

**Nota beantwoording Zienswijzen en ambtshalve wijzigingen
Ontwerp-omgevingsvergunning en ontwerp-verklaring van geen bedenkingen
Windpark Goyerbrug.**

Inhoudsopgave

INHOUD

1	INLEIDING	4
1.1	Achtergrond	4
1.2	Persoonsgegevens	4
1.3	Leeswijzer	4
2	THEMATISCHE BEANTWOORDING	5
2.1	Inleiding	5
2.2	Thema A: Ruimtelijke kwaliteit	5
2.3	Thema B: M.e.r.-beoordeling	7
2.4	Thema C: Kwaliteit onderzoeken/vergewisplicht/afweging	7
2.5	Thema D: Geluid (inclusief laagfrequent geluid)	9
2.6	Thema E: Slagschaduw	11
2.7	Thema F: Natuur	12
2.8	Thema G: Gezondheid en verzorgingsbeginsel	14
2.9	Thema H: Draagvlak	16
2.10	Thema I: Planschade	17
3	ZIENSWIJZEN	18
3.1	Reclamant 1	18
3.2	Reclamant 2	21
3.3	Stichting belangen Wijkersloot e.o., Stichting Redichem-De Geeren en anderen	29
3.4	Reclamant 4	34
3.5	Reclamant 5	35
3.6	College van burgemeester en wethouders van de gemeente Wijk bij Duurstede	35
3.7	Reclamant 7	36
3.8	Reclamant 8	37
3.9	Reclamant 9	40
3.10	Reclamant 10	41
3.11	Reclamant 11	43
3.12	Windpark Goyerbrug B.V.	43
3.13	Reclamant 13	47
3.14	Stichting Mooi 't Goy	50
3.15	Reclamant 15	57
3.16	Reclamant 16	65
3.17	Reclamant 17	66
3.18	Reclamant 18	82
3.19	Reclamant 19	84
3.20	Reclamant 20	91

25 november 2022

3.21	Reclamant 21	98
3.22	College van burgemeester en wethouders van de gemeente Culemborg	99
4	CONCLUSIE ZIENSWIJZEN	103
5	AMBTSHALVE WIJZIGING	104

25 november 2022

1 INLEIDING

1.1 Achtergrond

Het ontwerpbesluit over de omgevingsvergunning voor Windpark Goyerbrug en de stukken die daar deel van uitmaken, hebben van 29 september 2022 tot en met 9 november 2022 ter inzage gelegen. In deze periode heeft iedereen de gelegenheid gekregen om een zienswijze over het ontwerpbesluit naar voren te brengen.

In totaal zijn er in deze periode 22 individuele zienswijzen binnengekomen.

In deze nota beantwoording zienswijzen worden alle zienswijzen van een antwoord voorzien. Voor de leesbaarheid van deze nota zijn de ingediende zienswijzen samengevat. Om dezelfde reden hebben we geen splitsing gemaakt in zaken die betrekking hebben op de ontwerp verklaring van geen bedenkingen (VVGB; afgegeven door de gemeenteraad) en zaken die betrekking hebben op de ontwerp omgevingsvergunning (afgegeven door het college).

Omdat in verschillende zienswijzen dezelfde thema's terugkomen, is in hoofdstuk 2 van deze nota gekozen voor een algemene behandeling van deze thema's. Vervolgens is in hoofdstuk 3 een samenvatting gemaakt van alle zienswijzen en is hierop – zo nodig aanvullend op de thematische beantwoording – een antwoord gegeven.

1.2 Persoonsgegevens

Op grond van de Algemene Verordening Persoonsgegevens (AVG) is het niet toegestaan om persoonsgegevens zonder een wettelijke verplichting of absolute noodzaak (elektronisch) beschikbaar te stellen. NAW-gegevens (naam, adres, woonplaats) of andere persoonsgegevens die vallen onder de AVG, worden daarom niet ter inzage gelegd. De namen van natuurlijke personen die een zienswijze hebben ingediend, zijn daarom in deze nota geanonimiseerd en aangeduid met een uniek nummer. Aan indieners wordt hun eigen nummer bekendgemaakt. Daarmee kunnen zij de beantwoording van hun zienswijzen uit deze notitie herleiden. Alle ingediende zienswijzen zijn gebundeld en geanonimiseerd in een aparte bijlage.

1.3 Leeswijzer

Veel zienswijzen gaan in op dezelfde thema's. Hoofdstuk 2 start met de algemene beantwoording van de meest voorkomende thema's en onderwerpen. In hoofdstuk 3 zijn de ingekomen zienswijzen samengevat en afzonderlijk van een reactie voorzien. Als dat mogelijk is, wordt in de reactie verwezen naar hoofdstuk 2 of naar een vergelijkbare zienswijze in hoofdstuk 3. Hoofdstuk 4 bevat de conclusies ten aanzien van de ingediende zienswijzen. Ten slotte wordt in hoofdstuk 5 nog een aantal ambtshalve wijzigingen opgesomd. Dit zijn kleine foutjes of aanscherpingen die ontdekt zijn en die het besluit niet wezenlijk veranderen.

Deze nota van beantwoording zienswijzen is onderdeel van een officiële procedure. Dit document kan voorgelegd worden aan de Afdeling Bestuursrechtspraak van Raad van State. Zij moeten deze nota kunnen beoordelen volgens de in Nederland geldende regels en wetten. Deze nota is daarmee een juridisch document en is als zodanig geschreven. Het taalgebruik is daardoor meer formeel.

2 THEMATISCHE BEANTWOORDING

2.1 Inleiding

Omdat een groot deel van de zienswijzen betrekking heeft op dezelfde thema's, is gekozen voor een thematische beantwoording volgens onderstaande indeling:

- A. Ruimtelijke kwaliteit
- B. M.e.r.-beoordeling
- C. Kwaliteit onderzoeken/vergewisplicht
- D. Geluid (inclusief laagfrequent geluid)
- E. Slagschaduw
- F. Gevolgen voor natuur
- G. Gezondheid en zorgbeginsel
- H. Draagvlak
- I. Planschade

2.2 Thema A: Ruimtelijke kwaliteit

Veel reclamanten voeren aan dat de ruimtelijke kwaliteit van de omgeving wordt aangetast door het plaatsen van 241 meter hoge windturbines. Daarbij worden ook de noodzaak en alternatieve locaties aangehaald.

Gemeente Houten maakt onderdeel uit van de U16.¹ De U16 heeft de Regionale Energie Strategie (RES) 1.0 U16 opgesteld. Deze is in oktober 2021 door de gemeenteraad van Houten vastgesteld. In de RES staat hoeveel duurzame energie de U16 in 2030 opwekt met windturbines, zonnepanelen en grote zonnedaken. De U16 wil aan de nationale energieopgave bijdragen met 1,8 TWh in 2030 (dit noemen we het elektriciteitsbod van de U16). Gemeente Houten draagt daarvan 0,178 TWh bij aan het totale U16-bod van 1,8 TWh aan de rijksoverheid. Deze 0,178 TWh van gemeente Houten wordt gerealiseerd met windturbines, zonnepanelen en grote zonnedaken. In de RES staat hoeveel duurzame energie de U16 in 2030 opwekt met windmolens, zonnepanelen en grote zonnedaken. De vergunningen daarvoor moeten uiterlijk 2025 verleend zijn. Windpark Goyerbrug is een belangrijk onderdeel van de bijdrage van Houten aan het elektriciteitsbod in de RES 1.0 U16. Het levert met 0,067 TWh ruim een derde (37,6% om precies te zijn) van de Houtense RES-bijdrage. Daarmee is het windpark een belangrijk onderdeel van onze afspraak met onze regiopartners en de landelijke overheid.

Ook draagt Windpark Goyerbrug bij aan de realisatie van de doelen voor duurzame energie zoals deze zijn opgenomen in Rijks-, provinciaal en gemeentelijk beleid. De gemeente Houten heeft als doelstelling om in 2040 energie- en klimaatneutraal te zijn (Energieplan 2020-2025). De verwachte productie van Windpark Goyerbrug dekt ruimschoots het volledige elektriciteitsverbruik van alle Houtense huishoudens (in 2021 was dit 59,9 GWh). Het levert daarmee een forse bijdrage aan het behalen van de duurzame energiedoelstelling. Het gemeentebestuur vindt daarom de realisatie van het Windpark Goyerbrug gewenst.

Het bestuur realiseert zich ook dat windturbines impact op de omgeving hebben en niet elke locatie geschikt is voor windenergie. Er is daarom in 2001 al een afweging gemaakt waar windturbines geplaatst zouden kunnen worden binnen de gemeente Houten. De locatie van Windpark Goyerbrug vloeit voort uit

---

¹ U16 zijn de samenwerkende overheden rond en inclusief de stad Utrecht. Naast 16 gemeenten zijn ook Provincie Utrecht en vier waterschappen hierbij aangesloten.

25 november 2022

het raadsbesluit 'windenergie' van 27 februari 2001. Daarin zijn binnen de gemeente Houten drie geschikte locaties voor windenergie aangewezen. De locatie bij de Goyerbrug is als zoekgebied vastgelegd in de gemeentelijke Structuurvisie Eiland van Schalkwijk. Aan deze keuze lag toen ook ten grondslag dat het milieurendement hoog is (veel wind). Dit betekent een hoge opbrengst van duurzame energie tegenover een relatief lage aantasting van natuur en milieu. Na inspraak van omwonenden bij de totstandkoming van de structuurvisie is het definitieve zoekgebied ingekort en naar het zuiden opgeschoven.

Windpark Goyerbrug past ook binnen de kaders van de Omgevingsvisie Provincie Utrecht, vastgesteld op 10 maart 2021. In de Omgevingsvisie worden de integrale langere termijnambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving van de provincie Utrecht vastgelegd. Een van deze thema's is duurzame energie. De locatie van Windpark Goyerbrug ligt in het gebied waarbinnen de provincie ruimte biedt voor de realisatie van windenergie en/of zonnevelden.

Door hun afmetingen hebben de windturbines van Windpark Goyerbrug impact op het landschap en de beleving ervan. Het gemeentebestuur is zich hiervan terdege bewust. Echter, van een aantasting van de kernkwaliteiten en karakteristieken van het landschap is naar het oordeel van het gemeentebestuur geen sprake. De vier windturbines worden in lijnopstelling langs het Amsterdam-Rijnkanaal geplaatst. Daarmee sluit het windpark naar mening van het gemeentebestuur aan op een infrastructurele lijn in het landschap en wordt de grens van het Eiland van Schalkwijk geaccentueerd. De grens is daarmee vanuit de omgeving nog beter herkenbaar.

Op verzoek van het gemeentebestuur heeft het bureau Unlimited Urban Management (UUM) in samenwerking met SMARTLAND landscape architects een expert opinion uitgebracht over de landschappelijke aspecten van Windpark Goyerbrug. Uit dit rapport volgt dat het landschap de hoge windturbines kan dragen. De turbines zullen goed zichtbaar zijn in het landschap, maar dit is geen belemmering voor het plaatsen ervan. De maat en hoogte van de beoogde turbines passen op deze plek bij de maat en schaal van de grote landschapselementen in het rivierenlandschap.

De landschappelijke impact van het windpark beleven mensen verschillend. Om de visuele invloed van het windpark mede te kunnen beoordelen zijn er diverse visualisaties gemaakt. Allereerst heeft initiatiefnemer als bijlage 6 bij de ruimtelijke onderbouwing verschillende visualisaties bijgevoegd, waaruit blijkt wat de visuele impact op de omgeving is van de te realiseren windturbines. Verder zijn in opdracht van het college nog visualisaties (in 3D) gemaakt van de windturbines in de bestaande omgeving. Daarmee kan de toekomstige situatie vanuit alle gewenste hoeken bekeken worden. Deze simulatie is online te bekijken, zie:

https://www.theimagineers.com/windparkgoyerbrug/#Kapelleweg_1/Mogelijke_Situatie/

De impact van Windpark Goyerbrug op het landschap en de beleving daarvan zijn door het gemeentebestuur in de beoordeling betrokken. Alles afwegende vindt het gemeentebestuur de effecten van Windpark Goyerbrug ruimtelijk aanvaardbaar en meent zij dan ook dat de belangen, die zijn gemoeid met de realisatie van Windpark Goyerbrug, zwaarder wegen dan de effecten daarvan op de omgeving. Daarbij ziet het gemeentebestuur geen aanleiding om aan te nemen dat de realisatie van de windturbines grote nadelige gevolgen zal hebben voor het toerisme en de landbouw in de Kromme Rijnstreek of aanverwante gebieden. Ook van eventuele effecten op vee is geen bewijs.

25 november 2022

2.3 Thema B: M.e.r.-beoordeling

Een aantal reclamanten voert aan dat ten onrechte geen milieueffectrapport is opgesteld, gelet op de impact die het windpark heeft op de omgeving. Naar aanleiding van deze zienswijzen wordt het volgende overwogen.

Windpark Goyerbrug heeft een maximaal vermogen van 24,0 MW.

Op grond van artikel 7.2, eerste lid, sub a Wet milieubeheer worden bij algemene maatregel van bestuur activiteiten aangewezen die belangrijke nadelige gevolgen kunnen hebben voor het milieu. Deze algemene maatregel van bestuur is het Besluit milieueffectrapportage (Besluit m.e.r.). Onderdeel C van het Besluit m.e.r. bevat activiteiten, plannen en besluiten waarvoor het doorlopen van een (uitgebreide) m.e.r.-procedure verplicht is. Een windpark met een vermogen van maximaal 24,0 MW valt hier niet onder.

Op grond van artikel 7.2, eerste lid, sub a Wet milieubeheer worden bij algemene maatregel van bestuur activiteiten aangewezen ten aanzien waarvan het bevoegd gezag moet beoordelen of zij belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu hebben. Onderdeel D van het Besluit m.e.r. bevat activiteiten, plannen en besluiten ten aanzien waarvan de procedure als bedoeld in de artikelen 7.16 tot en met 7.20 Wet milieubeheer van toepassing is, met andere woorden een m.e.r.-beoordelingsplicht geldt. Een windpark van maximaal 24,0 MW valt onder onderdeel D.22.2 van het Besluit m.e.r. en is dus m.e.r.-beoordelingsplichtig.

Op 13 mei 2022 is door de initiatiefnemer een aanmeldingsnotitie m.e.r.-beoordeling ingediend, als onderdeel van de vergunningaanvraag. Het college heeft deze notitie laten toetsen door Pondera Consult² (hierna: 'Pondera') en de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) Utrecht. Op basis van deze toetsing en een overleg op 3 juni 2022 met de initiatiefnemer en zijn adviseur LBP Sight, is verzocht om een aanvulling van de notitie. Op 29 juli 2022 heeft de initiatiefnemer een aangepaste aanmeldingsnotitie m.e.r.-beoordeling ingediend.

Bij besluit van 24 augustus 2022 hebben burgemeester en wethouders besloten dat geen m.e.r.-procedure behoeft te worden doorlopen en dat kan worden volstaan met de m.e.r.-beoordeling (inclusief aanvulling). Uit die m.e.r.-beoordeling en onderbouwende notities en onderzoeken blijkt dat Windpark Goyerbrug bij het toepassen van de in de stukken genoemde mitigerende maatregelen niet leidt tot belangrijke cumulatieve effecten en/of tot belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu. Daarnaast zijn er bij Windpark Goyerbrug geen bijzondere omstandigheden die aanleiding geven om (toch) een (uitgebreide) m.e.r.-procedure te doorlopen. Het college heeft geoordeeld – mede op basis van een toetsing door Pondera en RUD – dat gedegen en uitgebreide onderzoeken zijn uitgevoerd.

Reclamanten hebben niet aangevoerd welke andere milieueffecten het Windpark Goyerbrug heeft, anders dan de effecten die door de initiatiefnemer zijn onderzocht. De enkele stelling dat sprake is van een enorme impact is onvoldoende om tot andere inzichten te komen.

2.4 Thema C: Kwaliteit onderzoeken/vergewisplicht/afweging

---

² Pondera Consult is een specialistisch adviesbureau met betrekking tot (de milieue- en ruimtelijke aspecten van) duurzame energie en windturbineparken.

25 november 2022

Verschillende reclamanten zetten vraagtekens bij de kwaliteit, volledigheid en actualiteit van de onderbouwing van het ontwerpbesluit. Zij verwijzen naar andere informatie en/of vragen om een afstandsnorm. Ook vinden enkelen dat de beleving van omwonenden onvoldoende meegewogen is en/of willen zij dat het gemeentebestuur met het besluit wacht op lopende onderzoeken, zoals de landelijke plan-MER voor de windturbinenormen in het Activiteitenbesluit.

Kwaliteit en volledigheid

Het gemeentebestuur heeft zowel bij de m.e.r.-beoordeling als bij de beoordeling van de aanvraag en het tot stand komen van de normstelling en de voorschriften zich laten adviseren door Pondera en de RUD. Pondera is een specialistisch adviesbureau met betrekking tot (de milieu- en ruimtelijke aspecten van) duurzame energie en windturbineparken. De RUD verzorgt voor gemeenten en provincie taken op het vlak van vergunningverlening, toezicht en handhaving, onder andere bij windparken in onze regio.

De basis voor het besluit is de aanvraag uit 2019. Op 13 mei 2022 is door initiatiefnemer een aanpassing op die aanvraag ingediend, inclusief een aanmeldingsnotitie m.e.r.-beoordeling. Het college heeft deze stukken laten toetsen door Pondera. Op basis van het rapport van Pondera heeft het college verzocht om aanvulling van de stukken. Dit betrof met name extra onderbouwing van/toelichting op gekozen normen en gehanteerde (reken)methodes. Op 3 juni 2022 heeft een overleg plaatsgevonden tussen de gemeente, de RUD, Pondera en LBP Sight om vast te stellen of de door Pondera gestelde vragen/opmerkingen goed zijn begrepen. Op basis hiervan heeft de initiatiefnemer op 29 juli 2022 een aangepaste aanvraag met aanmeldingsnotitie ingediend.

Pondera en de RUD hebben geconcludeerd dat de informatie, die door de initiatiefnemer is aangeleverd, volledig en correct is en leidt tot logische conclusies. Hun adviezen zijn gebaseerd op die informatie. Op basis van die adviezen heeft het gemeentebestuur de (ontwerp)besluiten over de verklaring van geen bedenkingen, de vergunning en het besluit over de m.e.r.-beoordeling genomen.

Actualiteit/wachten

Reclamanten plaatsen kanttekeningen bij de leeftijd van gebruikte wetenschappelijke onderzoeken en geven in overweging te wachten op de resultaten van nieuwe onderzoeken die op dit moment lopen, zoals de landelijke plan-MER voor de windturbinenormen in het Activiteitenbesluit. Het gemeentebestuur beseft zich dat het stellen van normen voor windpark Goyerbrug een belangrijk besluit is, waar hoe dan ook consequenties aan zitten. Bij het maken van afwegingen baseert het gemeentebestuur zich op de meest actuele wetenschappelijk bewezen informatie en de regels die op dit moment gelden. Aan de besluitvorming liggen de meest recente wetenschappelijk onderbouwde inzichten ten grondslag. Dat sommige onderzoeken weliswaar iets oude zijn, betekent dan ook niet dat daarom niet van die onderzoeken mag worden uitgegaan. Bij de beoordeling van de aanvraag en totstandkoming van advies en voorschriften is ook steeds gekeken – met behulp van Pondera – of er onderzoeken van betere kwaliteit en betrouwbaarheid met minder onzekerheden beschikbaar zijn dan de bij de aanvraag gevoegde stukken. Daarvan is niet gebleken, zodat hierin geen belemmering ligt voor het gebruik van de onderzoeken.

Het gemeentebestuur begrijpt de suggestie om te wachten op de landelijke plan-MER voor de windturbinenormen in het Activiteitenbesluit. Naar verluidt zou de plan-MER, die de rijksoverheid momenteel laat maken, eind 2022, begin 2023 verschijnen. Op moment van schrijven (25 november 2022) is hier echter nog geen concrete planning van bekend. De gemeente kan die planning en het onderzoek helaas niet afwachten en moet op last van de Afdeling Bestuursrechtspraak van Raad van State (in haar uitspraak van 25 mei 2022; ECLI:NL:RVS:2022:1492) zo spoedig mogelijk een besluit nemen op de aanvraag. Dit besluit wordt genomen op 20 december 2022. Publicaties tot aan die datum worden meegewogen in het besluit. Onderzoeken die ten tijde van het nemen van het besluit nog lopen,

25 november 2022

kunnen helaas niet afgewacht worden. De gemeente moet zich baseren op verifieerbare en wetenschappelijk bewezen inzichten.

Rapport Arcadis (2022)

Sommige reclamanten wijzen op het belang van een afstandsnorm voor windturbines om geluidhinder en slagschaduw te voorkomen. Begin dit jaar heeft Arcadis in opdracht van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat onderzoek gedaan naar afstandsnormen bij windturbines³. Daarin concludeert Arcadis dat een afstandsnorm vooral helpt tegen visuele hinder en niet tegen overlast door geluid of slagschaduw. In zoverre heeft een afstandsnorm dus geen toegevoegde waarde. Het gemeentebestuur vindt het vooral belangrijk omwonenden te beschermen tegen laatstgenoemde vormen van overlast. Daarvoor zijn geluid- en slagschaduwnormen beter.

Een afstandsnorm van 10 keer de tiphoogte, zoals sommige reclamanten voorstellen, zou overigens ook bescherming kunnen bieden tegen overlast van geluid en slagschaduw. Met deze norm is er in Nederland echter in de praktijk vrijwel geen plek voor windturbines op land. Dat is niet wenselijk gelet op de grote opgave voor duurzame energieopwekking waar Nederland aan gehouden is.

Beleving van omwonenden

Sommige reclamanten geven aan dat er onvoldoende is gekeken naar de daadwerkelijke (hinder)beleving van de omwonenden. In dit verband geldt dat het gemeentebestuur zich in de besluitvorming baseert op de meest actuele (wetenschappelijke) informatie en berekeningen op basis van onderzoeken naar ervaren hinder. Daarbij is ook, op basis van jurisprudentie, het oordeel van de Raad van State betrokken over deze informatie en berekeningen. Op basis van die informatie heeft het gemeentebestuur zorgvuldig afgewogen wat goede normen voor Windpark Goyerbrug zijn en daarbij gezocht naar een goede balans tussen “beschermen” en “benutten”. De gekozen normen zijn naar het oordeel van het gemeentebestuur aanvaardbaar.

Conclusie

Uit het voorgaande volgt dat – anders dan reclamanten stellen – de kwaliteit van de gebruikte onderzoeken voldoende is en dat is uitgegaan van de op dit moment meest actuele informatie en wetenschappelijke inzichten. Daarmee heeft het gemeentebestuur voldaan aan haar vergewisplicht en is zorgvuldig geweest in het betrekken van de diverse belangen in de besluitvorming rondom windpark Goyerbrug.

2.5 Thema D: Geluid (inclusief laagfrequent geluid)

Verschillende reclamanten vrezen voor geluidhinder vanwege de windturbines van Windpark Goyerbrug. Daarbij stellen zij vragen over de gekozen Lden-norm, zowel over het type norm als de hoogte van de gekozen norm zelf. Ook de handhaafbaarheid van de geluidsnormen wordt betwijfeld door reclamanten.

Windturbines maken geluid. Het gemeentebestuur begrijpt de zorgen van reclamanten die vrezen voor geluidhinder. Windturbines maken immers geluid. Daarom wordt voor Windpark Goyerbrug een geluidsnorm gesteld. Op basis van de uitspraken van de Afdeling van 28 juli 2021 (ECLI:NL:RVS:2021:1679) en van 25 mei 2022 (ECLI:NL:RVS:2022:1492), moet het gemeentebestuur voor windpark Goyerbrug eigen normen stellen ter vervanging van de normstelling uit het Activiteitenbesluit en de -regeling. Voor de besluitvorming geldt dat de te hanteren normen moeten

---

³ Zie: [Onderzoek afstandsnormen windturbines | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)

25 november 2022

worden voorzien van een actuele, deugdelijke, op zichzelf staande en op de aan de orde zijnde situatie toegesneden motivering.

De adviseur van de initiatiefnemer (LBP Sight) heeft in de aanvraag een voorstel gedaan voor een geluidsnorm, aan de hand van door hen uitgevoerd akoestisch onderzoek. Door de initiatiefnemer is een norm aangevraagd van 47 dB Lden en 41 dB Lnight ter plaatse van geluidgevoelige objecten voor windpark Goyerbrug.

Pondera heeft de aanvraag en bijbehorende onderzoeken beoordeeld op volledigheid en juistheid. Daarbij heeft Pondera ook gekeken naar andere mogelijke normen zoals het equivalent geluidsniveau (LAeq) of een afstandsnorm (10xtiphoogte). Ook hebben zij relevante informatie meegenomen uit andere bronnen, zoals de factsheet Gezondheidseffecten van windturbine geluid van het RIVM (2021) en publicaties van de WHO. Op basis van de stukken heeft Pondera een advies gegeven: de aangevraagde norm is aanvaardbaar.

De aangevraagde norm is een norm in dB Lden. Deze systematiek is de Europese standaard voor omgevingslawaai en wordt in Nederland ook gehanteerd voor luchtvaartlawaai en weg- en railverkeerslawaai. Een Lden normsystematiek is goed geschikt om de geluidbelasting van een bron die in principe continue (24/7) geluid produceert te bepalen en houdt rekening met specifiek aspecten zoals windsnelheidsverdeling, bodemreflectie en absorptie. Ook zijn de bekende dosis-hinderrelaties uitgedrukt in dB Lden, waarmee een betere voorspelling kan worden gegeven van de te verwachten hinder dan wanneer er nog een omrekeningslag (naar LAeq) zou worden toegepast.

Pondera heeft de aanvraag en bijbehorende onderzoeken beoordeeld op volledigheid en juistheid. Daarbij heeft Pondera ook gekeken naar andere mogelijke normen zoals het equivalent geluidsniveau (LAeq) of een afstandsnorm (10x tiphoogte). Ook heeft Pondera relevante informatie betrokken uit andere bronnen, zoals de factsheet Gezondheidseffecten van windturbine geluid van het RIVM (2021) en publicaties van de WHO. Op basis van de stukken heeft Pondera geadviseerd dat de aangevraagde norm aanvaardbaar is en recht doet aan de bescherming van de omgeving enerzijds en aan het belang van het opwekken van duurzame elektriciteit met windturbines anderzijds.

Uit de aanvraag blijkt echter dat niet zonder meer kan worden voldaan aan een norm van 47 dB Lden en 41 dB Lnight. Daarvoor zijn mitigerende maatregelen in de vorm van noisemodes (maatregelen gericht op de rotatiesnelheid van de rotor van de turbine) noodzakelijk. Afhankelijk van de gekozen typen windturbines worden de noisemodes ingesteld. Dit is als voorschrift opgenomen in de (ontwerp)vergunning. Daarnaast is in de (ontwerp)vergunning een voorschrift opgenomen dat de initiatiefnemer voorafgaand aan de bouw van het windturbinepark met akoestisch onderzoek moet aantonen dat de gekozen windturbines aan de gestelde geluidsnorm kunnen voldoen. Ook is een controlemeting voorgeschreven kort na inwerkingtreding van het windpark. Die controlemeting is bedoeld om te controleren of het bronvermogen van de relevante operationele modi overeenkomt met de waarden die zijn gebruikt in het akoestisch onderzoek van het definitieve windturbintetype.

Na het toepassen van de geluidvoorzieningen (noisemodes) kan Windpark Goyerbrug voldoen aan de voorgeschreven geluidsnormen. De maximale geluidbelasting ter plaatse van woningen van derden bedraagt dan 47 dB Lden en 41 dB Lnight. Het aantal personen dat ernstige hinder ondervindt (binnenshuis) is bij deze norm 3,0 (gemiddeld, afhankelijk van het gekozen windturbintetype). Het aantal woningen dat als gevolg van de geluidmitigatie in een lagere Miedema-classificering⁴ valt bedraagt 12.

---

⁴ De Miedema methode is een manier om een kwalificatie te geven van de kwaliteit van de akoestisch omgeving (van zeer slecht tot goed).

25 november 2022

Windpark Goyerbrug zal in alle gevallen moeten voldoen aan de gestelde geluidsnormen. Gebeurt dat niet, dan zal handhavend worden opgetreden. Het gemeentebestuur acht de gestelde normen en de handhaafbaarheid daarvan toereikend om een aanvaardbaar woon- en leefklimaat te waarborgen. Daar waar wordt afgeweken van de norm zal de gemeente streng handhaven.

Een aantal reclamanten stelt vraagtekens bij de handhaafbaarheid van een Lden norm, omdat dit een jaargemiddelde norm is. Het vaststellen van een overschrijding van een Lden-norm is dan pas achteraf mogelijk.

Het gemeentebestuur vindt dat een Lden norm wel handhaafbaar is. Het reken- en meetvoorschrift genoemd in de (ontwerp)vergunning, geeft duidelijk aan waar de initiatiefnemer aan moet voldoen en hoe dit getest, gemeten en gecontroleerd moet worden. Het brongeluid van een windturbine wordt vooraf gemeten bij een test-turbine. Na de bouw kan het brongeluid ook worden gemeten en kan bepaald worden of dit gelijk is aan of lager dan het vooraf bepaalde geluidprofiel. Vervolgens houdt een windturbine gedurende het hele jaar exact bij hoe hard hij draait en kan daaruit heel precies worden bepaald wat zijn geluidproductie is geweest gedurende het jaar. Hierbij is de informatiedichtheid hoger dan bij andere geluidbronnen die incidenteel zijn of waar er vele verschillende geluidbronnen zijn. Zo kan gedurende het jaar gevolgd worden hoe het staat met het jaargemiddelde en bij bijzondere situaties (bijvoorbeeld een plotselinge fluit- of bromtoon) zal de RUD Utrecht ook direct overgaan tot handhaving. In beginsel door contact op te nemen met de ondernemer en onderzoek te doen naar het voorval. Aan hand van de resultaten van het onderzoek word, bij overtreding, overgegaan tot handhaving.

Een aantal reclamanten verwacht overlast door laagfrequent geluid, terwijl dit niet is onderzocht. Er bestaat geen aparte wettelijke norm voor de beoordeling van laagfrequent geluid veroorzaakt door windturbines. Windturbines produceren weinig laagfrequent geluid en er is niet wetenschappelijk bewezen dat laagfrequent geluid tot negatieve effecten op de gezondheid leidt. Zie in dit verband de uitspraak van de Afdeling van 8 juni 2018 (ECLI:NL:RVS:2018:1838, Windpark Avri) en het daar uitgebrachte deskundigenrapport waaruit volgt dat de meeste mensen ongevoelig zijn voor het laagfrequent geluid dat windturbines opwekken. Daarmee biedt de opgelegde norm naar het oordeel van het collegebestuur voldoende bescherming tegen laagfrequent geluid.

Daarbij vormen niet het laagfrequent geluid, maar de sterkte van het windturbinegeluid en het bijzondere karakter (de zogenaamde amplitudemodulatie) van al het windturbinegeluid samen de voornaamste oorzaak voor hinder bij mensen die worden blootgesteld aan windturbinegeluid. Dit is meegenomen in de geluidsnorm. Wetenschappelijke publicaties sinds 2017 (zie bijvoorbeeld factsheet RIVM 2021) bevestigt de conclusies uit eerdere onderzoeken over de invloed van de laagfrequente component van windturbinegeluid. Er bestaan geen aanwijzingen dat dit andere effecten voor omwonenden heeft dan normaal geluid.

Gelet op het voorgaande is het gemeentebestuur van oordeel dat het optreden van laagfrequent geluid niet leidt tot onaanvaardbare hinder en evenmin reden is om af te zien van het verlenen van de voor Windpark Goyerbrug benodigde toestemmingen/vergunningen.

2.6 Thema E: Slagschaduw

Verschillende reclamanten vrezen voor slagschaduw vanwege de windturbines van Windpark Goyerbrug. Initiatiefnemer voert in zijn zienswijze aan dat een norm van maximaal 14 uur per jaar en maximaal 20 minuten per dag aanvaardbaar is.

25 november 2022

Het gemeentebestuur begrijpt de vrees voor slagschaduw, die door windturbines wordt veroorzaakt. Hoe hinderlijk slagschaduw ervaren wordt, verschilt per persoon en per situatie. Over het algemeen wordt vooral slagschaduw die door ramen naar binnen valt, als hinderlijk ervaren.

De initiatiefnemer heeft een slagschaduwnorm aangevraagd van maximaal 14 uren per jaar, maximaal 20 minuten per dag en LBP Sight heeft onderzoek gedaan naar de slagschaduw van Windpark Goyerbrug. De resultaten van dit onderzoek zijn neergelegd in het rapport "Windpark Goyerbrug; Aanvraag omgevingsvergunning – Onderzoek geluid en slagschaduw" van LBP Sight van 9 juni 2022. Uit dit onderzoek blijkt dat de aangevraagde norm van maximaal 14 uur per jaar (gedurende maximaal 20 minuten per dag) in beginsel een ruimtelijk aanvaardbare norm is die voor Windpark Goyerbrug gehanteerd kan worden.

Desalniettemin kiest het gemeentebestuur ervoor om een strengere norm op te leggen van 0 uur per jaar. Met de norm van 0 uur per jaar worden 147 woningen extra beschermd tegen slagschaduw ten opzichte van de norm van 14 uur per jaar. Het opleggen van een norm van 0 uur slagschaduw per jaar leidt tot een opbrengstverlies van 0,31 GWh. Dat is 0,6% meer verlies dan bij een norm van maximaal 14 uur per jaar. Het belang van de omwonenden om niet met slagschaduw geconfronteerd te worden weegt zwaar voor de gemeente. In afwijking van de aanvraag acht de gemeente een norm van 0 uur slagschaduw het best passend in deze situatie. Het geeft omwonenden de maximale bescherming tegen slagschaduw. Het extra opbrengstverlies dat daar tegenover staat, is beperkt. De vergunning stelt daarom een norm van netto nul (0) uren slagschaduw per jaar. Dit is exclusief de tijd die nodig is om de turbine stil te zetten, indien de omstandigheden zodanig zijn dat plotseling slagschaduw kan optreden. Met de huidige stand der techniek komt een windturbine tot volledige stilstand in maximaal drie minuten. Die tijd wordt niet meegerekend in de nul uren norm. Uit de zienswijzen blijkt dat er onduidelijkheid is over wat wel en niet onder de (nul uur) slagschaduw valt. Daarom zal in de vergunning een definitie van slagschaduw opgenomen worden. Zo is voor iedereen duidelijk wanneer er wel en niet sprake is van slagschaduw. Zie hoofdstuk 4 voor de definitie.

Met een norm van 0 uur per jaar worden 147 woningen extra beschermd tegen slagschaduw ten opzichte van de norm van 14 uur per jaar. Het opleggen van een norm van 0 uur slagschaduw per jaar leidt tot een opbrengstverlies van 0,31 GWh. Dat is 0,6% meer verlies dan bij een norm van maximaal 14 uur per jaar. Het belang van de omwonenden om niet met slagschaduw geconfronteerd te worden weegt zwaar voor de gemeente. In afwijking van de aanvraag acht de gemeente een norm van 0 uur slagschaduw het best passend in deze situatie. Het geeft omwonenden de maximale bescherming tegen slagschaduw. Het extra opbrengstverlies dat daar tegenover staat, is beperkt.

2.7 Thema F: Natuur

Extra/onaanvaardbare sterfte vogels en vleermuizen

Verschillende reclamanten voeren aan dat de draaiende rotorbladen van de windturbines extra dan wel onaanvaardbare sterfte van vogels en vleermuizen veroorzaken.

Het gemeentebestuur overweegt naar aanleiding van deze stellingen het volgende.

Bij de aanvraag is het rapport 'Natuurtoets Windpark Goyerbrug, Houten, Toetsing in het kader van de Wet natuurbescherming (Wnb) en Natuurnetwerk Nederland (NNN), bureau Waardenburg B.V.' van 14 juni 2018 overgelegd. In dit rapport zijn (onder meer) de effecten van het windpark op vogels en vleermuizen onderzocht. Uit dit onderzoek blijkt dat de gunstige staat van instandhouding van een groot aantal vogelsoorten en een aantal vleermuissoorten niet in het geding komt door het in werking zijn van de windturbines. Ten aanzien van een tweetal vleermuissoorten (de rosse vleermuis en de laatvlieger) is

25 november 2022

geoordeeld dat de gunstige instandhouding niet in gevaar komt, mits Windpark Goyerbrug in werking is met een stilstandvoorziening.

Windpark Goyerbrug B.V. heeft op 15 juni 2018 ontheffing gevraagd van de verbodsbepalingen als bedoeld in de artikelen 3.1, eerste lid en 3.5, eerste lid, Wnb. Bij besluit van 14 december 2018 hebben Gedeputeerde Staten van Utrecht de gevraagde ontheffing verleend. Bij uitspraak van de Afdeling van 4 augustus 2021 (ECLI:NL:RVS:2021:1757) is de ontheffing onherroepelijk geworden. Als voorschrift 14 bij deze ontheffing is de volgende stilstandvoorziening opgenomen:

Alle vier de windturbines dienen onder de volgende combinatie van omstandigheden stil te staan:

- a. Als de windsnelheid lager is of gelijk is aan 5 m/s, de windsnelheid gemeten ter hoogte van de tiplaagte;
- b. Indien de temperatuur hoger is dan 10 graden Celsius;
- c. Als het droog is (geen neerslag valt);
- d. Indien het tijdstip ligt tussen zonsondergang en zonopkomst;
- e. Als de tijd van het jaar tussen 1 juli en 1 oktober is.

Door dit voorschrift is geborgd dat de staat van instandhouding van de in de ontheffing opgenomen vogel- en vleermuissoorten niet in gevaar komt. Daarnaast zijn in de voorschriften 17 t/m 25 van de ontheffing monitoringsverplichtingen en voorschriften opgenomen. Met het opnemen van voorschriften in de ontheffing op grond van de Wnb is geborgd dat de gunstige staat van instandhouding van de in de ontheffing genoemde vogels en vleermuissoorten niet in het geding is.

In het algemeen kan worden gesteld dat de opwarming van de aarde ook grote gevolgen heeft voor dieren. Windenergie levert door een bijdrage aan het verminderen van CO₂-uitstoot een positieve bijdrage aan het beperken van de opwarming van de aarde. Daarom is bijvoorbeeld ook [de Vogelbescherming](#) voorstander van windenergie. Wel vindt de Vogelbescherming dat windturbines geplaatst moeten worden buiten de belangrijkste vogelgebieden en –trekroutes en met inachtneming van de wettelijke bescherming (geen belangrijke negatieve effecten op vogelpopulaties). Dit is in lijn met de – onder voorwaarden – verleende ontheffing op grond van de Wnb voor Windpark Goyerbrug.

Stikstofdepositie

Een aantal reclamanten voert aan dat in de besluitvorming onvoldoende rekening is gehouden met de gevolgen van stikstofdepositie. Ten onrechte zou zijn geoordeeld dat de stikstofemissie, die het gevolg is van uitstoot van stikstof, door vracht- en kraanwagens tijdens de aanleg van het park buiten beschouwing is gelaten.

In het kader van de voorgenomen ontwikkeling van Windpark Goyerbrug heeft Bureau Waardenburg in 2018 op verzoek van de initiatiefnemer de effecten op beschermde natuur onderzocht, door de bouw en het gebruik van het windpark (bijlage 14a bij de Ruimtelijke Onderbouwing). In dit verband is ook een AERIUS-berekening uitgevoerd op basis van een windturbine project dat uitgaat van de grootste mogelijke stikstofuitstoot (worst-case benadering), niet rekening houdend met de project specifieke vergunningsaanvraag van Windpark Goyerbrug. De conclusie van dat onderzoek is dat geen sprake is van significant negatieve effecten op instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden, door stikstofuitstoot. Dit onderzoek is naderhand verschillende malen geactualiseerd, mede naar aanleiding van de uitspraak van de Afdeling over het Programma Aanpak Stikstof (PAS) van 29 mei 2019 (ECLI:NL:RVS:2019:1603) en voortschrijdende inzichten over stikstofberekeningen.

Op 19 juli 2022 is opnieuw een AERIUS-berekening uitgevoerd (bijlage 15 bij de Ruimtelijke onderbouwing). Hieruit volgt eveneens dat de stikstofdepositie als gevolg van Windpark Goyerbrug op

25 november 2022

alle punten in Natura 2000-gebieden in een straal tot 50 kilometer van de aanlegwerkzaamheden 0,00 N/ha/jaar bedraagt. Verslechtering van de kwaliteit van de natuurlijke habitats in Natura-2000 gebieden als gevolg van de aanleg van Windpark Goyerbrug, is daarom met zekerheid uit te sluiten.

Alles overwegende is de conclusie van het gemeentebestuur dat de Wnb niet aan de vergunningverlening voor Windpark Goyerbrug in de weg staat.

2.8 Thema G: Gezondheid en voorzorgsbeginsel

Diverse reclamanten stellen zich op het standpunt dat het door windturbines veroorzaakte (laagfrequente) geluid leidt tot gezondheidseffecten zoals slaapverstoring, hartaanvallen en beroertes. Een aantal reclamanten stelt zich op het standpunt dat ook zichthinder en slagschaduw leiden tot gezondheidseffecten.

Het gemeentebestuur overweegt naar aanleiding van deze zienswijzen het volgende.

Er is veel wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de relatie tussen windturbinegeluid en gezondheidsklachten. Er is geen wetenschappelijk bewijs beschikbaar voor een directe relatie tussen gezondheidsrisico's en het geluid van windturbines. Een aantal onderzoeken wordt hieronder genoemd.

Uit een studie van Health Canada (Michaud et al. 2016), de federale gezondheidsinstantie van Canada, blijkt dat geluid van windturbines geen directe negatieve effecten heeft op de gezondheid van omwonenden. Er zijn geen meetbare effecten op (chronische) ziekten, stress en slaap. In dit onderzoek zijn vanaf 2012 1.238 volwassenen, woonachtig op verschillende afstanden van windturbines, voor langere tijd onderzocht. Voor het onderzoek werden zij meerdere keren lichamelijk onderzocht op bloeddruk, hartritme, slaap en stresshormonen. Ook moesten zij enquêtes invullen bestaande uit vragen over sociaal-demografische situaties, geluid en hinder, gezondheidseffecten, levensstijl en bestaande chronische ziektes. Tevens is in het onderzoek 4.000 uur aan windenergiegeluid opgenomen om te kijken of er bij een hoger geluidniveau ook meer klachten zijn. In het onderzoek werden geen directe verbanden gevonden tussen blootstelling aan windturbinegeluid en klachten als migraine, diabetes, hoge bloeddruk en slapeloosheid.

In Denemarken is veel wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de relatie tussen geluid van windturbines en gezondheid. Genoemd wordt een aantal onderzoeken:

- Short-term nighttime wind turbine noise and cardiovascular events: A nationwide case-crossover study from Denmark, mei 2018;
- Long-term exposure to wind turbine noise and redemption of antihypertensive medication: A nationwide cohort study, december 2018;
- Long-Term Exposure to Wind Turbine Noise and Risk for Myocardial Infarction and Stroke: A Nationwide Cohort Study, maart 2019.

In deze onderzoeken is geen relatie gevonden tussen blootstelling aan windturbinegeluid en het gebruik van antihypertensiva (bloeddrukverlagende middelen) en ongunstige zwangerschaps-uitkomsten dan wel een toegenomen risico op het krijgen van een hartaanval of beroerte. Evenmin is er een verband gevonden tussen laagfrequent geluid van windturbines en (andere) gezondheidsklachten. Het college verwijst naar diverse rapporten en kennisberichten van het RIVM (rapport RIVM 2013, kennisbericht RIVM 2015, rapport RIVM 2017, factsheet RIVM 2021). In deze rapporten zijn ook de hinder door slagschaduw en lichthinder betrokken. Ook ten aanzien van deze aspecten is geen directe relatie gevonden met gezondheidsklachten.

25 november 2022

Door reclamanten worden enkele rapporten/artikelen aangehaald. Met name het rapport van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) van 10 oktober 2018: 'Environmental Noise Guidelines for the European Region'.

WHO

Uit dit rapport (dat niet enkel over windturbinegeluid gaat) blijkt dat er geen statistisch significante relatie is gevonden tussen de blootstelling aan windturbinegeluid en mogelijke gezondheidseffecten zoals harten vaatziekten, hoge bloeddruk, cognitieve stoornissen, gehoorproblemen, ongunstige zwangerschap-uitkomsten en slaapstoornissen. Weliswaar, zo stelt de WHO, blijkt uit een viertal studies dat ongeveer 10% van de populatie sterk gehinderd wordt door blootstelling aan een geluidsniveau van 45 dB Lden. Maar het bewijs voor de relatie tussen windturbinegeluid, hinder en gezondheid wordt vervolgens – door de WHO zelf – gekarakteriseerd als 'van lage kwaliteit.'

Op pagina 84 van het rapport stelt de WHO: "Very little evidence is available about the adverse health effects of continuous exposure to wind turbine noise. Based on the quality of evidence available, the GDG set the strength of the recommendation on wind turbine noise to conditional". De WHO geeft in het rapport derhalve een 'voorwaardelijk' advies om de blootstelling aan geluidsniveaus van windturbines te reduceren tot 45 dB Lden.

Daarbij verwijst het gemeentebestuur naar een uitspraak van de Afdeling van 31 juli 2019 (ECLI:NL:RVS:2019:2629, herzieningsverzoek Windpark Noord-Beveland). De Afdeling overweegt dat publicatie van het WHO-onderzoek van 10 oktober 2018 niet tot een andere uitspraak leidt over de bestendige lijn (er is geen aantoonbare relatie tussen gezondheidseffecten en windturbines), omdat de aanbevelingen van de WHO algemeen van aard zijn en er niet uit volgt dat het windturbinepark leidt tot geluidsoverlast die de betrokkenen in ernstige mate in hun gezondheid treft of belet in hun woongenot en hun privé- of gezinsleven.

GGD

In verband met het te nemen besluit heeft het gemeentebestuur in 2019 (zekerheidshalve) aan de GGD Utrecht gevraagd om een overzicht te produceren van de actuele wetenschappelijke kennis over windturbines in relatie tot gezondheid. De GGD heeft op 29 juli 2019 rapport uitgebracht. De conclusies uit dit onderzoek zijn:

- Op basis van de beschikbare wetenschappelijke data kan er nog geen verband worden aangetoond tussen nachtelijk geluid van windturbines en zelf gerapporteerde slaapverstoring. Uit de verschillende wetenschappelijke studies die hiernaar zijn uitgevoerd komt tot nu toe geen verband naar voren. Dit sluit niet uit dat dit in de toekomst, met meer onderzoek, wel het geval kan zijn.
- Geluid en visuele stimuli afkomstig van windturbines, zoals slagschaduw en het zicht hebben op, kunnen leiden tot (ernstige) hinder.
- Windturbines produceren ook laag frequent geluid maar er is geen bewijs voor een apart effect van laag frequent geluid op de gezondheid, anders dan voor het midden- en hoogfrequente deel van het geluidsspectrum van windturbines.
- Hinder van windturbines is lastig te voorspellen, omdat zowel fysieke, persoonlijke en contextuele factoren hierbij een rol spelen.
- Het wordt mogelijk geacht dat een windpark al in de planfase kan leiden tot hinder.
- Voor gezondheidseffecten, veroorzaakt door (laagfrequente én radiofrequente) elektromagnetische velden, infrageluid en trillingen van windturbines is geen wetenschappelijk bewijs.

25 november 2022

- Voor het bestaan van aandoeningen als 'vibro-akoestische ziekte' en 'windturbinesyndroom' is geen wetenschappelijk bewijs.

Uit zowel het WHO-rapport als het GGD-advies volgt dat, anders dan een aantal reclamanten stelt, er geen wetenschappelijk bewijs is van een directe relatie tussen windturbinegeluid en gezondheid.

Vorzorgsbeginsel

Een aantal reclamanten meent dat het voorzorgsbeginsel met zich brengt dat het college de vergunning niet zou moeten verlenen. Het voorzorgsbeginsel strekt echter niet zover dat het gemeentebestuur op basis van publicaties, waarin een mogelijk verband wordt gelegd tussen windturbines en gezondheidsklachten, van het verlenen van de omgevingsvergunning zou moeten afzien.

In dit verband wijst het gemeentebestuur op diverse uitspraken van de Afdeling waarin is geoordeeld dat, nu er geen wetenschappelijk bewijs beschikbaar is dat de gestelde gezondheidsrisico's van (laagfrequent) geluid van windturbines ondersteunt, verweerders zich in die procedures in redelijkheid op het standpunt hebben kunnen stellen dat de plannen niet zullen leiden tot onaanvaardbare gevolgen voor de gezondheid door geluid dat door windturbines wordt veroorzaakt, waaronder laagfrequent geluid. Verwezen wordt onder meer naar de uitspraken van 4 mei 2016 (ECLI:NL:RVS:2016:1228, Windpark Wieringermeer), 20 december 2017 (ECLI:NL:RVS:2017:3504, Windpark De Veenwieken), 21 februari 2018 (ECLI:NL:RVS:2018:616, Windpark De Drentse Monden en Oostermoer), 4 juli 2018, (ECLI:NL:RVS:2018:2225, Windpark Oostpolder), 3 april 2019 (ECLI:NL:RVS:2019:1064, Windpark Battenoord), 29 mei 2019 (ECLI:NL:RVS:2018:1781, Windpark N33) en 7 augustus 2019 (ECLI:NL:RVS:2018:2720, Windpark De Rietvelden).

Conclusie

Het gemeentebestuur ziet, gelet op het voorgaande, in hetgeen de reclamanten hebben aangevoerd geen reden om af te zien van het verlenen van de voor Windpark Goyerbrug benodigde toestemmingen / vergunningen. Evenmin ziet zij in het voorgaande aanleiding om aan initiatiefnemer strengere grenswaarden voor geluid op te leggen dan opgenomen in de (ontwerp) omgevingsvergunning.

2.9 Thema H: Draagvlak

Een aantal reclamanten voert aan dat er geen sprake is van aantoonbaar draagvlak onder (direct) omwonenden.

In 2018 en 2019 zijn zowel de initiatiefnemer als de gemeente op verschillende momenten en manieren met de omgeving van Windpark Goyerbrug in contact getreden. Hierover is een notitie draagvlak gemaakt, die in 2022 is aangevuld met de gemeentelijke communicatie- en participatiemomenten van 2020 tot en met 2022 (bijlage i bij het ontwerpbesluit). Alle contactmomenten met de omgeving hebben veel input opgeleverd voor het besluit over de vergunningaanvraag. Die input was veelal kritisch, voortkomend uit zorgen. Veel gehoorde zorgen gingen over de impact op het landschap, overlast en gezondheid. Deze thema's zijn allemaal onderdeel van de belangenafweging, die het gemeentebestuur maakt.

Anders dan reclamanten veronderstellen, is er geen wettelijke regel die bepaalt dat het gemeentebestuur alleen een vergunning mag verlenen als er voldoende draagvlak is onder omwonenden. De Afdeling heeft in haar uitspraak van 21 februari 2018 over Windpark De Drentse Monden en Oostermoer (ECLI:NL:RVS:2018:616) overwogen dat er geen wettelijke regel bestaat die bepaalt dat een ruimtelijk plan een ontwikkeling alleen mogelijk mag maken als daarvoor voldoende draagvlak in de omgeving bestaat. Dit standpunt is in de jurisprudentie van de Afdeling meerdere keren bevestigd.

25 november 2022

Draagvlak is dan wel geen wettelijk afwegingscriterium, maar wel belangrijk voor gemeente Houten. Het zorgen voor draagvlak is primair de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer. Het gemeentebestuur toetst zijn inspanningen. Daarnaast betreft het gemeentebestuur inwoners en andere betrokkenen bij haar eigen besluitvorming.

In 2018 en 2019 zijn zowel de initiatiefnemer als de gemeente op verschillende momenten en manieren met de omgeving van Windpark Goyerbrug in contact getreden. Hierover is een notitie draagvlak gemaakt, die in 2022 is aangevuld met de gemeentelijke communicatie- en participatiemomenten van 2020 tot en met 2022 (bijlage i bij het ontwerpbesluit). Alle contactmomenten met de omgeving hebben veel input opgeleverd voor het besluit over de vergunningaanvraag. Die input was veelal kritisch, voortkomend uit zorgen. Veel gehoorde zorgen gingen over de impact op het landschap, overlast en gezondheid. Deze thema's zijn allemaal onderdeel van de belangenafweging, die het gemeentebestuur maakt.

Het gemeentebestuur dient bij projecten, zoals Windpark Goyerbrug, een afweging te maken tussen het belang van een duurzame energievoorziening in het kader van de energietransitie en de belangen van omwonenden. Dat heeft het gemeentebestuur gedaan, in 2019 en in 2022. Het gemeentebestuur meent dat zij, alles afwegende, in redelijkheid tot vergunningverlening kan besluiten, waarbij met de eigen normen voor geluid, slagschaduw en externe veiligheid een juiste balans is gevonden tussen deze belangen.

2.10 Thema I: Planschade

Een aantal reclamanten stelt dat zij schade lijden als gevolg van het project. De schade bestaat onder andere uit de vermindering van de waarde van de woning.

Een besluit van het gemeentebestuur kan tot schade lijden. De schade kan bestaan uit verlies van inkomen of vermindering van de waarde van een onroerende zaak. De partij die schade lijdt of zal lijden door dat besluit, kan bij het gemeentebestuur een verzoek tot schadevergoeding indienen. Dergelijke verzoeken moeten worden ingediend binnen vijf jaar vanaf het onherroepelijk worden van de omgevingsvergunning. Meer informatie staat op [Schadevergoeding planschade \(houten.nl\)](https://www.houten.nl/schadevergoeding-planschade). Dit betekent dat gedurende onderhavige procedure nog geen aanvraag voor een verzoek tot planschade kan worden ingediend.

25 november 2022

3 ZIENSWIJZEN

3.1 Reclamant 1

De reclamant vindt dat het woonklimaat van direct omwonenden te zwaar aangetast wordt door de ernstige hinder die deze woningen gaan ondervinden van het windpark.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema A, D, E en F gestelde.

- 3.1.1 De reclamant vindt dat de omvang van de windturbines maakt dat een onevenredig groot gebied, waaronder woningen en een gedeelte van de Lek met bijbehorend recreatie- en natuurgebied, veel hinder gaat ondervinden van geluid en slagschaduw.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema A, D en E gestelde. Daarbij merkt het gemeentebestuur aanvullend op dat natuur en recreatie niet worden gezien als gevoelige objecten.

- 3.1.2 De reclamant vindt dat de milieuhinder veroorzaakt door het windpark weggewimpeld wordt door het verlenen van de vergunning (besluit).

Reactie

Het gemeentebestuur maakt uit de zienswijze op dat reclamant zich niet gehoord voelt. Dat betreurt het gemeentebestuur. Het gemeentebestuur heeft alle ingebrachte informatie, ook de input van insprekers bij de gemeenteraad en andere betrokkenen die zich op andere wijze tot het gemeentebestuur gericht hebben, in de voorliggende afweging betrokken. Dat de uitkomst van de afweging voor reclamant teleurstellend kan zijn, begrijpt het gemeentebestuur. Het gemeentebestuur verwijst verder naar het onder thema B, C, D en E gestelde.

De verwachte milieuhinder is zorgvuldig in kaart gebracht in de aanvraag en de bijbehorende stukken. Deze documenten zijn getoetst door Pondera, die vervolgens een advies hebben geven. Met dit advies als input heeft het gemeentebestuur een zorgvuldige afweging gemaakt waarbij tot normen gekomen is die het bestuur een goede balans acht tussen het maatschappelijk nut van windpark Goyerbrug en de aanvaardbare hinder die het windturbinepark met zich meebrengt. Daarbij is specifiek gekozen voor een normstelling die overeenkomstig de huidige staat van wetenschappelijk onderbouwde kennis geen relevante negatieve effecten heeft op gezondheid, veiligheid en milieu.

25 november 2022

- 3.1.3 De reclamant trekt de betrouwbaarheid van de onderzoeken in twijfel, die uitgevoerd zijn in opdracht van de projectontwikkelaar.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema C gestelde.

- 3.1.4 De reclamant geeft aan dat de in het ontwerpbesluit opgelegde geluidsnormen hoger zijn dan de normen van het WHO.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema D en G gestelde.

- 3.1.5 De reclamant geeft aan dat het college onterecht stelt dat het advies van het WHO geen verplichtingen oplegt. Advies van het WHO met betrekking tot Corona wordt echter wel opgevolgd.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema D en G gestelde.

Aanvullend merkt zij op dat het WHO zelf het bewijs voor de relatie tussen windturbinegeluid, hinder en gezondheid – gekarakteriseerd als ‘van lage kwaliteit’ en daarom slechts een voorwaardelijk advies geeft.

- 3.1.6 De reclamant geeft aan dat het college tevens adviezen van andere organisaties en personen, met betrekking tot de onleefbaarheid van de geluidsnormen, met andere gemeenten en windparken als bewijs, niet serieus neemt.

Reactie

Het gemeentebestuur maakt uit de zienswijze op dat reclamant zich niet gehoord voelt. Dat betreurt het gemeentebestuur. Het gemeentebestuur heeft alle ingebrachte informatie, ook de input van insprekers bij de gemeenteraad en van andere betrokkenen die zich op andere wijze tot het gemeentebestuur gericht hebben, in de voorliggende afweging betrokken. Dat de uitkomst van de afweging voor reclamant teleurstellend kan zijn, begrijpt het gemeentebestuur. Het gemeentebestuur verwijst verder naar het onder thema B, C en D gestelde.

- 3.1.7 De reclamant geeft aan dat de in het ontwerpbesluit opgelegde geluidsnormen voor Windpark Goyerbrug hoger zijn dan het college voor windpark Houten acceptabel acht. Reclamant geeft aan dat voor windpark Houten het college de geluidsnorm verlaagt naar 45 dB Lden en 39 dB Lnight. Hierbij het aantal ernstig gehinderden terug brengend van drie naar twee. Bij windpark

25 november 2022

Goyerbrug betreft het aantal ernstig gehinderden negen huishoudens en hier wordt voor een norm van 47 dB Lden en 41 dB Lnight gekozen.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema D gestelde.

Aanvullend geeft het college aan dat in afwezigheid van landelijke normen het bevoegd gezag normen op moet stellen op basis van een actuele, deugdelijke, op zichzelf staande en op de aan de orde zijnde situatie toegesneden motivering. De aan de orde zijnde situatie voor beide windparken kent relevante omgevingsgebonden verschillen. Meest in het oog springende verschillen zijn de nabijheid van andere windparken en andere geluidsbronnen (zoals snelwegen) en het aantal woningen binnen een straal van 10x tiphoogte. Daarnaast is Windpark Houten een bestaand windpark waarbij de geluidsvoorschriften herzien worden. Voor windpark Goyerbrug wordt een oprichtingsvergunning verleend.

- 3.1.8 De reclamant geeft aan dat de omvang van de windturbines maakt dat de hinder die zij veroorzaken te groot zal zijn. De reclamant stelt dat, volgens een milieuraapportage, de impact van de windturbines groter of kleiner wordt naar gelang het materiaal waar de turbines mee bekleed worden. In de vergunning wordt hier echter nergens iets concreets over gezegd en er zijn geen eisen (voorschriften) opgenomen.

Reactie

Uit de zienswijze blijkt helaas niet welk rapport precies bedoeld wordt, waardoor het gemeentebestuur dit ook niet in haar afweging kan betrekken. Daarbij wordt de omvang van de hinder beperkt tot een aanvaardbaar niveau door de diverse normen en maatregelen die voorgeschreven worden in de vergunning. Zie het onder thema D, E, F en G gestelde.

- 3.1.9 De Reclamant geeft aan dat het verlenen van deze vergunning de weg vrijmaakt voor nog meer van deze buitensporig grote windturbines, met alle bijkomende overlast en hinder.

Reactie

Ieder initiatief op het vlak van duurzame opwekking wordt op zichzelf getoetst aan provinciaal en gemeentelijk beleid. Ieder initiatief wat past binnen dit beleid moet middels onderzoeken aantonen dat het initiatief ook voldoet aan wet- en regelgeving en past in de omgeving.

- 3.1.10 De reclamant geeft aan dat de procedure tot stand is gekomen met achterhaalde, niet democratische werkwijzen. Hierbij benoemt de reclamant geheime overeenkomsten (contracten tussen initiatiefnemer en bepaalde direct omwonenden), niet openbaar gemaakte rapporten (alternatieven / heroverweging) en gebrekkige participatie.

25 november 2022

Reactie

Het gemeentebestuur maakt uit de zienswijze op dat reclamant zich niet gehoord voelt. Dat betreurt het gemeentebestuur. De besluitvorming vindt plaats binnen de kaders die daarvoor gelden vanuit de Gemeentewet, de Algemene wet bestuursrecht en de uitspraken van de Afdeling van 28 juli 2021 (ECLI:NL:RVS:2021:1679) en 25 mei 2022 (ECLI:NL:RVS:2022:1492). Dat de uitkomst van de besluitvorming voor reclamant teleurstellend kan zijn, begrijpt het gemeentebestuur. Het gemeentebestuur verwijst verder naar het onder thema H gestelde.

Daarnaast stelt het gemeentebestuur dat de overeenkomsten waarover gesproken wordt privaatrechtelijke overeenkomsten zijn tussen initiatiefnemer en bewoners. De gemeente is geen partij in de totstandkoming van deze contracten en heeft hier geen zeggenschap in.

De geheime rapporten waar de reclamant over spreekt betreffen juridische adviezen en een financieel rapport met betrekking tot de in het coalitieakkoord afgesproken heroverweging van Windpark Goyerbrug. De opgelegde geheimhouding van deze stukken is door de raad bekrachtigd op democratische wijze. De documenten die verband houden met de aanvraag, het ontwerpbesluit omgevingsvergunning of de verklaring van geen bedenkingen voor het windpark zijn allen openbaar gemaakt.

Verder is voor windpark Goyerbrug de standaard procedure gevolgd die voor overige omgevingsvergunningen en verklaringen van geen bedenkingen ook wordt gevolgd.

- 3.1.11 Reclamant stelt dat gezien de ingebrachte argumenten (zie hierboven onder 3.1.1 tot en met 3.1.10) het college moet besluiten dat de ter inzage gelegde stukken niet besluitrijp zijn.

Reactie

Met inachtneming van alle argumenten genoemd in hoofdstuk 2 en de diverse additionele argumenten in reactie tot zienswijzen 3.1.1 tot en met 3.1.10, acht het gemeentebestuur dat een weloverwogen besluit genomen kan worden, op basis van wetenschappelijk onderbouwde feiten. Hierbij herhalend dat door de uitspraak van de Raad van State gemeente Houten niet kan wachten op de afronding van nu lopende onderzoeken, zoals de landelijke plan-MER.

3.2 Reclamant 2

- 3.2.1 De reclamant geeft aan dat bij de ontwerpvergunning een afwegingskader ontbreekt waarbinnen de (ruimtelijke) impact van reeds vergunde en nog op stapel staande energieprojecten integraal afgewogen wordt, zodat voor de inwoners van 't Goy duidelijk is waarom de voorgestane concentratie van duurzame energieprojecten in en om 't Goy noodzakelijk is.

Reactie

Ten aanzien van het gevraagde afwegingskader merkt het gemeentebestuur op dat dit kader wordt gevormd door de Regionale Energie Strategie (RES) 1.0 U16 in combinatie met het gemeentelijke Beleidskader zonnevelden (vastgesteld door de gemeenteraad op 8 juli 2021).

25 november 2022

Aanvullend daarop is in de ruimtelijke afweging van het windpark gekeken naar de draagkracht van het gebied voor dit specifieke initiatief. Zie daarvoor hetgeen gesteld onder thema A.

Verder stelt het gemeentebestuur dat er geen sprake is van actieve inzet op concentratie rondom 't Goy.

- 3.2.2 De reclamant geeft aan dat de onderliggende stukken bij de ontwerpbeschikking hinder (bijvoorbeeld geluid en slagschaduw) benaderen vanuit een technische kant (modelmatige berekeningen), maar voorbij gaan aan de verwachte belevingshinder. Volgens de reclamant is dit een veel breder begrip waarbij de perceptie van omwonenden, de wijze van totstandkoming van een besluit, het daarbij gevolgde participatietraject, de wijze waarop het project gerealiseerd wordt, maar ook het gevoel van omwonenden een rol spelen in de (subjectieve) hinderbeleving.

Reactie

Het gemeentebestuur maakt uit de zienswijze op dat reclamant zich niet gehoord voelt. Dat betreurt het gemeentebestuur. Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema C en H gestelde.

- 3.2.3 De reclamant geeft aan dat, als de plannen doorgaan, in het gebied vier windturbines en drie zonneparken nadrukkelijk aanwezig zullen zijn. Dit raakt aan de leefbaarheid van het gebied, juist in relatie tot de beleving van de bewoners.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het gestelde onder thema A en C en punt 3.2.1.

- 3.2.4 De reclamant geeft aan dat een kader gemist wordt waarin aangegeven is welk deel van de openbare leefomgeving gebruikt mag worden voor de duurzame opwek van energie. De reclamant geeft aan dat in de besluitvorming en de behandeling in de gemeenteraad er beperkt ruimte was voor discussie.

Reactie

Door de uitspraak van de Raad van State van 25 mei 2022 moet het gemeentebestuur in een relatief kort tijdsbestek een besluit nemen. Dit neemt niet weg dat er een informatieavond is georganiseerd (22 augustus 2022) en dat er op 6 en 8 september 2022 een RTG over het ontwerpbesluit is gehouden waar belanghebbenden in staat zijn gesteld om in te spreken. De inbreng uit deze momenten is meegenomen in de uiteindelijke ontwerpbeschikking en ontwerpverklaring van geen bedenkingen.

Ten aanzien van het gevraagde kader merkt het gemeentebestuur op dat dit specifieke kader momenteel inderdaad niet voorhanden is. Dit neemt niet weg dat in de ruimtelijke afweging van

25 november 2022

het windpark wel gekeken is naar de draagkracht van het gebied en de geschiktheid voor dit specifieke initiatief. Zie daarvoor hetgeen gesteld onder thema A, H en punt 3.2.1.

- 3.2.5 De reclamant vindt dat de (geplande) grootschalige zonneparken en zeer hoge windturbines de leefomgeving in 't Goy op ongekende wijze industrialiseert.

De reclamant geeft aan dat in de aanmeldingsnotitie MER-beoordeling, onder 2.3 de cumulatie van dit project met andere windprojecten is beoordeeld. Hierbij geeft de gemeente in een ongedateerde brief het oordeel dat er sprake is van gedegen en uitgebreide onderzoeken, waardoor geen twijfel bestaat over de globale effecten voor het milieu of de conclusies uit deze onderzoeken. Door het onderzoek te verengen tot slechts andere windmolenparken en niet tot uitgangspunt te nemen opwek van duurzame energie, zijn effecten op de directe omgeving onvoldoende gewogen. Per slot van rekening wordt de grondslag van dit project mede gevonden in de doelstelling van de gemeente Houten om 9% van het totale energieverbruik duurzaam lokaal op te wekken. De reclamant ziet graag dat een integrale afweging wordt gemaakt waarbij alle opwek van duurzame energie wordt meegenomen en wordt aangetoond dat dit plan daarin past.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema A en B gestelde.

Aanvullend stelt het gemeentebestuur dat voor aspecten als geluid en landschap er wel degelijk rekening is gehouden met cumulatief effect van andere objecten.

Ten aanzien van de gevraagde integrale afweging merkt het gemeentebestuur op dat dit kader wordt gevormd door de Regionale Energie Strategie (RES) 1.0 U16 in combinatie met het gemeentelijke Beleidskader zonnevelden (vastgesteld door de gemeenteraad op 8 juli 2021). Aanvullend daarop is in de ruimtelijke afweging van het windpark gekeken naar de draagkracht van het gebied voor dit specifieke initiatief. Zie daarvoor hetgeen gesteld onder thema A.

Daarbij wijst het gemeentebestuur erop dat de ambitie van de gemeente Houten is om in 2040 100% van het totale energieverbruik duurzaam lokaal op te wekken. Het tussendoel voor 2025 is 20%. Dit staat in het Energieplan Gemeente Houten (vastgesteld door de gemeenteraad d.d. 11 februari 2020), waarin ook de bijdrage van Windpark Goyerbrug aan die 20% in 2025 en 100% in 2040 is meegerekend.

- 3.2.6 De reclamant verzoekt in de vergunning op te nemen dat alle windturbines hetzelfde type windturbine krijgen.

Reactie

Dit is reeds opgenomen in de aanvraag welke onderdeel uitmaakt van de vergunning.

- 3.2.7 De reclamant stelt dat in de besluitvorming in de gemeenteraad doorslaggevend belang toegekend is aan de opwekking van duurzame energie tegenover de hinder voor de omgeving.

25 november 2022

De reclamant geeft aan niet te begrijpen dat de gemeente in deze afweging de invulling van het maatschappelijk belang grotendeels overlaat aan de initiatiefnemer.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema A en C gestelde.

Aanvullend hierop stelt het gemeentebestuur dat binnen de procedure van een omgevingsvergunning de initiatiefnemer beslist welke activiteit zij/hij aanvraagt. Het bevoegd gezag toetst vervolgens of dit past binnen beleid, wet en regelgeving.

- 3.2.8 De reclamant stelt dat de ontwerp-omgevingsvergunning binnen de door de initiatiefnemer geschetste mogelijkheden onvoldoende rekening houdt met het beperken van hinder voor omwonenden en het realiseren van de maatschappelijke doelstelling. Reclamant stelt dat met 45 dB en een generatorvermogen van 4,5 MW of 5 MW dezelfde nettoproductie kan worden gehaald met minder geluidshinder.

Reactie

Het gemeentebestuur wijst op het feit dat binnen de procedure van een omgevingsvergunning de initiatiefnemer bepaalt welke activiteit zij/hij aanvraagt. Het bevoegd gezag toetst vervolgens of dit past binnen beleid, wet- en regelgeving.

- 3.2.9 De reclamant geeft aan dat netto slagschaduw in de ontwerp-omgevingsvergunning niet gedefinieerd wordt en dat zonder definitie het onmogelijk is om vast te stellen of van overschrijding van de norm sprake is. Reclamant verzoekt een definitie van slagschaduw op te nemen.

Reactie

Het gemeentebestuur erkent dat een definitie van slagschaduw meer duidelijkheid geeft. In reactie op deze zienswijze wordt de volgende definitie van slagschaduw opgenomen in de vergunning:

Binnen het kader van dit besluit wordt Slagschaduw gedefinieerd als:

De schaduw die wordt veroorzaakt door draaiende rotorbladen voor zover:

- a. de afstand tussen de windturbine en de ontvanger minder dan 1.913 m bedraagt, en*
- b. er in de door de slagschaduw getroffen uitwendige scheidingsconstructie van het getroffen object zich ramen bevinden, en*
- c. de directe straling van het zonlicht – gemeten in een vlak loodrecht op de richting van de zon – groter is dan 120 W/m², en*
- d. de zon hoger dan 3 graden boven de horizon staat.*

- 3.2.10 De reclamant geeft aan dat de in de ontwerp-omgevingsvergunning niet is opgenomen wat de maximale duur mag zijn van het daadwerkelijk stilzetten van het in werking zijnde park als

25 november 2022

slagschaduw optreedt. Ook is in de aanvraag niet aangegeven wat per turbinetype de tijdsduur is waarbinnen de wieken niet meer draaien als slagschaduw optreedt. Indien de keuze aan de initiatiefnemer wordt gelaten verzoekt de reclamant om een eis te stellen aan de duur van het tot stilstand komen van de windmolen gebaseerd op het molentype met de kortste tijdsduur om tot volledige stilstand te komen.

Reactie

Naar aanleiding van deze zienswijze neemt het gemeentebestuur een maximale afslagtijd (tijdsduur) op in de vergunning van drie minuten voor het tot stilstand komen van de rotorbladen, in situaties waarbij de stilstandvoorziening voor slagschaduw in werking treedt. Dit is de minimale veilige afslagtijd voor windturbines van de omvang zoals deze komen op windpark Goyerbrug.

- 3.2.11 In voorschrift 3.2.2.4 is de keuze aan de initiatiefnemer gelaten voor een stilstandkalender of een actieve slagschaduwmonitoring. Voordeel van de stilstandkalender is dat nimmer slagschaduw hoeft op te treden, omdat het windpark uitgeschakeld wordt bij iedere kans daarop. Gelet op de doelstelling van 0 uur netto slagschaduw verzoekt de reclamant de stilstandkalender als verplichting op te nemen in de voorschriften van de vergunning.

Reactie

Het gemeentebestuur stelt dat het voorschrijven van een stilstandkalender inderdaad borgt dat er geen overlast door slagschaduw op kan treden. De manier waarop dit geborgd wordt is het stilzetten van windturbines op momenten dat slagschaduw kán optreden. Een stilstandvoorziening op basis van een sensor zet de windturbine stil op het moment dat er slagschaduw op zál treden. Bij een stilstandkalender staan windturbines derhalve vaker stil, ook op momenten dat er geen daadwerkelijk risico is op slagschaduw. Dit betekent een verder verlies van opbrengst aan opgewekte duurzame energie.

De norm van nul uren borgt al een minimale overlast voor de omgeving. Eventuele slagschaduw die op kan treden betreft dan enkel de slagschaduw die kan ontstaan gedurende de afslagtijd (het tot stilstand komen van de windturbine). Deze is maximaal drie minuten. Daarmee is het gemeentebestuur van mening tot een goede norm gekomen te zijn en laat keuze aan de initiatiefnemer hoe te borgen dat aan deze normstelling voldaan wordt.

Eerder is in communicatie gesproken over afslagtijden van anderhalve minuut. Dit zijn afslagtijden voor gemiddelde windturbines. Uit informatie van diverse fabrikanten blijkt dat de afslagtijd voor het formaat windturbines van Goyerbrug drie minuten is. Dit heeft te maken met de tijd die nodig is om het vermogen om te leiden en zo de turbine beheerst tot stilstand te brengen. Bij een kortere afslagtijd loopt bij grote windturbines de temperatuur te snel op wat kans geeft op defecten.

- 3.2.12 De reclamant verzoekt om in de omgevingsvergunning vast te leggen op welke wijze slagschaduw bepaald dient te worden, welke apparatuur daarbij gebruikt wordt, op welke wijze deze dient te worden gebruikt en hoe dit dient te worden vastgelegd. Dit met het oog op de

25 november 2022

foutenmarge van 20% die acceptabel wordt geacht in het gebruikte onderzoek van de World Meteorological Organization.

Reactie

De norm van nul uren borgt een minimale overlast voor de omgeving. Eventuele slagschaduw die op kan treden betreft dan enkel de slagschaduw die op kan treden gedurende de afslagtijd (het tot stilstand komen van de windmolen). Deze is maximaal drie minuten. In de vergunning is een definitie van slagschaduw gegeven (zie 3.2.9) en zijn voorschriften opgenomen omtrent monitoring en registratie van relevante gegevens en het beschikbaar stellen van die gegevens aan het bevoegd gezag. Daarmee is het gemeentebestuur van mening tot een goede norm gekomen te zijn met voldoende duidelijkheid ten aanzien van monitoring en handhaving. Extra voorschriften over met welke apparatuur gemeten moet worden, worden onnodig geacht.

- 3.2.13 De reclamant verzoekt de gemeente te onderzoeken tot welke afstand de windturbines van windpark Goyerbrug slagschaduw hinder kunnen veroorzaken en de stilstandbepaling niet te beperken tot raamopeningen in de woning, maar de gehele ruimte waar mensen kunnen verblijven, bijvoorbeeld ook de tuin, in aanmerking te nemen. Hierbij geeft de reclamant aan dat in de ontwerp-omgevingsvergunning uitgegaan wordt van een afstand van 1913 meter, terwijl Duitse onderzoeken aangeven dat slagschaduw hinder optreedt tot 2000 meter.

De reclamant verzoekt de gemeente om in de omgevingsvergunning een helder handhavingsskader op te nemen, waarvan onderdeel is hoe omgegaan wordt met signalen uit de omgeving dat in afwijking van de aan de omgevingsvergunning verbonden voorwaarden gehandeld wordt.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema E gestelde.

Verder stelt zij dat uitgangspunt bij de berekening van slagschaduw een minimale afscherming is van de zon van 20% door het rotorblad. Voor Goyerbrug resulteert dit in een maximale afstand van 1913 m vanaf de turbines waarbinnen nog sprake is van mogelijke slagschaduw effecten. Diverse onderzoeken concluderen dat buiten deze afstand de schaduw zo diffuus is dat deze geen hinder meer kan opleveren. Zie bijvoorbeeld Update of UK Shadow Flicker evidence base - (GOV.UK) en Erläuterungen zur Schattensimulation von Windkraftanlagen 2016 1 (bayern.de).

Verder wijst het gemeentebestuur er op dat bij slagschaduw rekening wordt gehouden met 'gevoelige objecten'. Dat zijn 'gevoelige gebouwen' en 'gevoelige terreinen' als bedoeld in artikel 1.1, lid 1, Activiteitenbesluit. Tuinen bij woningen worden niet beschermd ten aanzien van slagschaduw (zie ook expliciet Stcrt. 2022, nr. 223, blz. 55). Dat heeft verschillende redenen. Mensen mogen in een woning meer bescherming verwachten dan daar buiten. Ook is het effect van slagschaduw in een woning hinderlijker dan in een tuin. Dat komt omdat er buiten meer licht is, waardoor het hinderlijke schaduw effect van slagschaduw minder sterk is.

Ten aanzien van handhaafbaarheid worden in de vergunning niet alleen duidelijke normen gesteld, maar zijn tevens voorschriften opgenomen over het monitoren en registreren van data

25 november 2022

en het beschikbaar stellen hiervan aan het bevoegd gezag. Aan hand van die data kan de RUD Utrecht controleren of aan de voorschriften van de vergunning voldaan wordt.

De gemeente Houten heeft een handhavingsbeleid dat van toepassing is op alle bedrijven in de gemeenten, dus ook op Windpark Goyerbrug. Dit beleid wordt uitgevoerd door de RUD Utrecht.

Het beleid bestaat uit 3 stappen:

1. Toezichtfase

Indien er sprake is van een vermeende overtreding of ervaren overlast uit de omgeving is de eerste stap het aangaan van een gesprek tussen de RUD en de ondernemer over de overtreding/ervaren overlast en hoe dit op te lossen. Binnen deze stap onderzoekt de RUD de overtreding, dan wel klacht en blijft de voortgang in het ongedaan maken van een eventuele overtreding monitoren. Is de RUD van mening dat er sprake is en blijft van een overtreding, dan volgt stap 2.

2. Voornemen opleggen dwangsom

Er wordt een brief verstuurd met daarin het voornemen tot het opleggen van een dwangsom.

De hoogte van het bedrag van de dwangsom is afhankelijk van het type overtreding en daarmee een financiële prikkel richting de overtreder om de overtreding ongedaan te maken. Op dit voornemen heeft de overtreder het recht om een zienswijze in te dienen. Blijft de overtreding binnen de gestelde termijn voortduren dan volgt stap 3.

3. Definitief opleggen van dwangsom

Als na het verstrijken van deze termijn nog steeds sprake is van de overtreding dan volgt een verbeuring van het dwangsombedrag.

De aanleiding van toezicht en handhaving kan zijn:

- Inzichten van monitoring (proactief toezicht)*
- (Milieu)klachten per mail of telefoon*
- Een handhavingsverzoek.*

Voor spoedeisende klachten heeft de RUD een Milieuklachtenlijn, 24 uur per dag, 7 dagen per week beschikbaar: 0800 – 0225510. Voor niet spoedeisende klachten is via de website van de RUD een milieuklachtenformulier beschikbaar via:

<https://rudutrecht.formulierenserver.nl/milieuklachten>

Ten aanzien van het kader voor handhaving geldt dat dit voldoende duidelijk uit de wet volgt – zie hierboven. Er is geen reden om de omgevingsvergunning hierop aan te vullen.

25 november 2022

- 3.2.14 De reclamant verzoekt een geluidsnorm van 45 dB Lden aan de vergunning te verbinden, in combinatie met een LAeq (equivalent geluidsniveau). Reclamant stelt dat een LAeq zorgt dat periodes van stiltes niet gecompenseerd worden met perioden van excessieve geluidsdruk.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema D gestelde.

- 3.2.15 De reclamant stelt dat voorkomen moet worden dat handhaving van de normen gepaard gaat met lange procedures, waarbij de overlast gedurende die procedure blijft voortduren. Reclamant stelt voor dat bij geconstateerde overlast boven het vastgestelde normenkader de overlast veroorzakende windturbine onmiddellijk stilgelegd wordt en dat deze pas weer op mag starten als de initiatiefnemer aangetoond heeft dat de overlast boven de vastgestelde norm niet meer voor kan komen.

Reactie

Toezicht en handhaving wordt verricht door de Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD). Bij overschrijding zal de RUD handhaven conform haar standaardprocedures, die in lijn zijn met de wet en de Landelijke Handhavingsstrategie. Zie ook 3.2.13.

Aanvullend daarop geeft het gemeentebestuur aan dat de RUD periodiek controles uitvoert op naleving van de normen, maar ook klachten en handhavingsverzoeken uit de omgeving behandelt. Bij een ontvangen klacht of handhavingsverzoek verricht de RUD altijd eerst onderzoek naar de situatie. Dit onderzoek moet duidelijk maken wat er precies gebeurd is, hoe/waarom dit gebeurd is en of het hier inderdaad gaat om een overtreding van een van toepassing zijnde norm.

De RUD gaat bij overlast altijd het gesprek aan met de ondernemer over de ervaren overlast en hoe dit op te lossen. Het daadwerkelijk overgaan tot het nemen van maatregelen (bestuursrechtelijk en/of strafrechtelijk) gebeurt als is aangetoond dat er inderdaad sprake is van een overtreding. Hierbij moeten de maatregelen in verhouding staan tot de ernst van de overtreding.

Het direct stilzetten van een windturbine naar aanleiding van een klacht ziet het gemeentebestuur als onevenredig. Eerst moet aangetoond zijn dat het gaat om een overtreding van een van toepassing zijnde norm. Op dat moment wordt aan hand van de aard en ernst van de overtreding een passende maatregel opgelegd. Dit hoeft niet noodzakelijkerwijs te betekenen dat bij iedere overschrijding onmiddellijk de windturbine stil wordt gelegd.

- 3.2.16 De reclamant verzoekt de gemeente Houten om met Stichting Mooi 't Goy in overleg te gaan, hoe een bepaling, ter bescherming van de bevolking, zoals bedoeld in zienswijze 3.2.15, verder vormgegeven dient te worden. De reclamant geeft hierbij aan dat minimaal ook voor laagfrequent geluid een afdwingbare norm in de omgevingsvergunning opgenomen zal dienen te worden. Dit ook met verwijzing naar de situatie bij het windturbinepark bij de N33.

25 november 2022

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema D gestelde.

Het gemeentebestuur heeft in samenspraak met Pondera en de RUD normen opgenomen die voldoende bescherming bieden voor de omgeving en goed handhaafbaar zijn. Derhalve ziet het gemeentebestuur geen reden deze normen verder aan te scherpen of aan te vullen.

3.3 Stichting belangen Wijkersloot e.o., Stichting Redichem-De Geeren en anderen

- 3.3.1 De reclamant is van mening dat het college niet bevoegd is op de gevraagde vergunning te beslissen, maar dat Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht bevoegd zijn. Daarom moet de procedure worden stopgezet.

Reactie

Gedeputeerde Staten hebben afgezien van toepassing van de gecoördineerde voorbereiding en bekendmaking van de benodigde besluiten. Daarmee is het gemeentebestuur bevoegd de aanvraag te behandelen.

- 3.3.2 De reclamant stelt dat op grond van het Bor sprake is van een vergunningplichtige inrichting. Nu een omgevingsvergunning nodig is zoals bedoeld in artikel 2.1 lid 1 onder e van de Wabo, kan niet worden volstaan met het verlenen van een vergunning zoals bedoeld in artikel 2.1 lid 1 onder i Wabo. Het college moet daarom de vergunning weigeren.

Reactie

Artikel 2.1, lid 1, onder i, Wabo jo. artikel 2.2a, lid 1, onder a, Bor schrijft voor dat in onderhavig geval een omgevingsvergunning beperkte milieutoets (OBM) nodig is, zoals ook is verleend. Er is geen sprake van een vergunningplichtige inrichting op grond van artikel 2.1, lid 1, onder e, Wabo nu er geen rechtstreekse plicht bestaat tot het opstellen van een MER.

De reclamant stelt dat ten onrechte geen milieueffectrapport (MER) is opgesteld.

Reactie

Verwezen wordt naar het hierboven onder thema B gestelde.

- 3.3.3 De reclamant stelt dat sprake is van schending van artikel 3:11 Awb. Het gemeentebestuur moet ook het advies van advocatenkantoor AKD over de financiële risico's in het geval het project niet

25 november 2022

doorgaat in de afweging betrekken. Dit stuk heeft een belangrijke rol gespeeld bij de beslissing van de gemeenteraad tot het afgeven van de ontwerp-VVGB. Ten onrechte is het advies van AKD niet ter inzage gelegd.

Reactie

Alle stukken die het gemeentebestuur bij zijn beoordeling heeft betrokken, zijn ter inzage gelegd en derhalve ook ter kennis van de reclamant gekomen. Het advies van advocatenkantoor AKD maakt geen deel uit van het beoordelingskader en heeft dus geen rol gespeeld bij de beoordeling van het verzoek tot afgifte van een ontwerp-VVGB.

- 3.3.4 De reclamant stelt dat het windturbinepark moet worden aangemerkt als een stedelijke ontwikkeling in de zin van artikel 1.1.1 Bro. Het college heeft geen aandacht besteed aan de ladder duurzame verstedelijking.

Reactie

De ABRvS heeft in haar uitspraak van 16 maart 2016 (ECLI:NL:RVS:2016:709) bepaald dat gelet op de nota van toelichting op het Bro en de strekking van de regeling die gericht is op het tegengaan van leegstand dat een windpark geen stedelijke ontwikkeling is als bedoeld in artikel 3.1.6, tweede lid, in samenhang met artikel 1.1.1, eerste lid, onder i, van het Bro.

- 3.3.5 De reclamant stelt dat ten onrechte toepassing is gegeven aan artikel 7.20a Wet milieubeheer. Aan de OBM kunnen op grond van artikel 5.13b Bor geen voorschriften worden verbonden en de aanvraag dient dan ook te worden afgewezen.

Reactie

Verwezen wordt naar het gestelde onder 2.3.1 van de OBM. Aan de OBM kunnen op grond van artikel 7.20a Wet milieubeheer voorschriften worden verbonden. De reclamant maakt niet duidelijk waarom het gemeentebestuur ten onrechte toepassing aan dit artikel zou hebben gegeven.

- 3.3.6 De reclamant stelt dat de gevolgen voor de gezondheid van omwonenden ten onrechte niet zijn onderzocht.

25 november 2022

Reactie

De gevolgen voor de gezondheid van omwonenden zijn wel degelijk onderzocht. Verwezen wordt naar hierboven onder 2.7, Thema G: gezondheid en voorzorgsbeginsel gestelde.

- 3.3.7 De reclamant stelt dat de onderbouwing van de keuze geluidsnormen opgenomen in voorschrift 3.2.1.1 van de ontwerp-omgevingsvergunning niet voldoet aan de eisen die de ABRvS stelt. De Memo Motivering lokale milieunormen windpark Goyerbrug bevat geen actuele, deugdelijke en op zichzelf staande en op de aan de orde zijnde situatie toegesneden motivering. Dit geldt zowel voor de norm zelf als voor het gebruik van de Lden systematiek.

Reactie

De Memo motivering lokale milieunormen voldoet wel degelijk aan de eisen die de ABRvS stelt. De reclamant geeft niet aan op grond waarvan dat niet het geval zou zijn. Voor het overige wordt verwezen naar het hierboven onder 2.4, thema C, 2.5, thema D, 2.6, thema E gestelde.

- 3.3.8 De reclamant stelt dat de gekozen norm van 47 Lden in strijd is met de aanbevelingen in de WHO-richtlijnen.

Reactie

Verwezen wordt naar het hierboven onder 2.5, thema D: geluid, gestelde.

- 3.3.9 De reclamant stelt dat de huidige gekozen voorschriften onvoldoende waarborgen geven met betrekking tot geluid en veiligheid. De turbinekeuze wordt pas later definitief vastgelegd. De maximale invulling van het plan is daarmee nog steeds niet duidelijk.

Reactie

Inderdaad staat thans nog niet vast welk type turbine exact zal worden geplaatst. Er is sprake van een bandbreedte. De maatvoering van de te plaatsen turbines staat wel vast. Deze moet een ashoogte van minimaal 145 meter en maximaal 166 meter hebben, terwijl de rotordiameter maximaal 150 meter mag zijn. De tiphoogte moet liggen tussen de 211 en 241 meter. Tenslotte mag het totale vermogen van het windpark niet meer dan 24,0 MW zijn. De effecten op (onder meer) geluid, slagschaduw en externe veiligheid zijn voor alle turbintypes onderzocht. Bij de beoordeling van deze effecten is uitgegaan van de grootst optredende effecten (worst case scenario). Voor alle types staat vast dat met mitigerende maatregelen kan worden voldaan aan de op te leggen normen. Voordat mag worden gestart met de uitvoering van de werkzaamheden moet de definitieve turbinekeuze voor goedkeuring worden voorgelegd. Daarmee zijn de kenmerken en de milieugevolgen die kunnen worden veroorzaakt bekend. Het gemeentebestuur

25 november 2022

volgt dan ook niet de stelling van reclamanten dat de maximale invulling van het plan daarmee nog steeds niet duidelijk is. In dit verband wordt verwezen naar de uitspraak van de rechtbank Midden-Nederland d.d. 30 juni 2020 (ECLI:NL:RBMNE:2020:2433), r.o. 38 waaruit, met een verwijzing naar jurisprudentie van de ABRvS, volgt dat het is toegestaan om bandbreedtes in de omgevingsvergunning op te nemen in plaats van vaste kenmerken.

- 3.3.10 De reclamant stelt dat de windturbines onvoldoende goed in het landschap worden ingepast. De onderbouwing is ondermaats.

Reactie

Verwezen wordt naar het hierboven onder 2.2, thema: ruimtelijke kwaliteit, gestelde.

- 3.3.11 De reclamant stelt dat er in strijd met artikel 2.10, eerste lid, aanhef en onder d Wabo, althans in strijd met artikel 2.12, eerste lid, aanhef en onder a. 3^e Wabo, geen welstandsbeoordeling is meegenomen in de besluitvorming.

Reactie

In de gemeente Houten geldt de Welstandsnota 2011. Na de invoering van deze nieuwe welstandsnota geldt dat Houten welstandsvrij is. Toetsing van welstand vindt alleen nog plaats in geval van zogenoemde excessen. Daartoe is in de welstandsnota 2011 voorzien in een excessenregeling. Er is sprake van een exces wanneer een bouwwerk of een gedeelte daarvan op overduidelijke wijze - dus ook voor niet-deskundigen - in ernstige mate in strijd is met "redelijke eisen van welstand". Het gaat in gevallen van een exces altijd om ernstige ontsiering van een bouwwerk of een gedeelte daarvan in relatie tot de omgeving. Een windturbine is geen bouwwerk dat in strijd is met de redelijke eisen van welstand.

Uit de Welstandsnota 2011 volgt dat bij alle nieuw in te richten gebieden en herinrichting van bestaande gebieden een beeldkwaliteitsplan onderdeel uitmaakt van het bestemmingsplan. In dit geval is geen sprake van een bestemmingsplan. Reeds om die reden is een beeldkwaliteitsplan niet vereist.

Overigens zijn bij de ruimtelijke onderbouwing diverse visualisaties bijgevoegd, waaruit blijkt wat de visuele impact is van de te realiseren windturbines. In opdracht van het college zijn verder nog visualisaties (in 3D) gemaakt van de windmolens in de bestaande omgeving. Daarmee kan de toekomstige situatie vanuit alle gewenste hoeken bekeken worden. Verwezen wordt voorts naar het hierboven onder 2.2, thema: ruimtelijke kwaliteit, gestelde.

Tenslotte verwijst het gemeentebestuur naar de uitspraak van de rechtbank Midden-Nederland van 30 juni 2020 (ECLI:NL:RBMNE:2020:2433) waarin de rechtbank oordeelt dat een welstandstoets niet nodig is.

25 november 2022

- 3.3.12 De reclamant stelt dat het college en de gemeenteraad zich ten onrechte hebben laten leiden door mededelingen van de aanvrager inhoudende dat een geluidsnorm van 46 of 45 Lden niet financieerbaar is. Hiermee is de keuze voor een bepaalde norm dan ook direct een keuze om de vergunning wel of niet te verlenen. De ontwerpbesluiten lijken te zijn ingegeven door de angst voor aansprakelijkstellingen aan de zijde van de exploitant.

Reactie

Verwezen wordt naar het hierboven onder 2.2 onder thema: geluid, gestelde. Het gemeentebestuur heeft de belangen van de bescherming van omwonenden tegen geluidsoverlast afgewogen tegen de belangen van initiatiefnemer bij het rendabel kunnen exploiteren van het windpark.

- 3.3.13 De reclamant stelt dat de onderbouwing voor het onderwerp natuur onvoldoende is. En ook onjuist. De Wnb-vergunning die eerder voor het windpark is afgegeven kan als gevolg van de uitspraak van de ABRvS van 2 november 2022 (ECLI:NL:RVS:2022:3159) over de bouwvrijstelling stikstof niet worden gebruikt door initiatiefnemer.

Reactie

Anders dan de reclamant stelt, is de stikstofemissie gedurende de bouwfase wel degelijk onderzocht. Uit de AERIUS-berekening volgt dat de stikstofdepositie als gevolg van de bouwwerkzaamheden op alle punten 0,00 N/ha/jaar bedraagt. Verslechtering van de kwaliteit van de natuurlijke habitats in Natura-2000 gebieden als gevolg van de aanleg van Windpark Goyerbrug, is daarom met zekerheid uit te sluiten. Verwezen wordt voorts naar het hierboven onder 2.7, thema: natuur gestelde.

Gelet hierop is het gemeentebestuur van oordeel dat de door vracht- en kraanwagens tijdens de aanleg van het park veroorzaakte stikstofdepositie niet aan de vergunningverlening in de weg staat.

- 3.3.14 De reclamant stelt dat de onderbouwing van de fundering van het windpark en de invloed van het windpark op de bodem ten onrechte niet is onderzocht en onvoldoende is onderbouwd.

Reactie

In de ruimtelijke onderbouwing van LBP Sight, (3.2.1) is aangegeven dat het fundatieblok van een windturbine bestaat uit gewapend beton en dat dit wordt onderheid. Op grond van artikel 3.1.2 van de voorschriften Bouwen van de vergunning, dient initiatiefnemer tenminste 3 weken voor uitvoering van de werkzaamheden alsnog de gedetailleerde berekeningen en tekeningen van de constructies ter goedkeuring bij de gemeente (team VTH) indienen.

25 november 2022

Wat de reclamant precies bedoelt met de invloed van het windpark op de bodem, wordt het gemeentebestuur, nu deze stelling op geen enkele wijze wordt onderbouwd, niet duidelijk. Wel duidelijk is dat een windturbine uit de aard der zaak geen stoffen in de bodem afscheidt, dus in die zin is onderzoek hiernaar ook niet nodig.

- 3.3.15 De reclamant stelt dat het voorkomen van lichthinder in de ruimtelijke onderbouwing onvoldoende zeker is gesteld. Het voorkomen van lichthinder wordt hiermee aldus de reclamant onvoldoende voorkomen.

Reactie

In 3.11 van de ruimtelijke onderbouwing van LBP Sight is ingegaan op lichthinder. Ten aanzien lichtschittering wordt gesteld dat de windturbines worden voorzien van anti-reflecterende coating. In de vergunning is dit opgenomen als verplichting via een voorschrift. In de ruimtelijke onderbouwing is voorts uitgebreid ingegaan op obstakelverlichting in verband met de veiligheid van het vliegverkeer. Het betreft hier internationale ICAO richtlijnen waaraan moet worden voldaan.

Anders dan de reclamant stelt is in de ruimtelijke onderbouwing voldoende aandacht besteed aan lichthinder.

3.4 Reclamant 4

- 3.4.1 De reclamant acht de schadelijke effecten op inwoners, veroorzaakt door het windturbinepark onvoldoende wetenschappelijk vastgesteld. Met name noemt de reclamant de invloed van de extreme hoogte van de windturbines en het geproduceerde laagfrequente geluid op de gezondheid. Reclamant is van mening dat de gemeente een bewust risico neemt door het ontbreken van betrouwbare gegevens. De mate van invloed moet eerst grondig onderzocht worden.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema A, D en G gestelde.

- 3.4.2 De reclamant geeft aan dat de productie van windenergie noodzakelijk is, maar niet door middel van de nu voorgestelde grote turbines in de nabijheid van woningen.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema A gestelde.

25 november 2022

3.5 Reclamant 5

- 3.5.1 De reclamant is van mening dat de vergunning voor windpark Goyerbrug niet afgegeven kan worden nu de gezondheidsschade veroorzaakt door windmolenpark Goyerbrug aantoonbaar zeer groot is. Reclamant geeft aan dat zij als omwonende van Windpark Ospeldijk op 1600 meter afstand van de meest dichtstbijzijnde turbine last heeft van fysieke trillingen in de woonsituatie. Veel omwonenden die dichterbij wonen ervaren ernstige hinder van slaapproblemen, vermoeidheid en concentratieproblemen.

Reactie

Ten aanzien van de opmerking met betrekking tot de gestelde gezondheidsschade door windmolenpark Goyerbrug verwijst het gemeentebestuur naar het onder thema D en G gestelde. Met betrekking tot trilling geldt dat niet is gebleken dat windmolens trillinghinder veroorzaken tijdens de exploitatiefase. Er is naar de mening van het gemeentebestuur geen sprake van gezondheidsschade door windpark Goyerbrug.

3.6 College van burgemeester en wethouders van de gemeente Wijk bij Duurstede

- 3.6.1 Het college van de gemeente Wijk bij Duurstede betreurt dat het ontwerpbesluit kenbaar is gemaakt, zonder hun bestuur daarover tijdig over de inhoud ervan te informeren. Ook bij het informeren van de omwonenden had het college vooraf inhoudelijk betrokken willen worden.

Reactie

Het gemeentebestuur heeft begrip voor de teleurstelling over het doorlopen proces. Ook gemeente Houten hecht aan het goed en vooraf informeren van collega-besturen, die bij een dossier betrokken zijn. Dat is ook onze gebruikelijke werkwijze. Op proces zijn onze buurgemeenten vooraf geïnformeerd. Op inhoud was dat bij het voorgenomen besluit over de ontwerpvergunning voor Windpark Goyerbrug helaas niet mogelijk: het voorgenomen besluit is genomen op de dag dat de openbare informatieavond plaatsvond. Toen was er nog geen besluit genomen over de hoogte van de normen. De geluiden van de informatieavond waren voor het college input voor het besluit over de normen.

De reactie van Wijk bij Duurstede onderstreept voor ons de noodzaak om gezamenlijk op te trekken rond windenergie. De verantwoordelijke wethouders van beide gemeenten hebben elkaar hierover gesproken.

25 november 2022

3.7 Reclamant 7

- 3.7.1 De reclamant geeft aan het niet eens te zijn met het ontwerpbesluit Omgevingsvergunning, omdat de geluidsbelasting van het windturbinepark ongewenst invloed heeft op de gezondheid.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema D en G gestelde.

- 3.7.2 De reclamant geeft aan het niet eens te zijn met het ontwerpbesluit Omgevingsvergunning, omdat alle vier de windturbines van Windpark Goyerbrug zichtbaar zijn vanuit de kamer.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema A gestelde.

- 3.7.3 De reclamant geeft aan het niet eens te zijn met het ontwerpbesluit Omgevingsvergunning, om het feit dat enkele bewoners wel gecompenseerd worden en anderen niet. Dit levert verdeeldheid op in de omgeving.

Reactie

Het gemeentebestuur veronderstelt dat reclamant hier doelt op de compensatie die de initiatiefnemer biedt aan direct omwonenden. Deze compensatie is onderdeel van een privaatrechtelijke overeenkomst tussen initiatiefnemer en de betreffende bewoners. Zie het onder thema H gestelde.

- 3.7.4 De reclamant geeft aan het niet eens te zijn met het ontwerpbesluit Omgevingsvergunning, omdat er geen rekening wordt gehouden met de gangbare regelgeving; afstand 10 keer tiphoogte. Ook geeft de Reclamant aan niets te kunnen omdat de regels – door de gemeente Houten zelf opgesteld – hier geen ruimte voor bieden.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema C.

Aanvullend geeft het gemeentebestuur aan dat een afstandsnorm in Nederland geen gangbare regelgeving is.

25 november 2022

3.8 Reclamant 8

- 3.8.1 De reclamant stelt dat de gemeente Houten voorbijgaat aan het advies van de WHO voor 45 Lden. Daarbij merkt de reclamant op dat de gemeente Houten andere normen hanteert voor windpark Houten dan voor windpark Goyerbrug.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema C, D en G gestelde.

Verder merkt zij op dat de specifieke omstandigheden bij een windpark – conform de opdracht van de Afdeling – meegewogen zijn in de totstandkoming van de normen. Deze omstandigheden zijn voor windpark Houten anders dan voor windpark Goyerbrug.

- 3.8.2 Volgens reclamant lijkt het erop dat de overeenkomsten over financiële compensatie met 16 van de 17 direct omwonenden voor de gemeente een rechtvaardiging is om de norm van 47 dB op te leggen.

Reactie

De afweging die het gemeentebestuur heeft gemaakt is niet beïnvloed door financiële afspraken die tussen initiatiefnemer en omwonenden zijn gemaakt.

- 3.8.3 De reclamant vraagt wat het beleidsvormingsproces binnen de gemeente is over de vaststelling van de dB Lden waaruit blijkt dat er geen schade ontstaat aan de gezondheid.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema D en G gestelde.

- 3.8.4 De reclamant vraagt of bij het vaststellen van de geluidshinder bij woningen ook rekening wordt gehouden met nieuwbouw in 't Goy.

Reactie

Bij het vaststellen van de geluidsnorm wordt rekening gehouden met een leefbaar woonklimaat voor de aanwezige woningen. Bij het toestaan van nieuwbouw in de omgeving van een windturbinepark wordt deze afweging ook gemaakt.

- 3.8.5 Volgens reclamant zijn de windmolens heel hoog en zijn de visuele plaatjes misleidend. Reclamant kan zich niet vinden in de onderbouwing van de landschappelijke inpassing en is het niet eens met het gebruik van natuurelementen als de Lek en de Utrechtse Heuvelrug als aanvaarding van de windmolens omdat ze qua maat en hoogte passen bij het schaalniveau van

25 november 2022

de Lek en de Utrechtse Heuvelrug. Reclamant vraagt de gemeente Houten uit te leggen hoe enerzijds op mesoniveau extra bebossing nodig wordt geacht om de grote molens te 'verdwergen' in het landschap en anderzijds op macroniveau juist de molens als 'baken van openheid' gezien moeten worden (Smartland rapport).

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst in eerste instantie naar het onder thema A gestelde. In aanvulling daarop geldt dat in het rapport van Smartland is beschreven dat de verschillende niveaus verschillende afstanden betreffen waaruit het landschap gezien kan worden. Het verschil in afstand zorgt voor een verschil in beleving en verklaart de door reclamant gesignaleerde punten.

- 3.8.6 Naar aanleiding van de laatste alinea uit het rapport Smartland vraagt reclamant of de gemeente Houten kan aangeven welke toekomstige interventies met betrekking tot recreatieve en ecologische kwaliteiten in de pijplijn liggen die in symbiose zijn, dan wel samengaan met het plaatsten van hoge(re) molens. Ook zonder de molens zouden deze interventies mogelijk zijn.

Reactie

Het gemeentebestuur ziet de inpassing van het windpark in de omgeving als een mogelijke besteding van het windfonds, dat de gemeente heeft ingesteld. In dit fonds zit € 150.000 (waarvan 1/3 door het project wordt ingelegd). In overleg met de omgeving en initiatiefnemer wordt uitgewerkt hoe en waaraan het windfonds besteed zal worden.

- 3.8.7 De reclamant vindt dat bij de beoordeling van de aanvraag de financiële haalbaarheid leidend is gemaakt als het gaat om geluidsnormen of hoogte van de windmolens en dat de gemeente daar geen norm of grens aan heeft gesteld. Reclamant wil weten of nog hogere windmolens dan in de laatste vergunning ook waren geaccepteerd door de gemeente, waarom de gemeente geen grenzen heeft gesteld aan de hoogte van de windmolens en waarom financiële haalbaarheid prevaleert boven de leefkwaliteit van burgers.

Reactie

Het gemeentebestuur moet beslissen op de aanvraag zoals die is ingediend. Het antwoord op de vraag hoe bij een anders luidende vergunningaanvraag zou worden besloten is hier niet relevant. Bij de beoordeling van de aangevraagde vergunning heeft het gemeentebestuur een belangenafweging gemaakt en daarbij gezocht naar een balans tussen de productiecapaciteit van de windmolens en de bijdrage aan de duurzame energieopgave enerzijds, en de belangen van omwonenden anderzijds. Hierbij is aangesloten bij de huidige kennis en regelgeving omtrent gezondheid, veiligheid en milieu. In dit verband zijn in de omgevingsvergunning zowel een maximalisatie aan hoogte als in vermogen gegeven en zijn onder meer normen gesteld voor geluid en slagschaduw. Ook is specifiek aandacht besteed aan de landschappelijke inpassing en wordt naar de mening van het gemeentebestuur recht gedaan aan alle betrokken belangen. Zie in dit verband het gestelde onder thema A, C, D, E en G.

25 november 2022

- 3.8.8 De reclamant stelt de vraag waarom de gemeente Houten geen grenzen heeft gesteld aan de hoogte van de windturbines.

Reactie

Het gemeentebestuur heeft inderdaad geen beleids- of toetsingskader voor windturbines en beoordeelt een aanvraag op zichzelf op basis van de specifieke activiteiten en kenmerken en de onderbouwing daarvan.

- 3.8.9 De reclamant stelt dat in 't Goy veel bezwaar is tegen de windmolens en dat dit blijkt uit het burgerinitiatief dat betrekking had op de inpassing van zonnevelden en windparken in Houten dat ondertekend is door meer dan 100 inwoners. Dit is niet meegenomen in de eindconclusie van de Notitie Draagvlak, zoals deze bij de stukken zat. Reclamant wil weten hoe burgerparticipatie is geborgd en rechtvaardig is als met 10 adressen unieke geheime contracten zijn getekend en het dorp bestaat uit ca. 322 huishoudens.

Reactie

Het gemeentebestuur maakt uit de zienswijze op dat reclamant zich niet gehoord voelt. Dat betreurt het gemeentebestuur. Het gemeentebestuur heeft alle ingebrachte informatie, ook de input van insprekers bij de gemeenteraad en andere betrokkenen die zich op andere wijze tot het gemeentebestuur gericht hebben, in de voorliggende afweging betrokken. Dat de uitkomst van de afweging voor reclamant teleurstellend kan zijn, begrijpt het gemeentebestuur.

Het gemeentebestuur verwijst verder naar het onder thema H gestelde

Over de privaatrechtelijke overeenkomsten tussen initiatiefnemer en bewoners wordt hier opgemerkt dat gemeente geen partij is bij of betrokken is in de totstandkoming van deze contracten en daar geen zeggenschap over heeft. Evenmin is rekening gehouden met deze overeenkomsten bij het antwoord op de vraag of het windpark ruimtelijk aanvaardbaar is.

Aanvullend merkt het gemeentebestuur op dat het Burgerinitiatief waarnaar verwezen wordt, in het voorjaar van 2021 is ingediend in het kader van de totstandkoming van de Regionale Energie Strategie (RES) U16. De gemeenteraad heeft het verzoek om het Burgerinitiatief te agenderen op procedurele gronden afgewezen. De raadsleden konden het wel betrekken bij hun standpuntbepaling over de RES U16. De RES U16 is op 7 oktober 2021 vastgesteld door de gemeenteraad en is één van de kaders voor het voorliggende besluit. Via het Burgerinitiatief, maar ook via andere signalen, hebben verschillende inwoners van 't Goy te kennen gegeven zorgen te hebben over de ontwikkeling van Windpark Goyerbrug. Deze zorgen zijn betrokken in de voorliggende afweging. Het gemeentebestuur kan zich voorstellen dat de uitkomst teleurstellend is voor deze betrokkenen.

- 3.8.10 De reclamant stelt de vraag wat daadwerkelijk de mogelijkheid is voor inwoners van 't Goy ten aanzien van financiële participatie in het windmolenpark en vindt het ontwerpbesluit onzorgvuldig tot stand gekomen en niet aanvaardbaar voor de bewoners van 't Goy.

25 november 2022

Reactie

Financiële participatie in het windmolenpark is een mogelijkheid die aangeboden wordt door de initiatiefnemer. De gemeente is geen partij in de totstandkoming van deze contracten en heeft hier geen zeggenschap in. Er is geen sprake van een onzorgvuldige voorbereiding en het gemeentebestuur vindt de gevolgen van het windpark aanvaardbaar. Zie het gestelde onder thema B, C en H.

- 3.8.11 Reclamant geeft aan dat de gemeente bij het nemen van het besluit de weerstand van de inwoners van 't Goy te veel gebagatelliseerd heeft.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema H gestelde.

3.9 Reclamant 9

- 3.9.1 De reclamant geeft aan achter de zienswijzen te staan zoals beschreven door Reclamant 14.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar de reactie gegeven onder paragraaf 3.14 voor Reclamant 14.

- 3.9.2 De reclamant geeft aan dat de gemeente in de vergunning strengere en beter te handhaven normen moet opnemen om de gezondheid van de burgers te borgen. De vergunning schiet op dit punt nu te kort.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema D, E en G gestelde.

- 3.9.3 De reclamant verzoekt de gemeente om de vergunning niet te verlenen voor de juiste normen en voorschriften worden gehanteerd.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema C gestelde.

3.10 Reclamant 10

- 3.10.1 De reclamant geeft aan dat het rekenmodel dat voor Windpark Goyerbrug wordt gehanteerd zonder verdere validering onbruikbaar is. Voor grotere windturbines (Industriële Windturbines, IWT) is de akoestische werkelijkheid dusdanig complex dat het eenvoudige akoestische rekenmodel uit het Activiteitenbesluit niet meer valide is. De internationale standaard dateert uit 1996 en is gericht op de toen gangbare turbinehoogten van hoogstens 100 meter.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema C en D gestelde.

- 3.10.2 De reclamant geeft aan dat de Nederlandse normen voor windturbinegeluid, evenals ook de WHO aanbevelingen, in belangrijke mate gebaseerd zijn op Nederlands onderzoek uit 2008. Dit onderzoek is volgens reclamant verouderd en houdt geen rekening met de IWT's van windpark Goyerbrug. Volgens reclamant treedt bij hogere turbines een nachtelijk windmaximum (NWM) op en wordt daar bij de berekening van de geluidbelasting onvoldoende rekening mee gehouden. De reclamant geeft aan dat daarom de dosis-effectrelatie uit het Activiteitenbesluit die wordt gehanteerd bij dit windpark niet valide is voor IWT's.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema B, C en D gestelde. Uit het rapport van LBP Sight, dat ten grondslag ligt aan de ruimtelijke onderbouwing en door Pondera is gevalideerd, is aangegeven dat het feit dat windturbines veel groter zijn geworden de afgelopen jaren niet betekent dat het geluid dat wordt veroorzaakt wezenlijk anders is. Het geluidsspectrum voor grote windturbines (>3 MW) wijkt niet of nauwelijks af van die van kleinere turbines (0,5 tot 3 MW). Er is nog steeds in hoofdzaak sprake van aerodynamische geluid (geluid dat ontstaat bij het draaien van de wieken door de luchtlagen, waardoor turbulenties worden veroorzaakt). Er is derhalve rekening gehouden met de meest recente wetenschappelijke inzichten en onderzoeksmethoden, die ook door de Afdeling zijn geaccepteerd. De door reclamant aangehaalde informatie doet hier geen afbreuk aan en leidt voor het gemeentebestuur niet tot de conclusie dat daarvan niet mag worden uitgegaan.

- 3.10.3 Volgens reclamant ontbreekt in de planMer een motivering voor de keuze van de jaargemiddelde gevelbelasting als grondslag voor de normering. Er zou sprake zijn van een papieren werkelijkheid vanwege beperkingen in de berekeningsmethodiek en doses-effectrelatie en handhaving bevestigt alleen die papieren werkelijkheid.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema C en D gestelde en de reactie onder 3.10.2.

25 november 2022

- 3.10.4 De reclamant geeft aan dat bij windturbines de, met name 's nachts optredende, extreme geluidniveaus een probleem zullen vormen, die niet kunnen worden gemiddeld over een jaar en ook niet kunnen worden opgelost met de Lden/Lnight normering. Immissienormen kunnen zeer effectief zijn ter bescherming van de burger mits deze goed gehandhaafd kan worden

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst in eerste instantie naar het onder thema D gestelde.

Aanvullend stelt het gemeentebestuur dat in het geval van windpark Goyerbrug uit de onderzoeken blijkt dat circa 71% van de woningen binnen de 37 dB Lden-contour van de windturbines een geluidbelasting ervaart van 42 dB Lden of lager, wanneer er geen geluidvoorzieningen worden getroffen. Dit komt overeen met een nachtelijk geluidniveau van circa 36 dB Lnight of lager. Dit betreffen geluidniveaus op de buitengevel van de woning. Binnenshuis zal dit niveau nog circa 10-20 dB lager liggen als gevolg van gevelwering (afhankelijk van type woning, bouwjaar, etc.). Bij dergelijke lage geluidniveaus zullen de windturbines van windpark Goyerbrug voor het overgrote deel van de woningen dus slechts zelden waarneembaar zijn binnenshuis. Het aantal ernstig gehinderden binnenshuis dat wordt verwacht ligt tussen de 4,5 en 6,2 (gemiddeld 5,3) zonder toepassing van geluidvoorzieningen.

Bij een geluidnorm van 47 dB Lden ligt het aantal personen dat ernstige hinder als gevolg van windturbinegeluid ondervindt tussen de 2,8 en 3,2 (gemiddeld 3,0).

- 3.10.5 Reclamant stelt dat het onmogelijk is om binnen de Lden-methodiek extra hinder door tonaalgeluid te voorkomen of extra normen op te stellen voor laagfrequent geluid. Reclamant wijst op bromtonen bij windpark N33 en andere landen waar sprake zou zijn van een normverzwaring voor tonaalgeluid. Reclamant acht de onderbouwing voor de keuze van de Lden methodiek afwezig terwijl er aanzienlijke contra-indicaties zijn. De reclamant stelt dat sinds 2011 er op een breed vlak een enorme toename bestaat van de wetenschappelijke inzichten met betrekking tot windturbines. Daarin zijn zeer beperkt bewijzen gevonden voor hinder en gezondheidseffecten als gevolg van windturbinegeluid. Hieruit kan volgens reclamant echter niet worden geconcludeerd dat er dus geen negatieve effecten zijn.

Reactie

Het gemeentebestuur beseft dat het stellen van normen voor windpark Goyerbrug een belangrijk besluit is, waar hoe dan ook consequenties aan zitten. Bij het maken van afwegingen baseert het gemeentebestuur zich op de meest actuele wetenschappelijk bewezen informatie en de regels die nu op dit moment gelden. Van contra-indicaties voor het gebruik van de Lden systematiek, zoals door de reclamant wordt gesteld, is naar het oordeel van het gemeentebestuur geen sprake. Bij de beoordeling van de aanvraag en totstandkoming van advies en voorschriften is steeds gekeken – met behulp van Pondera – of er onderzoeken van betere kwaliteit en betrouwbaarheid met minder onzekerheden beschikbaar zijn. Dit om te zorgen dat inderdaad de meest recente wetenschappelijk onderbouwde feiten ten grondslag lagen aan de besluitvorming. Daarvan is hier sprake.

25 november 2022

De Afdeling heeft over de onder andere door reclamant aangehaalde onderzoeken geoordeeld dat deze onvoldoende onderbouwing vormen voor het oordeel dat de geluidsnormen niet aanvaardbaar zijn. Er is geen wetenschappelijk onderzoek waaruit een verband blijkt tussen laagfrequent geluid en gezondheidsklachten. Zie bijvoorbeeld de uitspraken van de Afdeling van 18 december 2019, ECLI:NL:RVS:2019:4209 en ECLI:NL:RVS:2019:4210.

Het door reclamant aangehaalde voorzorgsbeginsel strekt niet zo ver dat vanwege mogelijke gezondheidsrisico's moet worden uitgegaan van strengere normen dan thans gesteld. Uit jurisprudentie van de Afdeling blijkt dat het voorzorgsbeginsel toepassing vindt als een objectieve wetenschappelijke evaluatie uitwijst dat er gegronde redenen zijn om te vrezen voor potentieel gevaarlijke gevolgen voor het milieu of de gezondheid van o.a. mensen in een mate die onverenigbaar zouden kunnen zijn met een voor de Europese Unie gekozen beschermingsniveau. In situaties waarin er te weinig wetenschappelijke gegevens zijn om alle onzekerheden te kunnen kennen en de oorzaak-effect relaties wel worden vermoed maar niet zijn aangetoond, staan de politieke besluitvormers voor de keuze wel of niet handelen. Zie AbRvS 18 december 2019, ECLI:NL:RVS:2019:4210.

Zoals reclamant zelf ook aangeeft, is het causaal verband tussen hinder van windturbines en gezondheidseffecten niet aangetoond. Het gemeentebestuur vindt dat met de opgelegde normen sprake is van een goed woon- en leefklimaat voor omwonenden. Het gemeentebestuur acht geen gegronde redenen aanwezig om vanwege de geluidproductie van windturbines te vrezen voor onaantvaardbare gevaarlijke gevolgen voor omwonenden.

Over windpark N33 wordt nog opgemerkt dat dit geen situatie is die vergelijkbaar is met windpark Goyerbrug.

3.11 Reclamant 11

- 3.11.1 De reclamant is van mening dat de gemeente een risico neemt door op dit moment een besluit te nemen over windturbinepark Goyerbrug, terwijl onvoldoende duidelijk is wat de consequenties op de gezondheid zijn van windturbines van deze grote. De reclamant verzoekt de gemeente om te wachten op de diverse onderzoeken, en bijbehorende adviezen, die momenteel uitgevoerd worden. Specifiek noemt de reclamant het advies van het WHO.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema C en G gestelde.

3.12 Windpark Goyerbrug B.V.

- 3.12.1 Reclamant heeft een slagschaduwnorm van 14 uren netto per jaar met een maximum van 20 minuten per dag aangevraagd en verzoekt om die norm op te leggen bij de definitieve vergunning in plaats van 0. Volgens reclamant is de aangevraagde norm strenger dan de standstilvoorziening uit artikel 3.12 Activiteitenregeling (oud), op grond waarvan elke dag minder dan 20 minuten slagschaduw mag optreden. Dat is met de aangevraagde norm al niet

25 november 2022

mogelijk. De aangevraagde norm blijft ook binnen de kaders die de wetenschap geeft voor het beperken van de slagschaduw, namelijk 15 uur en 20 minuten.

- 3.12.2 Het opleggen van een norm van 0 uur slagschaduw per jaar leidt tot een opbrengstverlies van 0,31 GWh (ca. € 21.700 en ca. 88 huishoudens). Dat is 0,6% meer verlies dan bij een norm van maximaal 14 uur per jaar. Bij de aangevraagde norm staan de voordelen van de mitigerende maatregel nog in verhouding met het verlies aan productie van duurzame energie. Volgens reclamant wegen de productieverliezen aan duurzame energie bij een beperkender norm dan aangevraagd, niet op tegen de te behalen voordelen voor omwonenden en zal het windpark financieel niet uitvoerbaar zijn. Reclamant vindt dat de second opinion van Pondera (uitgevoerd in opdracht van het gemeentebestuur) geen grondslag vormt voor het stellen van strengere normen dan aangevraagd.

Reactie 3.12.1 en 3.12.2

Het gemeentebestuur heeft zich gecommitteerd aan duurzame energieopwekking en besloten onderhavige vergunning te verlenen. Tegelijkertijd is het haar taak om rekening te houden met de impact daarvan op de omgeving, onder andere door slagschaduw.

Uit het advies van Pondera volgt dat wetenschappelijke onderzoeken aanbevelen om niet meer slagschaduw dan 15 uur per jaar en 20 minuten per dag te veroorzaken. Voornamelijk als die grenzen worden overschreden, treedt ernstige hinder op. Dat laat onverlet dat ook bij minder slagschaduw (ernstige) hinder kan optreden voor omwonenden. Het advies concludeert dan ook dat bij een lager blootstellingsduur extra bescherming kan worden geboden. In dit verband geldt dat in de praktijk vaker wordt aangesloten bij een strengere norm dan aangevraagd. Zo is er verschillende jurisprudentie van de Afdeling waar bijvoorbeeld wordt uitgegaan van een norm van 6 uur slagschaduw per jaar (zie AbRvS 13 februari 2019, ECLI:NL:RVS:2019:295 en AbRvS 12 mei 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1024). Ook is voor Windpark Delfzijl bij besluit van 23 december 2021 een slagschaduwnorm van 0 uur opgelegd.

Zonder toepassing van een stilstandvoorziening/slagschaduwnorm treedt hier voor 164 woningen (gevoelige objecten) hinder op, variërend van 0-2 uur per jaar tot meer dan 30 uur per jaar (maximaal 54,5 uur per jaar). Zonder mitigatie is in totaal op alle woningen sprake van maximaal 1164 uur slagschaduw per jaar. Met een norm van maximaal 14 uur per jaar is sprake van 419 uur per jaar aan slagschaduw op woningen en met 20 minuten per dag is in totaal 800 minuten slagschaduw per dag op woningen mogelijk.. Met een norm van 0, is daar geheel geen sprake van.

Het gemeentebestuur heeft overwogen dat met een strengere slagschaduwnorm dan aangevraagd, meer bescherming kan worden geboden voor omwonenden van de windmolens. Daarmee wordt (aanvullende) hinder nagenoeg vermeden. Daarbij geldt dat het gemeentebestuur een belangenafweging heeft gemaakt en constateert dat de norm weliswaar effect heeft op de productiecapaciteit en ook het financiële belang van reclamant raakt, maar dat daartegenover staat dat de 164 betrokken woningen geen hinder als gevolg van slagschaduw ondervinden. Dat zijn er 148 meer ten opzichte van de aangevraagde norm. Het gemeentebestuur vindt die belangen zwaar wegen en acht het niet redelijk dat de nadelige effecten van duurzame energieopwekking ten koste komen van een beperkte groep omwonenden.

25 november 2022

Ten opzichte van de aangevraagde norm is sprake van een productieverlies van 0,6% (ten opzichte van geen slagschaduwnorm is dat 1,36%). Dit resulteert in een opbrengstverlies van 0,31 GWh, goed voor ongeveer € 21.700,- en ca. 88 huishoudens. Het gemeentebestuur vindt dit verlies beperkt en aanvaardbaar, mede gelet op het geschatte totale productievermogen van het windpark van 51 tot 79 GWh/jaar. Er is niet gebleken dat de opgelegde norm leidt tot een financieel onuitvoerbaar situatie. Desgevraagd heeft reclamant hier ook geen nadere stukken van overgelegd.

- 3.12.3 Reclamant vindt dat moet worden beslist op de aanvraag zoals die is ingediend en dat de grondslag van de aanvraag is verlaten met de afwijkende norm. Daarmee is sprake van strijd met de Wabo.

Reactie

Naar de mening van het gemeentebestuur is besloten op de aanvraag zoals die is ingediend en wordt de grondslag van de aanvraag niet verlaten door strengere normen voor te schrijven. Er is geen sprake van een substantiële verandering van de werking van de inrichting (begrenzing, type inrichting etc.), alleen de maximaal op te treden slagschaduw wordt aan banden gelegd (zie bijvoorbeeld AbRvS 22 januari 2020, ECLI:NL:RVS:2020:205). Het alternatief voor het opleggen van deze normen is overigens dat de omgevingsvergunning zou worden geweigerd, hetgeen ook niet wenselijk wordt geacht door zowel het gemeentebestuur als reclamant. Strijd met de Wabo is niet aan de orde.

- 3.12.4 Volgens reclamant is de opgelegde norm een verkapte weigering van de omgevingsvergunning. Reclamant wijst op jurisprudentie waaruit volgt dat een voorschrift niet mag worden opgelegd als vooraf vaststaat dat dit niet haalbaar is. Volgens reclamant is de aangevraagde norm de strengste norm die gehanteerd kan worden waarbij het windpark nog financieel uitvoerbaar is. Bij een beperkender norm wegen de productieverliezen aan duurzame energie niet langer op tegen de te behalen voordelen voor omwonenden en zal het windpark financieel niet uitvoerbaar zijn. Hier gaat het ontwerpbesluit niet op in en het college heeft volgens reclamant onvoldoende onderzoek verricht naar of het opgelegde vergunningvoorschrift de exploitatie van het windpark feitelijk onmogelijk maakt.

Reactie

In reactie op dit punt verwijst het gemeentebestuur in naar het gestelde onder 3.12.2.

- 3.12.5 Volgens reclamant is de opgelegde slagschaduwnorm onzorgvuldig tot stand gekomen en gebrekkig gemotiveerd. Uit de onderzoeken van LBP Sight en Pondera blijkt niet welke feiten of belangen reden geven tot een strenge norm. De gemeente heeft nagelaten eigen onderzoek te verrichten naar de noodzaak voor en effecten van het opleggen van 0 uur netto per jaar, mede in het licht van conclusies uit internationale onderzoeken. Daarmee is het voorschrift onzorgvuldig voorbereid.

25 november 2022

- 3.12.6 Dat met een strengere norm 147 woningen extra worden beschermd, miskent dat de omvang van de slagschaduw verschilt per woning en volgens reclamant kan niet in algemene zin worden gezegd dat al deze woningen extra beschermd moeten worden tegen slagschaduw. Ook miskent die algemene stelling dat uit het Canadese onderzoek volgt dat bij een slagschaduw tussen de 10 en 20 minuten sprake is van hinder bij 5,2% van het aantal blootgestelde personen. Oftewel: niet elk persoon die slagschaduw ondervindt, ervaart daar daadwerkelijk hinder van. Door in generieke zin aan te nemen dat al deze woningen extra beschermd moeten worden tegen slagschaduw, zonder stil te staan hoeveel slagschaduw er bij deze woningen optreedt bij een slagschaduwnorm van 14 uren netto slagschaduw per jaar met een maximum van 20 minuten per dag en hoe hinderlijk dit is, is het vergunningvoorschrift onzorgvuldig voorbereid.

Reactie 3.12.5 en 3.12.6

In reactie op dit punt verwijst het gemeentebestuur in eerste instantie naar het gestelde onder 3.12.2. In aanvulling daarop geldt dat momenteel sprake is van een situatie waarin geen slagschaduw optreedt. De impact van elke vorm van slagschaduw is derhalve groot. Uit de ook door reclamant aangehaalde onderzoeken blijkt dat bij de eerste 20 minuten slagschaduw een fysieke (stress)reactie optreedt. Het gemeentebestuur vindt dat ongewenst en wil dat voorkomen.

Daarbij geldt dat uit de beschikbare slagschaduwonderzoeken blijkt hoeveel (totale) hinder kan worden voorkomen met de opgelegde norm ten opzichte van de aangevraagde norm. Het college acht voldoende dat er 148 woningen meer worden beschermd. Deze woningen krijgen ten opzichte van de aangevraagde norm 14 uur of minder slagschaduw per jaar.

- 3.12.7 Het college motiveert volgens reclamant niet welke belangen noodzaken tot verdere beperking van de hinder van slagschaduw. Het bieden van maximale bescherming tegen slagschaduw is daartoe in ieder geval onvoldoende, nu nergens uit blijkt dat de gevolgen van slagschaduw zodanig zijn dat daartegen maximale bescherming moet worden geboden. Ook zijn het algemeen belang van het opwekken van duurzame energie en de financiële belangen van WPG niet of onvoldoende kenbaar betrokken bij de keuze voor de opgelegde norm, waarmee de bijdrage van WPG aan de energietransitie afneemt. Het college motiveert niet waarom deze vermindering aanvaardbaar is en hoe dit in het kader van de noodzakelijke energietransitie wordt opgevangen. De haalbaarheid van energiedoelstellingen van de gemeente vereist immers dat de verminderde opbrengst bij het Windpark elders wordt opgevangen met een ander project.
- 3.12.8 Volgens reclamant moet bij de belangenafweging niet worden gekeken naar de gevolgen van een strengere norm ten opzichte van de aangevraagde norm, maar naar de gevolgen van een strengere norm ten opzichte van een ongemotiveerde situatie omdat die laatste het referentiepunt vormt. Reclamant vindt ook dat het college moet motiveren waarom voor hetzelfde project een strengere norm is opgelegd dan aan de eerdere, vernietigde omgevingsvergunning. Reclamant vindt daarnaast dat moet worden gemotiveerd waarom bij WPG wordt afgeweken van aan andere windparken in de gemeente Houten opgelegde

25 november 2022

normen, waarmee sprake is van strijd met het fair play beginsel. Bij Windpark Houten zijn meer omwonenden en is de milieuwinst dus hoger bij een strengere norm.

Reactie 3.12.7 en 3.12.8

In reactie op dit punt verwijst het gemeentebestuur naar het gestelde onder 3.12.2 en 3.12.6. Ten aanzien van de aan windpark Houten opgelegde normen geldt dat geen sprake is van vergelijkbare gevallen en reeds om die reden geen sprake is van strijd met het fair play beginsel. Zoals gezegd acht het gemeentebestuur de impact van slagschaduw hier extra aanwezig omdat er nog geen sprake is van slagschaduw. Dat ligt anders voor windpark Houten.

- 3.12.9 Reclamant vindt de opgelegde norm onevenredig en in strijd met artikel 3:4 Awb en dat het algemene belang bij duurzame energieopwekking in redelijkheid zwaarder mag wegen dan het verder beperken van hinder. Reclamant heeft afspraken gemaakt met 16 van de 17 omwonenden over een financiële tegemoetkoming, die afhankelijk is van de opbrengstcapaciteit van het windpark. Door minder opbrengst worden deze mensen minder gecompenseerd en dat geeft een averechts effect voor de acceptatie van het windpark.

Reactie

In reactie op dit punt verwijst het gemeentebestuur naar het gestelde onder 3.12.2 en 3.12.6. Ten aanzien van de acceptatie van het windpark geldt dat bij minder hinder ook sprake zal zijn van meer acceptatie van het windpark. Bovendien komt de opgelegde norm ten gunste van alle omwonenden en niet alleen ten gunste van de omwonenden waar financiële afspraken mee zijn gemaakt. Het gemeentebestuur vindt de door reclamant gemaakte financiële afspraken in dit verband niet zwaarder wegen.

3.13 Reclamant 13

- 3.13.1 Reclamanten vinden de windturbines te hoog in relatie tot de omgeving. Er is geen sprake van een harmonieuze setting maar van industrialisatie van een agrarische omgeving. Het huidige cultuurlandschap wordt onevenredig veel geweld aangedaan. Er is volgens reclamanten meer aandacht voor het economisch rendement van de particuliere ondernemer dan een redelijke afweging tussen het maatschappelijk belang en het particuliere belang van direct omwonenden. De gemeente verzaakt haar zorgplicht jegens direct omwonenden. Zij worden direct geschaad in hun woonplezier. Dit wordt niet goedge maakt door hen schadeloos te stellen door een private ondernemer.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het hieronder onder thema A en I gestelde.

25 november 2022

- 3.13.2 Reclamanten vinden in zijn algemeenheid dat nutsvoorzieningen niet afhankelijk zouden moeten zijn van private partijen.

Reactie

Het gemeentebestuur leest in deze algemene opmerking geen zienswijze op het concrete project, maar een mening van reclamant en neemt deze ter kennisgeving aan.

- 3.13.3 De gepresenteerde 3D-presentatie van het windpark is verre van realistisch. De gemeente doet er inderdaad goed aan de beelden van een disclaimer te voorzien.

Reactie

Het gemeentebestuur neemt deze mededeling ter kennisgeving aan.

- 3.13.4 Volgens reclamanten fungeren de turbines als gehakmolens voor de jaarlijks overvliegende trekvogels. Dat wordt kennelijk beschouwd als "collateral damage". Reclamanten zijn niet overtuigd door het gepresenteerde natuuronderzoek en achten de conclusies verre van realistisch.

Reactie

De stelling van reclamanten dat de turbines als gehakmolens voor de jaarlijks overvliegende trekvogels fungeren, en dat dit kennelijk wordt beschouwd als collateral damage, wordt door reclamanten niet onderbouwd. De gevolgen voor de natuur zijn onderzocht. Het gemeentebestuur verwijst naar het hiervoor gestelde onder thema F.

Met het opnemen van voorschriften in de ontheffing op grond van de Wet natuurbeheer is geborgd dat de gunstige staat van instandhouding van de in de ontheffing genoemde vogels en vleermuissoorten niet in het geding is.

Bureau Waardenburg is een te goeder naam en faam bekend staand onderzoeksbureau. In hetgeen reclamanten aanvoeren, ziet het gemeentebestuur geen aanleiding voor het oordeel dat het rapport van Bureau Waardenburg niet bij de besluitvorming had mogen worden gebruikt.

- 3.13.5 Reclamanten vinden dat het lijkt te ontbreken aan bovengemeentelijke ruimtelijke regie. Gemeenten kunnen ervoor kiezen de windturbines aan de rand van hun gemeentegrens te plaatsen. De PRV scheidt slechts algemene kaders, met als gevolg dat het gebied rondom 't Goy straks gekenmerkt wordt door een klontering van deze industriële activiteit en dat de omgeving verrommelt.

25 november 2022

Reactie

Het aangevraagde bouwplan heeft betrekking op percelen waarvoor het bestemmingsplan 'Eiland van Schalkwijk' geldt. Dit bestemmingsplan laat de bouw en exploitatie van het windpark niet toe. Op grond van artikel 2.11, tweede lid, Wabo wordt een dergelijke aanvraag mede aangemerkt als een aanvraag voor een activiteit als bedoeld in artikel 2.12, eerste lid, onder c Wabo. Bij de beoordeling van het plan wordt getoetst of het voornemen in overeenstemming is met een goede ruimtelijke ordening. Het voorgenomen plan van Windpark Goyerbrug is daarmee in overeenstemming met provinciaal beleid/provinciale regelgeving. Gelet op het voorgaande deelt het gemeentebestuur niet de mening van reclamanten dat er geen sprake is van bovengemeentelijke regie en wordt er geen risico gezien voor de gestelde verrommeling.

- 3.13.6 Reclamanten verwachten dat zij worden gecompenseerd voor de waardedaling van hun woning, als gevolg van het ingrijpend veranderen van hun vrije uitzicht, ook al ligt hun woning hemelsbreed op 1.8 kilometer van de windturbines.

Reactie

Indien reclamanten menen schade te lijden als gevolg van het te realiseren windpark, dan kunnen zij een verzoek om planschade/nadeelcompensatie indienen bij het college van burgemeester en wethouders. Zie hetgeen gesteld onder thema I.

- 3.13.7 Reclamanten zijn beducht voor geluidsoverlast. Er bevindt zich nauwelijks bebouwing van belang tussen hun huis en het windpark. Hun huis is niet gebouwd om industrieel geluid tegen te houden en de slaapruidten zijn verre van adequaat geïsoleerd. Zij vrezen laagfrequente geluidsdruk en verwachten aansprakelijkheid van de gemeente als blijkt dat hun woning onvoldoende is toegerust op de geluidseffecten van de vier windturbines. Dat de gemeente middels een anterieure overeenkomst met Blue Bear Energy het risico op planschade lijkt te hebben verlegd, stelt hen niet geruster.

Reactie

Ter zake van de stellingen van reclamanten over geluidsoverlast en laagfrequent geluid wordt verwezen naar het gestelde onder thema D.

Indien reclamanten menen schade te lijden als gevolg van het te realiseren windpark, dan kunnen zij een verzoek om planschade/nadeelcompensatie indienen bij het college van burgemeester en wethouders. Het college zal naar aanleiding van dit verzoek een besluit nemen. Als dat besluit inhoudt dat reclamanten aanspraak kunnen maken op planschade/nadeelcompensatie, dan zal dit door de gemeente Houten aan reclamanten worden uitbetaald. Reclamanten staan buiten de afspraken die het college in de anterieure overeenkomst met de initiatiefnemer heeft gemaakt en lopen daardoor in zoverre ook geen risico.

25 november 2022

3.14 Stichting Mooi 't Goy

- 3.14.1 De reclamant geeft aan dat bij de ontwerpvergunning een afwegingskader ontbreekt waarbinnen de (ruimtelijke) impact van reeds vergunde en nog op stapel staande energieprojecten integraal afgewogen wordt, zodat voor de inwoners van 't Goy duidelijk is waarom de voorgestane concentratie van duurzame energieprojecten in en om 't Goy noodzakelijk is.

Reactie

Ten aanzien van het gevraagde afwegingskader merkt het gemeentebestuur op dat dit kader wordt gevormd door de Regionale Energie Strategie (RES) 1.0 U16 in combinatie met het gemeentelijke Beleidskader zonnevelden (vastgesteld door de gemeenteraad op 8 juli 2021). Aanvullend daarop is in de ruimtelijke afweging van het windpark gekeken naar de draagkracht van het gebied voor dit specifieke initiatief. Zie daarvoor hetgeen gesteld onder thema A.

Verder stelt het gemeentebestuur dat er geen sprake is van actieve inzet op concentratie rondom 't Goy.

- 3.14.2 De reclamant geeft aan dat de onderliggende stukken bij de ontwerpbeschikking hinder (bijvoorbeeld geluid en slagschaduw) benaderen vanuit een technische kant (modelmatige berekeningen), maar voorbij gaan aan de verwachte belevingshinder. Volgens de reclamant is dit een veel breder begrip waarbij de perceptie van omwonenden, de wijze van totstandkoming van een besluit, het daarbij gevolgde participatietraject, de wijze waarop het project gerealiseerd wordt, maar ook het gevoel van omwonenden een rol spelen in de (subjectieve) hinderbeleving.

Reactie

Het gemeentebestuur maakt uit de zienswijze op dat reclamant zich niet gehoord voelt. Dat betreurt het gemeentebestuur. Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema C en H gestelde.

- 3.14.3 De reclamant geeft aan dat, als de plannen doorgaan, in het gebied vier windturbines en drie zonneparken nadrukkelijk aanwezig zullen zijn. Dit raakt aan de leefbaarheid van het gebied, juist in relatie tot de beleving van de bewoners.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het gestelde onder thema A en C en punt 3.14.1.

- 3.14.4 De reclamant geeft aan dat een kader gemist wordt waarin aangegeven is welk deel van de openbare leefomgeving gebruikt mag worden voor de duurzame opwek van energie. De reclamant geeft aan dat in de besluitvorming en de behandeling in de gemeenteraad er beperkt ruimte was voor discussie.

25 november 2022

Reactie

Door de uitspraak van de Raad van State van 25 mei 2022 moet het gemeentebestuur in een relatief kort tijdsbestek een besluit nemen. Dit neemt niet weg dat er een informatieavond is georganiseerd (22 augustus 2022) en dat er op 6 en 8 september 2022 een RTG over het ontwerpbesluit is gehouden waar belanghebbenden in staat zijn gesteld om in te spreken. De inbreng uit deze momenten is meegenomen in de uiteindelijke ontwerpbeschikking en ontwerpverklaring van geen bedenkingen.

Ten aanzien van het gevraagde kader merkt het gemeentebestuur op dat dit specifieke kader momenteel inderdaad niet voorhanden is. Dit neemt niet weg dat in de ruimtelijke afweging van het windpark wel gekeken is naar de draagkracht van het gebied en de geschiktheid voor dit specifieke initiatief. Zie daarvoor hetgeen gesteld onder thema A, H en punt 3.14.1.

- 3.14.5 De reclamant vindt dat de (geplande) grootschalige zonneparken en zeer hoge windturbines de leefomgeving in 't Goy op ongekende wijze industrialiseert.

De reclamant geeft aan dat in de aanmeldingsnotitie MER-beoordeling, onder 2.3 de cumulatie van dit project met andere windprojecten is beoordeeld. Hierbij geeft de gemeente in een ongedateerde brief het oordeel dat er sprake is van gedegen en uitgebreide onderzoeken, waardoor geen twijfel bestaat over de globale effecten voor het milieu of de conclusies uit deze onderzoeken. Door het onderzoek te verengen tot slechts andere windmolenparken en niet tot uitgangspunt te nemen opwek van duurzame energie, zijn effecten op de directe omgeving onvoldoende gewogen. Per slot van rekening wordt de grondslag van dit project mede gevonden in de doelstelling van de gemeente Houten om 9% van het totale energieverbruik duurzaam lokaal op te wekken. De reclamant ziet graag dat een integrale afweging wordt gemaakt waarbij alle opwek van duurzame energie wordt meegenomen en wordt aangetoond dat dit plan daarin past.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema A en B gestelde.

Aanvullend stelt het gemeentebestuur dat voor aspecten als geluid en landschap er wel degelijk rekening is gehouden met cumulatief effect van andere objecten.

Ten aanzien van de gevraagde integrale afweging merkt het gemeentebestuur op dat dit kader wordt gevormd door de Regionale Energie Strategie (RES) 1.0 U16 in combinatie met het gemeentelijke Beleidskader zonnevelden (vastgesteld door de gemeenteraad op 8 juli 2021). Aanvullend daarop is in de ruimtelijke afweging van het windpark gekeken naar de draagkracht van het gebied voor dit specifieke initiatief. Zie daarvoor hetgeen gesteld onder thema A.

Daarbij wijst het gemeentebestuur erop dat de ambitie van de gemeente Houten is om in 2040 100% van het totale energieverbruik duurzaam lokaal op te wekken. Het tussendoel voor 2025 is 20%. Dit staat in het Energieplan Gemeente Houten (vastgesteld door de gemeenteraad d.d.

25 november 2022

11 februari 2020), waarin ook de bijdrage van Windpark Goyerbrug aan die 20% in 2025 en 100% in 2040 is meegerekend.

- 3.14.6 De reclamant verzoekt in de vergunning op te nemen dat alle windturbines hetzelfde type windturbine krijgen.

Reactie

Dit is reeds opgenomen in de aanvraag welke onderdeel uitmaakt van de vergunning.

- 3.14.7 De reclamant stelt dat in de besluitvorming in de gemeenteraad doorslaggevend belang toegekend is aan de opwekking van duurzame energie tegenover de hinder voor de omgeving. De reclamant geeft aan niet te begrijpen dat de gemeente in deze afweging de invulling van het maatschappelijk belang grotendeels overlaat aan de initiatiefnemer.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema A en C gestelde.

Aanvullend hierop stelt het gemeentebestuur dat binnen de procedure van een omgevingsvergunning de initiatiefnemer beslist welke activiteit zij/hij aanvraagt. Het bevoegd gezag toetst vervolgens of dit past binnen beleid, wet en regelgeving.

- 3.14.8 De reclamant stelt dat de ontwerp-omgevingsvergunning binnen de door de initiatiefnemer geschetste mogelijkheden onvoldoende rekening houdt met het beperken van hinder voor omwonenden en het realiseren van de maatschappelijke doelstelling. Reclamant stelt dat met 45 dB en een generatorvermogen van 4,5 MW of 5 MW dezelfde nettoproductie kan worden gehaald met minder geluidshinder.

Reactie

Het gemeentebestuur wijst op het feit dat binnen de procedure van een omgevingsvergunning de initiatiefnemer bepaalt welke activiteit zij/hij aanvraagt. Het bevoegd gezag toetst vervolgens of dit past binnen beleid, wet- en regelgeving.

- 3.14.9 De reclamant geeft aan dat netto slagschaduw in de ontwerp-omgevingsvergunning niet gedefinieerd wordt en dat zonder definitie het onmogelijk is om vast te stellen of van overschrijding van de norm sprake is. Reclamant verzoekt een definitie van slagschaduw op te nemen.

25 november 2022

Reactie

Het gemeentebestuur erkent dat een definitie van slagschaduw meer duidelijkheid geeft. In reactie op deze zienswijze wordt de volgende definitie van slagschaduw opgenomen in de vergunning:

Binnen het kader van dit besluit wordt Slagschaduw gedefinieerd als:

De schaduw die wordt veroorzaakt door draaiende rotorbladen voor zover:

- e. de afstand tussen de windturbine en de ontvanger minder dan 1.913 m bedraagt, en*
- f. er in de door de slagschaduw getroffen uitwendige scheidingsconstructie van het getroffen object zich ramen bevinden, en*
- g. de directe straling van het zonlicht – gemeten in een vlak loodrecht op de richting van de zon – groter is dan 120 W/m², en*
- h. de zon hoger dan 3 graden boven de horizon staat.*

- 3.14.10 De reclamant geeft aan dat de in de ontwerp-omgevingsvergunning niet is opgenomen wat de maximale duur mag zijn van het daadwerkelijk stilzetten van het in werking zijnde park als slagschaduw optreedt. Ook is in de aanvraag niet aangegeven wat per turbintype de tijdsduur is waarbinnen de wieken niet meer draaien als slagschaduw optreedt. Indien de keuze aan de initiatiefnemer wordt gelaten verzoekt de reclamant om een eis te stellen aan de duur van het tot stilstand komen van de windmolen gebaseerd op het molentype met de kortste tijdsduur om tot volledige stilstand te komen.

Reactie

Naar aanleiding van deze zienswijze neemt het gemeentebestuur een maximale afslagtijd (tijdsduur) op in de vergunning van drie minuten voor het tot stilstand komen van de rotorbladen, in situaties waarbij de stilstandvoorziening voor slagschaduw in werking treedt. Dit is de minimale veilige afslagtijd voor windturbines van de omvang zoals deze komen op Windpark Goyerbrug.

- 3.14.11 In voorschrift 3.2.2.4 is de keuze aan de initiatiefnemer gelaten voor een stilstandkalender of een actieve slagschaduwmonitoring. Voordeel van de stilstandkalender is dat nimmer slagschaduw hoeft op te treden, omdat het windpark uitgeschakeld wordt bij iedere kans daarop. Gelet op de doelstelling van 0 uur netto slagschaduw verzoekt de reclamant de stilstandkalender als verplichting op te nemen in de voorschriften van de vergunning.

Reactie

Het gemeentebestuur stelt dat het voorschrijven van een stilstandkalender inderdaad borgt dat er geen overlast door slagschaduw op kan treden. De manier waarop dit geborgd wordt is het stilzetten van windturbines op momenten dat slagschaduw kán optreden. Een stilstandvoorziening op basis van een sensor zet de windturbine stil op het moment dat er slagschaduw op zál treden. Bij een stilstandkalender staan windturbines derhalve vaker stil, ook op momenten dat er geen daadwerkelijk risico is op slagschaduw. Dit betekent een verder verlies van opbrengst aan opgewekte duurzame energie.

25 november 2022

De norm van nul uren borgt al een minimale overlast voor de omgeving. Eventuele slagschaduw die op kan treden betreft dan enkel de slagschaduw die kan ontstaan gedurende de afslagtijd (het tot stilstand komen van de windturbine). Deze is maximaal drie minuten. Daarmee is het gemeentebestuur van mening tot een goede norm gekomen te zijn en laat keuze aan de initiatiefnemer hoe te borgen dat aan deze normstelling voldaan wordt.

Eerder is in communicatie gesproken over afslagtijden van anderhalve minuut. Dit zijn afslagtijden voor gemiddelde windturbines. Uit informatie van diverse fabrikanten blijkt dat de afslagtijd voor het formaat windturbines van Goyerbrug drie minuten is. Dit heeft te maken met de tijd die nodig is om het vermogen om te leiden en zo de turbine beheerst tot stilstand te brengen. Bij een kortere afslagtijd loopt bij grote windturbines de temperatuur te snel op wat kans geeft op defecten.

- 3.14.12 De reclamant verzoekt om in de omgevingsvergunning vast te leggen op welke wijze slagschaduw bepaald dient te worden, welke apparatuur daarbij gebruikt wordt, op welke wijze deze dient te worden gebruikt en hoe dit dient te worden vastgelegd. Dit met het oog op de foutenmarge van 20% die acceptabel wordt geacht in het gebruikte onderzoek van de World Meteorological Organization.

Reactie

De norm van nul uren borgt een minimale overlast voor de omgeving. Eventuele slagschaduw die op kan treden betreft dan enkel de slagschaduw die op kan treden gedurende de afslagtijd (het tot stilstand komen van de windmolen). Deze is maximaal drie minuten. In de vergunning is een definitie van slagschaduw gegeven (zie 3.14.9) en zijn voorschriften opgenomen omtrent monitoring en registratie van relevante gegevens en het beschikbaar stellen van die gegevens aan het bevoegd gezag. Daarmee is het gemeentebestuur van mening tot een goede norm gekomen te zijn met voldoende duidelijkheid ten aanzien van monitoring en handhaving. Extra voorschriften over met welke apparatuur gemeten moet worden, worden onnodig geacht.

- 3.14.13 De reclamant verzoekt de gemeente te onderzoeken tot welke afstand de windturbines van windpark Goyerbrug slagschaduw hinder kunnen veroorzaken en de stilstandbepaling niet te beperken tot raamopeningen in de woning, maar de gehele ruimte waar mensen kunnen verblijven, bijvoorbeeld ook de tuin, in aanmerking te nemen. Hierbij geeft de reclamant aan dat in de ontwerp-omgevingsvergunning uitgegaan wordt van een afstand van 1913 meter, terwijl Duitse onderzoeken aangeven dat slagschaduw hinder optreedt tot 2000 meter.

De reclamant verzoekt de gemeente om in de omgevingsvergunning een helder handhavingsskader op te nemen, waarvan onderdeel is hoe omgegaan wordt met signalen uit de omgeving dat in afwijking van de aan de omgevingsvergunning verbonden voorwaarden gehandeld wordt.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema E gestelde.

25 november 2022

Verder stelt zij dat uitgangspunt bij de berekening van slagschaduw een minimale afscherming is van de zon van 20% door het rotorblad. Voor Goyerbrug resulteert dit in een maximale afstand van 1913 m vanaf de turbines waarbinnen nog sprake is van mogelijke slagschaduw effecten. Diverse onderzoeken concluderen dat buiten deze afstand de schaduw zo diffuus is dat deze geen hinder meer kan opleveren. Zie bijvoorbeeld Update of UK Shadow Flicker evidence base - (GOV.UK) en Erläuterungen zur Schattensimulation von Windkraftanlagen 2016 1 (bayern.de).

Verder wijst het gemeentebestuur er op dat bij slagschaduw rekening wordt gehouden met 'gevoelige objecten'. Dat zijn 'gevoelige gebouwen' en 'gevoelige terreinen' als bedoeld in artikel 1.1, lid 1, Activiteitenbesluit. Tuinen bij woningen worden niet beschermd ten aanzien van slagschaduw (zie ook expliciet Stcrt. 2022, nr. 223, blz. 55). Dat heeft verschillende redenen. Mensen mogen in een woning meer bescherming verwachten dan daar buiten. Ook is het effect van slagschaduw in een woning hinderlijker dan in een tuin. Dat komt omdat er buiten meer licht is, waardoor het hinderlijke schaduw effect van slagschaduw minder sterk is.

Ten aanzien van handhaafbaarheid worden in de vergunning niet alleen duidelijke normen gesteld, maar zijn tevens voorschriften opgenomen over het monitoren en registreren van data en het beschikbaar stellen hiervan aan het bevoegd gezag. Aan hand van die data kan de RUD Utrecht controleren of aan de voorschriften van de vergunning voldaan wordt.

De gemeente Houten heeft een handhavingsbeleid dat van toepassing is op alle bedrijven in de gemeenten, dus ook op Windpark Goyerbrug. Dit beleid wordt uitgevoerd door de RUD Utrecht.

Het beleid bestaat uit 3 stappen:

1. Toezichtfase

Indien er sprake is van een vermeende overtreding of ervaren overlast uit de omgeving is de eerste stap het aangaan van een gesprek tussen de RUD en de ondernemer over de overtreding/ervaren overlast en hoe dit op te lossen. Binnen deze stap onderzoekt de RUD de overtreding, dan wel klacht en blijft de voortgang in het ongedaan maken van een eventuele overtreding monitoren. Is de RUD van mening dat er sprake is en blijft van een overtreding, dan volgt stap 2.

2. Voornemen opleggen dwangsom

Er wordt een brief verstuurd met daarin het voornemen tot het opleggen van een dwangsom.

De hoogte van het bedrag van de dwangsom is afhankelijk van het type overtreding en daarmee een financiële prikkel richting de overtreder om de overtreding ongedaan te maken. Op dit voornemen heeft de overtreder het recht om een zienswijze in te dienen. Blijft de overtreding binnen de gestelde termijn voortduren dan volgt stap 3.

3. Definitief opleggen van dwangsom

Als na het verstrijken van deze termijn nog steeds sprake is van de overtreding dan volgt een verbeuring van het dwangsombedrag.

25 november 2022

De aanleiding van toezicht en handhaving kan zijn:

- *Inzichten van monitoring (proactief toezicht)*
- *(Milieu)klachten per mail of telefoon*
- *Een handhavingsverzoek.*

Voor spoedeisende klachten heeft de RUD een Milieuklachtenlijn, 24 uur per dag, 7 dagen per week beschikbaar: 0800 – 0225510. Voor niet spoedeisende klachten is via de website van de RUD een milieuklachtenformulier beschikbaar via:

<https://rudutrecht.formulierenserver.nl/milieuklachten>

Ten aanzien van het kader voor handhaving geldt dat dit voldoende duidelijk uit de wet volgt – zie hierboven. Er is geen reden om de omgevingsvergunning hierop aan te vullen.

- 3.14.14 De reclamant verzoekt een geluidsnorm van 45 dB Lden aan de vergunning te verbinden, in combinatie met een LAeq (equivalent geluidsniveau). Reclamant stelt dat een LAeq zorgt dat periodes van stiltes niet gecompenseerd worden met perioden van excessieve geluidsdruk.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema D gestelde.

- 3.14.15 De reclamant stelt dat voorkomen moet worden dat handhaving van de normen gepaard gaat met lange procedures, waarbij de overlast gedurende die procedure blijft voortduren. Reclamant stelt voor dat bij geconstateerde overlast boven het vastgestelde normenkader de overlast veroorzakende windturbine onmiddellijk stilgelegd wordt en dat deze pas weer op mag starten als de initiatiefnemer aangetoond heeft dat de overlast boven de vastgestelde norm niet meer voor kan komen.

Reactie

Toezicht en handhaving wordt verricht door de Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD). Bij overschrijding zal de RUD handhaven conform haar standaardprocedures, die in lijn zijn met de wet en de Landelijke Handhavingsstrategie. Zie ook 3.14.13.

Aanvullend daarop geeft het gemeentebestuur aan dat de RUD periodiek controles uitvoert op naleving van de normen, maar ook klachten en handhavingsverzoeken uit de omgeving behandelt. Bij een ontvangen klacht of handhavingsverzoek verricht de RUD altijd eerst onderzoek naar de situatie. Dit onderzoek moet duidelijk maken wat er precies gebeurd is, hoe/waarom dit gebeurd is en of het hier inderdaad gaat om een overtreding van een van toepassing zijnde norm.

25 november 2022

De RUD gaat bij overlast altijd het gesprek aan met de ondernemer over de ervaren overlast en hoe dit op te lossen. Het daadwerkelijk overgaan tot het nemen van maatregelen (bestuursrechtelijk en/of strafrechtelijk) gebeurt als is aangetoond dat er inderdaad sprake is van een overtreding. Hierbij moeten de maatregelen in verhouding staan tot de ernst van de overtreding.

Het direct stilzetten van een windturbine naar aanleiding van een klacht ziet het gemeentebestuur als onevenredig. Eerst moet aangetoond zijn dat het gaat om een overtreding van een van toepassing zijnde norm. Op dat moment wordt aan hand van de aard en ernst van de overtreding een passende maatregel opgelegd. Dit hoeft niet noodzakelijkerwijs te betekenen dat bij iedere overschrijding onmiddellijk de windturbine stil wordt gelegd.

- 3.14.16 De reclamant verzoekt de gemeente Houten om met Stichting Mooi 't Goy in overleg te gaan, hoe een bepaling, ter bescherming van de bevolking, zoals bedoeld in zienswijze 3.14.15, verder vormgegeven dient te worden. De reclamant geeft hierbij aan dat minimaal ook voor laagfrequent geluid een afdwingbare norm in de omgevingsvergunning opgenomen zal dienen te worden. Dit ook met verwijzing naar de situatie bij het windturbinepark bij de N33.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema D gestelde.

Het gemeentebestuur heeft in samenspraak met Pondera en de RUD normen opgenomen die voldoende bescherming bieden voor de omgeving en goed handhaafbaar zijn. Derhalve ziet het gemeentebestuur geen reden deze normen verder aan te scherpen of aan te vullen.

3.15 Reclamant 15

- 3.15.1 De reclamant geeft aan dat bij de ontwerpvergunning een afwegingskader ontbreekt waarbinnen de (ruimtelijke) impact van reeds vergunde en nog op stapel staande energieprojecten integraal afgewogen wordt, zodat voor de inwoners van 't Goy duidelijk is waarom de voorgestane concentratie van duurzame energieprojecten in en om 't Goy noodzakelijk is.

Reactie

Ten aanzien van het gevraagde afwegingskader merkt het gemeentebestuur op dat dit kader wordt gevormd door de Regionale Energie Strategie (RES) 1.0 U16 in combinatie met het gemeentelijke Beleidskader zonnevelden (vastgesteld door de gemeenteraad op 8 juli 2021). Aanvullend daarop is in de ruimtelijke afweging van het windpark gekeken naar de draagkracht van het gebied voor dit specifieke initiatief. Zie daarvoor hetgeen gesteld onder thema A.

Verder stelt het gemeentebestuur dat er geen sprake is van actieve inzet op concentratie rondom 't Goy.

25 november 2022

- 3.15.2 De reclamant geeft aan dat de onderliggende stukken bij de ontwerpbeschikking hinder (bijvoorbeeld geluid en slagschaduw) benaderen vanuit een technische kant (modelmatige berekeningen), maar voorbij gaan aan de verwachte belevingshinder. Volgens de reclamant is dit een veel breder begrip waarbij de perceptie van omwonenden, de wijze van totstandkoming van een besluit, het daarbij gevolgde participatietraject, de wijze waarop het project gerealiseerd wordt, maar ook het gevoel van omwonenden een rol spelen in de (subjectieve) hinderbeleving.

Reactie

Het gemeentebestuur maakt uit de zienswijze op dat reclamant zich niet gehoord voelt. Dat betreurt het gemeentebestuur. Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema C en H gestelde.

- 3.15.3 De reclamant geeft aan dat, als de plannen doorgaan, in het gebied vier windturbines en drie zonneparken nadrukkelijk aanwezig zullen zijn. Dit raakt aan de leefbaarheid van het gebied, juist in relatie tot de beleving van de bewoners.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het gestelde onder thema A en C en punt 3.15.1.

- 3.15.4 De reclamant geeft aan dat een kader gemist wordt waarin aangegeven is welk deel van de openbare leefomgeving gebruikt mag worden voor de duurzame opwek van energie. De reclamant geeft aan dat in de besluitvorming en de behandeling in de gemeenteraad er beperkt ruimte was voor discussie.

Reactie

Door de uitspraak van de Raad van State van 25 mei 2022 moet het gemeentebestuur in een relatief kort tijdsbestek een besluit nemen. Dit neemt niet weg dat er een informatieavond is georganiseerd (22 augustus 2022) en dat er op 6 en 8 september 2022 een RTG over het ontwerpbesluit is gehouden waar belanghebbenden in staat zijn gesteld om in te spreken. De inbreng uit deze momenten is meegenomen in de uiteindelijke ontwerpbeschikking en ontwerpverklaring van geen bedenkingen.

Ten aanzien van het gevraagde kader merkt het gemeentebestuur op dat dit specifieke kader momenteel inderdaad niet voorhanden is. Dit neemt niet weg dat in de ruimtelijke afweging van het windpark wel gekeken is naar de draagkracht van het gebied en de geschiktheid voor dit specifieke initiatief. Zie daarvoor hetgeen gesteld onder thema A, H en punt 3.15.1.

- 3.15.5 De reclamant vindt dat de (geplande) grootschalige zonneparken en zeer hoge windturbines de leefomgeving in 't Goy op ongekende wijze industrialiseert.

25 november 2022

De reclamant geeft aan dat in de aanmeldingsnotitie MER-beoordeling, onder 2.3 de cumulatie van dit project met andere windprojecten is beoordeeld. Hierbij geeft de gemeente in een ongedateerde brief het oordeel dat er sprake is van gedegen en uitgebreide onderzoeken, waardoor geen twijfel bestaat over de globale effecten voor het milieu of de conclusies uit deze onderzoeken. Door het onderzoek te verengen tot slechts andere windmolenparken en niet tot uitgangspunt te nemen opwek van duurzame energie, zijn effecten op de directe omgeving onvoldoende gewogen. Per slot van rekening wordt de grondslag van dit project mede gevonden in de doelstelling van de gemeente Houten om 9% van het totale energieverbruik duurzaam lokaal op te wekken. De reclamant ziet graag dat een integrale afweging wordt gemaakt waarbij alle opwerk van duurzame energie wordt meegenomen en wordt aangetoond dat dit plan daarin past.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema A en B gestelde.

Aanvullend stelt het gemeentebestuur dat voor aspecten als geluid en landschap er wel degelijk rekening is gehouden met cumulatief effect van andere objecten.

Ten aanzien van de gevraagde integrale afweging merkt het gemeentebestuur op dat dit kader wordt gevormd door de Regionale Energie Strategie (RES) 1.0 U16 in combinatie met het gemeentelijke Beleidskader zonnevelden (vastgesteld door de gemeenteraad op 8 juli 2021). Aanvullend daarop is in de ruimtelijke afweging van het windpark gekeken naar de draagkracht van het gebied voor dit specifieke initiatief. Zie daarvoor hetgeen gesteld onder thema A.

Daarbij wijst het gemeentebestuur erop dat de ambitie van de gemeente Houten is om in 2040 100% van het totale energieverbruik duurzaam lokaal op te wekken. Het tussendoel voor 2025 is 20%. Dit staat in het Energieplan Gemeente Houten (vastgesteld door de gemeenteraad d.d. 11 februari 2020), waarin ook de bijdrage van Windpark Goyerbrug aan die 20% in 2025 en 100% in 2040 is meegerekend.

- 3.15.6 De reclamant verzoekt in de vergunning op te nemen dat alle windturbines hetzelfde type windturbine krijgen.

Reactie

Dit is reeds opgenomen in de aanvraag welke onderdeel uitmaakt van de vergunning.

- 3.15.7 De reclamant stelt dat in de besluitvorming in de gemeenteraad doorslaggevend belang toegekend is aan de opwekking van duurzame energie tegenover de hinder voor de omgeving. De reclamant geeft aan niet te begrijpen dat de gemeente in deze afweging de invulling van het maatschappelijk belang grotendeels overlaat aan de initiatiefnemer.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema A en C gestelde.

25 november 2022

Aanvullend hierop stelt het gemeentebestuur dat binnen de procedure van een omgevingsvergunning de initiatiefnemer beslist welke activiteit zij/hij aanvraagt. Het bevoegd gezag toetst vervolgens of dit past binnen beleid, wet en regelgeving.

- 3.15.8 De reclamant stelt dat de ontwerp-omgevingsvergunning binnen de door de initiatiefnemer geschetste mogelijkheden onvoldoende rekening houdt met het beperken van hinder voor omwonenden en het realiseren van de maatschappelijke doelstelling. Reclamant stelt dat met 45 dB en een generatorvermogen van 4,5 MW of 5 MW dezelfde nettoproductie kan worden gehaald met minder geluidshinder.

Reactie

Het gemeentebestuur wijst op het feit dat binnen de procedure van een omgevingsvergunning de initiatiefnemer bepaalt welke activiteit zij/hij aanvraagt. Het bevoegd gezag toetst vervolgens of dit past binnen beleid, wet- en regelgeving.

- 3.15.9 De reclamant geeft aan dat netto slagschaduw in de ontwerp-omgevingsvergunning niet gedefinieerd wordt en dat zonder definitie het onmogelijk is om vast te stellen of van overschrijding van de norm sprake is. Reclamant verzoekt een definitie van slagschaduw op te nemen.

Reactie

Het gemeentebestuur erkent dat een definitie van slagschaduw meer duidelijkheid geeft. In reactie op deze zienswijze wordt de volgende definitie van slagschaduw opgenomen in de vergunning:

Binnen het kader van dit besluit wordt Slagschaduw gedefinieerd als:

De schaduw die wordt veroorzaakt door draaiende rotorbladen voor zover:

- i. de afstand tussen de windturbine en de ontvanger minder dan 1.913 m bedraagt, en*
- j. er in de door de slagschaduw getroffen uitwendige scheidingsconstructie van het getroffen object zich ramen bevinden, en*
- k. de directe straling van het zonlicht – gemeten in een vlak loodrecht op de richting van de zon – groter is dan 120 W/m², en*
- l. de zon hoger dan 3 graden boven de horizon staat.*

- 3.15.10 De reclamant geeft aan dat in de ontwerp-omgevingsvergunning niet is opgenomen wat de maximale duur mag zijn van het daadwerkelijk stilzetten van het in werking zijnde park als slagschaduw optreedt. Ook is in de aanvraag niet aangegeven wat per turbinetype de tijdsduur is waarbinnen de wieken niet meer draaien als slagschaduw optreedt. Indien de keuze aan de initiatiefnemer wordt gelaten verzoekt de reclamant om een eis te stellen aan de duur van het tot stilstand komen van de windmolen gebaseerd op het molentype met de kortste tijdsduur om tot volledige stilstand te komen.

25 november 2022

Reactie

Naar aanleiding van deze zienswijze neemt het gemeentebestuur een maximale afslagtijd (tijdsduur) op in de vergunning van drie minuten voor het tot stilstand komen van de rotorbladen, in situaties waarbij de stilstandvoorziening voor slagschaduw in werking treedt. Dit is de minimale veilige afslagtijd voor windturbines van de omvang zoals deze komen op windpark Goyerbrug.

- 3.15.11 In voorschrift 3.2.2.4 is de keuze aan de initiatiefnemer gelaten voor een stilstandkalender of een actieve slagschaduwmonitoring. Voordeel van de stilstandkalender is dat nimmer slagschaduw hoeft op te treden, omdat het windpark uitgeschakeld wordt bij iedere kans daarop. Gelet op de doelstelling van 0 uur netto slagschaduw verzoekt de reclamant de stilstandkalender als verplichting op te nemen in de voorschriften van de vergunning.

Reactie

Het gemeentebestuur stelt dat het voorschrijven van een stilstandkalender inderdaad borgt dat er geen overlast door slagschaduw op kan treden. De manier waarop dit geborgd wordt is het stilzetten van windturbines op momenten dat slagschaduw kán optreden. Een stilstandvoorziening op basis van een sensor zet de windturbine stil op het moment dat er slagschaduw op zál treden. Bij een stilstandkalender staan windturbines derhalve vaker stil, ook op momenten dat er geen daadwerkelijk risico is op slagschaduw. Dit betekent een verder verlies van opbrengst aan opgewekte duurzame energie.

De norm van nul uren borgt al een minimale overlast voor de omgeving. Eventuele slagschaduw die op kan treden betreft dan enkel de slagschaduw die kan ontstaan gedurende de afslagtijd (het tot stilstand komen van de windturbine). Deze is maximaal drie minuten. Daarmee is het gemeentebestuur van mening tot een goede norm gekomen te zijn en laat keuze aan de initiatiefnemer hoe te borgen dat aan deze normstelling voldaan wordt.

Eerder is in communicatie gesproken over afslagtijden van anderhalve minuut. Dit zijn afslagtijden voor gemiddelde windturbines. Uit informatie van diverse fabrikanten blijkt dat de afslagtijd voor het formaat windturbines van Goyerbrug drie minuten is. Dit heeft te maken met de tijd die nodig is om het vermogen om te leiden en zo de turbine beheerst tot stilstand te brengen. Bij een kortere afslagtijd loopt bij grote windturbines de temperatuur te snel op wat kans geeft op defecten.

- 3.15.12 De reclamant verzoekt om in de omgevingsvergunning vast te leggen op welke wijze slagschaduw bepaald dient te worden, welke apparatuur daarbij gebruikt wordt, op welke wijze deze dient te worden gebruikt en hoe dit dient te worden vastgelegd. Dit met het oog op de foutenmarge van 20% die acceptabel wordt geacht in het gebruikte onderzoek van de World Meteorological Organization.

Reactie

De norm van nul uren borgt een minimale overlast voor de omgeving. Eventuele slagschaduw die op kan treden betreft dan enkel de slagschaduw die op kan treden gedurende de afslagtijd

25 november 2022

(het tot stilstand komen van de windmolen). Deze is maximaal drie minuten. In de vergunning is een definitie van slagschaduw gegeven (zie 3.15.9) en zijn voorschriften opgenomen omtrent monitoring en registratie van relevante gegevens en het beschikbaar stellen van die gegevens aan het bevoegd gezag. Daarmee is het gemeentebestuur van mening tot een goede norm gekomen te zijn met voldoende duidelijkheid ten aanzien van monitoring en handhaving. Extra voorschriften over met welke apparatuur gemeten moet worden, worden onnodig geacht.

3.15.13 De reclamant verzoekt de gemeente te onderzoeken tot welke afstand de windturbines van windpark Goyerbrug slagschaduwhinder kunnen veroorzaken en de stilstandbepaling niet te beperken tot raamopeningen in de woning, maar de gehele ruimte waar mensen kunnen verblijven, bijvoorbeeld ook de tuin, in aanmerking te nemen. Hierbij geeft de reclamant aan dat in de ontwerp-omgevingsvergunning uitgegaan wordt van een afstand van 1913 meter, terwijl Duitse onderzoeken aangeven dat slagschaduwhinder optreedt tot 2000 meter.

De reclamant verzoekt de gemeente om in de omgevingsvergunning een helder handhavingsskader op te nemen, waarvan onderdeel is hoe omgegaan wordt met signalen uit de omgeving dat in afwijking van de aan de omgevingsvergunning verbonden voorwaarden gehandeld wordt.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema E gestelde.

Verder stelt zij dat uitgangspunt bij de berekening van slagschaduw een minimale afscherming is van de zon van 20% door het rotorblad. Voor Goyerbrug resulteert dit in een maximale afstand van 1913 m vanaf de turbines waarbinnen nog sprake is van mogelijke slagschaduw effecten. Diverse onderzoeken concluderen dat buiten deze afstand de schaduw zo diffuus is dat deze geen hinder meer kan opleveren. Zie bijvoorbeeld Update of UK Shadow Flicker evidence base - (GOV.UK) en Erläuterungen zur Schattensimulation von Windkraftanlagen 2016 1 (bayern.de).

Verder wijst het gemeentebestuur er op dat bij slagschaduw rekening wordt gehouden met 'gevoelige objecten'. Dat zijn 'gevoelige gebouwen' en 'gevoelige terreinen' als bedoeld in artikel 1.1, lid 1, Activiteitenbesluit. Tuinen bij woningen worden niet beschermd ten aanzien van slagschaduw (zie ook expliciet Stcrt. 2022, nr. 223, blz. 55). Dat heeft verschillende redenen. Mensen mogen in een woning meer bescherming verwachten dan daar buiten. Ook is het effect van slagschaduw in een woning hinderlijker dan in een tuin. Dat komt omdat er buiten meer licht is, waardoor het hinderlijke schaduw effect van slagschaduw minder sterk is.

Ten aanzien van handhaafbaarheid worden in de vergunning niet alleen duidelijke normen gesteld, maar zijn tevens voorschriften opgenomen over het monitoren en registreren van data en het beschikbaar stellen hiervan aan het bevoegd gezag. Aan hand van die data kan de RUD Utrecht controleren of aan de voorschriften van de vergunning voldaan wordt.

De gemeente Houten heeft een handhavingbeleid dat van toepassing is op alle bedrijven in de gemeenten, dus ook op Windpark Goyerbrug. Dit beleid wordt uitgevoerd door de RUD Utrecht.

Het beleid bestaat uit 3 stappen:

25 november 2022

1. Toezichtfase

Indien er sprake is van een vermeende overtreding of ervaren overlast uit de omgeving is de eerste stap het aangaan van een gesprek tussen de RUD en de ondernemer over de overtreding/ervaren overlast en hoe dit op te lossen. Binnen deze stap onderzoekt de RUD de overtreding, dan wel klacht en blijft de voortgang in het ongedaan maken van een eventuele overtreding monitoren. Is de RUD van mening dat er sprake is en blijft van een overtreding, dan volgt stap 2.

2. Voornemen opleggen dwangsom

Er wordt een brief verstuurd met daarin het voornemen tot het opleggen van een dwangsom.

De hoogte van het bedrag van de dwangsom is afhankelijk van het type overtreding en daarmee een financiële prikkel richting de overtreder om de overtreding ongedaan te maken. Op dit voornemen heeft de overtreder het recht om een zienswijze in te dienen. Blijft de overtreding binnen de gestelde termijn voortduren dan volgt stap 3.

3. Definitief opleggen van dwangsom

Als na het verstrijken van deze termijn nog steeds sprake is van de overtreding dan volgt een verbeuring van het dwangsombedrag.

De aanleiding van toezicht en handhaving kan zijn:

- Inzichten van monitoring (proactief toezicht)*
- (Milieu)klachten per mail of telefoon*
- Een handhavingsverzoek.*

Voor spoedeisende klachten heeft de RUD een Milieuklachtenlijn, 24 uur per dag, 7 dagen per week beschikbaar: 0800 – 0225510. Voor niet spoedeisende klachten is via de website van de RUD een milieuklachtenformulier beschikbaar via:

<https://rudutrecht.formulierenserver.nl/milieuklachten>

Ten aanzien van het kader voor handhaving geldt dat dit voldoende duidelijk uit de wet volgt – zie hierboven. Er is geen reden om de omgevingsvergunning hierop aan te vullen.

- 3.15.14 De reclamant verzoekt een geluidsnorm van 45 dB Lden aan de vergunning te verbinden, in combinatie met een LAeq (equivalent geluidsniveau). Reclamant stelt dat een LAeq zorgt dat periodes van stiltes niet gecompenseerd worden met perioden van excessieve geluidsdruk.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema D gestelde.

- 3.15.15 De reclamant stelt dat voorkomen moet worden dat handhaving van de normen gepaard gaat met lange procedures, waarbij de overlast gedurende die procedure blijft voortduren.

25 november 2022

Reclamant stelt voor dat bij geconstateerde overlast boven het vastgestelde normenkader de overlast veroorzakende windturbine onmiddellijk stilgelegd wordt en dat deze pas weer op mag starten als de initiatiefnemer aangetoond heeft dat de overlast boven de vastgestelde norm niet meer voor kan komen.

Reactie

Toezicht en handhaving wordt verricht door de Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD). Bij overschrijding zal de RUD handhaven conform haar standaardprocedures, die in lijn zijn met de wet en de Landelijke Handhavingsstrategie. Zie ook 3.15.13.

Aanvullend daarop geeft het gemeentebestuur aan dat de RUD periodiek controles uitvoert op naleving van de normen, maar ook klachten en handhavingsverzoeken uit de omgeving behandelt. Bij een ontvangen klacht of handhavingsverzoek verricht de RUD altijd eerst onderzoek naar de situatie. Dit onderzoek moet duidelijk maken wat er precies gebeurd is, hoe/waarom dit gebeurd is en of het hier inderdaad gaat om een overtreding van een van toepassing zijnde norm.

De RUD gaat bij overlast altijd het gesprek aan met de ondernemer over de ervaren overlast en hoe dit op te lossen. Het daadwerkelijk overgaan tot het nemen van maatregelen (bestuursrechtelijk en/of strafrechtelijk) gebeurt als is aangetoond dat er inderdaad sprake is van een overtreding. Hierbij moeten de maatregelen in verhouding staan tot de ernst van de overtreding.

Het direct stilzetten van een windturbine naar aanleiding van een klacht ziet het gemeentebestuur als onevenredig. Eerst moet aangetoond zijn dat het gaat om een overtreding van een van toepassing zijnde norm. Op dat moment wordt aan hand van de aard en ernst van de overtreding een passende maatregel opgelegd. Dit hoeft niet noodzakelijkerwijs te betekenen dat bij iedere overschrijding onmiddellijk de windturbine stil wordt gelegd.

- 3.15.16 De reclamant verzoekt de gemeente Houten om met Stichting Mooi 't Goy in overleg te gaan, hoe een bepaling, ter bescherming van de bevolking, zoals bedoeld in zienswijze 3.15.15, verder vormgegeven dient te worden. De reclamant geeft hierbij aan dat minimaal ook voor laagfrequent geluid een afdwingbare norm in de omgevingsvergunning opgenomen zal dienen te worden. Dit ook met verwijzing naar de situatie bij het windturbinepark bij de N33.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema D gestelde.

Het gemeentebestuur heeft in samenspraak met Pondera en de RUD normen opgenomen die voldoende bescherming bieden voor de omgeving en goed handhaafbaar zijn. Derhalve ziet het gemeentebestuur geen reden deze normen verder aan te scherpen of aan te vullen.

25 november 2022

3.16 Reclamant 16

- 3.16.1 De reclamant geeft aan dat de windturbines gezondheidsklachten zullen gaan veroorzaken met betrekking tot slagschaduw en geluid en wijst op buurlanden waar al aangescherpte regels gelden met als doel het beschermen van de burger.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het hieronder onder thema G gestelde.

- 3.16.2 De reclamant geeft aan dat door de komst van de windturbines zijn huis sterk in waarde zal dalen, zo niet onverkoopbaar zal zijn. De gemeente geeft niet aan hoe deze nadelige financiële gevolgen gecompenseerd worden. Verder geeft de reclamant aan dat alleen enkele bewoners financieel gecompenseerd zijn.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het hieronder onder thema I gestelde.

Indien reclamanten menen schade te lijden als gevolg van het te realiseren windpark, dan kunnen zij een verzoek om planschade/nadeelcompensatie indienen bij het college van burgemeester en wethouders. Het college zal naar aanleiding van dit verzoek een besluit nemen. Als dat besluit inhoudt dat reclamanten aanspraak kunnen maken op planschade/nadeelcompensatie, dan zal dit door de gemeente Houten aan reclamanten worden uitbetaald. Reclamanten staan buiten de afspraken die het college in de anterieure overeenkomst met de initiatiefnemer heeft gemaakt en lopen daardoor in zoverre ook geen risico.

- 3.16.3 De reclamant geeft aan dat door de windturbines het mooie landschap rondom Goyerbrug verloren gaat en dat de windturbines beter naast de snelweg op industrieterreinen geplaatst kunnen worden.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema A gestelde.

- 3.16.4 De reclamant geeft aan dat de gemeente onvoldoende empathisch heeft gekeken naar de bescherming van hun burgers in alle delen van de gemeenten en verzoekt de gemeente dit alsnog te doen.

Reactie

Het gemeentebestuur maakt uit de zienswijze op dat reclamant zich niet gehoord voelt. Dat betreft het gemeentebestuur. Het gemeentebestuur heeft alle ingebrachte informatie, ook de input van insprekers bij de gemeenteraad en andere betrokkenen die zich op andere wijze tot het gemeentebestuur gericht hebben, in de voorliggende afweging betrokken. Dat de uitkomst van de afweging voor reclamant teleurstellend kan zijn, begrijpt het gemeentebestuur.

25 november 2022

Het gemeentebestuur verwijst naar het hieronder onder thema H gestelde.

3.17 Reclamant 17

3.17.1 De reclamant stelt dat zowel voor dit besluit als voor het RES een toetsing Strategische Milieu Beoordeling (SMB) vereist is. Deze ontbreekt.

Reactie

Op 28 juli 2021 heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (Afdeling) de verleende vergunning voor Windpark Goyerbrug vernietigd. De vernietiging is terug te voeren op het zogenoemde Nevele-arrest. In de uitspraak van 30 juni 2021 van de Afdeling inzake windpark Delfzijl Zuid Uitbreiding is namelijk eerder geoordeeld dat de algemene normen uit het Activiteitenbesluit milieubeheer (Activiteitenbesluit) en de Activiteitenregeling milieubeheer (Activiteitenregeling) voor (onder andere) windturbinegeluid, slagschaduw en externe veiligheid buiten toepassing moeten worden gelaten omdat daaraan geen plan-MER ten grondslag ligt. Voor het gebruik van algemene normen dient er eerst een plan-MER gemaakt te worden op nationaal niveau. De Raad van State heeft niet gezegd dat de normen niet goed zijn. Alleen dat de rijksoverheid ze beter moet onderbouwen. Dat gaat de rijksoverheid doen. In de tussentijd kunnen gemeenten – met een goede onderbouwing – eigen normen opstellen. Voor windpark Goyerbrug heeft de Afdeling de gemeenten Houten op 25 mei 2022 gesommeerd om binnen 20 weken tot een besluit te komen.

Gelet op deze uitspraken kan de ruimtelijke aanvaardbaarheid van planologische besluiten voor windturbineparken op dit moment niet meer onderbouwd worden met een verwijzing naar die windturbinenormen in het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling. Wel kan het bevoegd gezag voor een concreet project eigen normen stellen, ter vervanging van de normstelling uit het Activiteitenbesluit en de -regeling. Daarbij geldt dat deze normen moeten worden voorzien van een actuele, deugdelijke, op zichzelf staande en op de aan de orde zijnde situatie toegesneden motivering.

Er zijn drie verschillende gradaties voor een MER en het hangt van de omvang van een windpark af welke gradatie van toepassing is:

- 1. Vormvrije mer-beoordeling (totaal vermogen tot 15 MW)*
- 2. Mer-aanmeldnotitie (totaal vermogen vanaf 15MW & tot 20 turbines)*
- 3. Plan-MER (20 of meer turbines)*

Voor Windpark Goyerbrug is een mer-aanmeldnotitie gemaakt. Daarin is gekeken of er dusdanige milieu-effecten te verwachten zijn dat er toch een plan-MER gemaakt moet worden. De conclusie voor Windpark Goyerbrug is dat dat niet aan de orde is. Het college heeft met deze conclusie ingestemd.

Op 14 april 2022 heeft de minister voor Klimaat en Energie een kamerbrief gestuurd over de RES en MER. De hoofdlijnen daaruit zijn dat voor de totstandkoming van de RES 1.0 een plan-MER niet verplicht was, voor RES 2.0 is dat straks meestal wel. Een RES 1.0 is namelijk onder de huidige wet- en regelgeving geen 'programma' in de zin van de Europese richtlijn strategische

25 november 2022

milieubeoordeling. De RES 2.0 is bijna altijd plan MER-plichtig als het nieuwe kaders bevat. Dit is een gevolg van de komende inwerkingtreding van de Omgevingswet in 2023. De RES wordt onder de Omgevingswet gezien als programma.

- 3.17.2 De reclamant stelt dat de normen niet voldoen aan de eisen: actueel, deugdelijk en op zich zelf staand en voorzien de normen niet in een op de aan de orde zijnde toegesneden motivering. Evenmin berust het beleid op het voorzorgbeginsel uit de SMB-richtlijn.

Reactie

Windpark Goyerbrug heeft gegevens aangeleverd over de invloed van het park op milieu en omgeving. De Regionale Uitvoeringsdienst en Pondera hebben deze gegevens onderzocht en hierop geadviseerd. Het college en de raad hebben aan hand van dat advies afwegingen gemaakt om te komen tot normen voor windpark Goyerbrug die actueel, deugdelijk, op zich zelf staan en voorzien in de op de aan de orde zijnde toegesneden motivering. Zie ook het gestelde onder thema C.

- 3.17.3 In strijd met het verdrag van Aarhus is de omgeving en de gemeenteraad niet in een vroeg stadium betrokken bij het windpark.

Reactie

Zie de reactie gegeven op zienswijze 3.17.5

- 3.17.4 Andere potentiële initiatiefnemers en exploitanten zijn niet uitgenodigd om voor deze vergunning in aanmerking te komen. Dit is in strijd met het Unierecht. Bovendien wekt het college dusdoende niet de schijn onbevooroordeeld, onafhankelijk en onpartijdig te opereren.

Reactie

Zie de reactie gegeven op zienswijze 3.17.8

- 3.17.5 Verdrag van Aarhus. Onder verwijzing naar de klacht van de Nederlandse Vereniging Omwonenden Windturbines (NLVOW) d.d. 30 juni 2015 wordt gesteld dat aan de drie pijlers van het Verdrag van Aarhus ((i) toegang tot milieu-informatie voor burgers, (ii) deelname van burgers aan besluitvorming, (iii) toegang tot de rechter)) niet wordt voldaan. Zoeklocaties staan al vast, er wordt berekend maar niet gemeten, naar alternatieven wordt niet gekeken en milieu-informatie is onvoldoende concreet en niet toereikend. Inhoud van anterieure overeenkomst met ontwikkelaar is onbekend.

25 november 2022

Reactie

Het gemeentebestuur stelt zich op het standpunt dat de wettelijke voorbereidingsprocedure op de juiste manier is doorlopen. In dit kader wordt ook verwezen naar verschillende uitspraken van de Afdeling waaruit volgt dat er geen grond bestaat voor het oordeel dat de nationale regelgeving geen correcte implementatie vormt van het Verdrag van Aarhus (zie bijvoorbeeld de uitspraken van 19 juni 2019, ECLI:NL:RVS:2019:1947 (Windpark Oude Maas), 4 april 2018, ECLI:NL:RVS:2018:1146 (Windpark Bijvanck) en 21 februari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:616 (Windpark De Drentse Monden en Oostermoer)).

Voor wat betreft een reactie op de verwijzing naar de klacht van de NLVOW, geldt dat ook dit onderwerp eerder aan bod is gekomen in uitspraken van de Afdeling (zie de uitspraken van de Afdeling van 21 februari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:616 (Windpark De Drentse Monden en Oostermoer) en 17 januari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:141 (windpark Spui)).

Het gemeentebestuur ziet in hetgeen in de zienswijze is aangevoerd geen aanleiding om een ander standpunt in te nemen.

- 3.17.6 Zaak Luxemburgse Hof C-290/15, Patrice D'Oultremont tegen Waals Gewest: prejudicieel advies waarin is vastgesteld dat een wettelijke regeling van het Waals Gewest met normen voor windparken moet worden opgevat als een "plan" of "programma" in de zin van art. 2 onder a en art. 3 lid 2 onder a van de SMB Richtlijn (Richtlijn 2001/42/EG0). O.g.v. Richtlijn mag plan of programma pas worden vastgesteld na een MER en na publieksparticipatie. Van publieksparticipatie is geen sprake, zodat het plan of programma niet kan worden vastgesteld. Activiteitenbesluit moet onverbindend worden verklaard, want het Barim (waarin ruimere geluidsnormen voor windparken zijn geïntroduceerd) is zonder MER en/of publieksparticipatie vastgesteld. In dit geval is ook geen m.e.r.-procedure doorlopen.

Reactie

Zie de reactie op zienswijze 3.17.1.

- 3.17.7 Schijn van partijdigheid bij bevoegd gezag, strijd met art. 2.4 Awb, niet zonder vooringenomenheid en niet transparant gewerkt doordat de zoeklocatie tot stand is gekomen en/of is uitgebreid op instigatie van initiatiefnemer. Geen objectiviteit, mede i.v.m. hierna te bespreken item over schaarse vergunning.

Reactie

De huidige initiatiefnemer heeft circa tien jaar geleden voor het eerst kenbaar gemaakt een windpark te willen ontwikkelen ten zuiden van het Amsterdam-Rijnkanaal ter hoogte van 't Goy. Deze locatie was daarvoor in 2001 al door de gemeenteraad van Houten aangewezen als één van de drie locaties die – onder voorwaarden – geschikt zou zijn voor windenergie (raadsbesluit 2001-27). In het kader van de Structuurvisie Eiland van Schalkwijk 2011 is de locatie ingekort en in zuidelijke richting opgeschoven. De Structuurvisie is echter tot stand komen na een uitgebreid participatieproces waarin publieke partijen, bewoners, maatschappelijke organisaties en marktpartijen samenwerkten in werkateliers. Het is onjuist dat enkel op verzoek van

25 november 2022

initiatiefnemer deze locatie als zoekgebied voor windenergie is aangewezen. Er is dan ook geen sprake van dat in strijd met artikel 2:4 van de Awb is gehandeld.

- 3.17.8 Er is sprake van een schaarse vergunning, beschikbare mogelijkheden tot realisatie van windenergie binnen de provincie Utrecht en binnen de gemeente Houten zijn beperkt. Vereist zijn gelijke kansen en transparante procedure. In casu is sprake van willekeur. Mogelijk hebben andere geïnteresseerden en belanghebbenden niet de kans gehad om initiatieven te ontwikkelen of te participeren.

Reactie

De omgevingsvergunning die in deze procedure centraal staat creëert geen relevante schaarste en met de vergunning kunnen dan ook geen schaarse rechten worden verdeeld. Anders gezegd, er is geen sprake van de gunning van een schaars recht. Zie in dit kader ook de uitspraak van de Afdeling van 12 april 2017, ECLI:NL:RVS:2017:1028. De stelling dat mogelijk andere geïnteresseerden en belanghebbenden niet de kans hebben gehad om initiatieven te ontwikkelen of te participeren – wat hier ook van zij – kan dan ook niet het gevolg hebben dat de voorbereidingsprocedure een andere opzet had moeten hebben.

- 3.17.9 Het plaatsen van windturbines conform het ontwerpplan zal aan cliënten onevenredige schade berokkenen vanuit het perspectief 'landelijke inpassing' doordat:
- a. bij aankoop van woning en aangrenzend perceel in 2003 was de locatie van het geplande windpark niet opgenomen in het bestemmingsplan en in de toenmalige vastgestelde structuurvisies van de gemeente Houten en de provincie Utrecht;
  - b. besluitvorming over de landelijke inpassing aan de hand van structuurvisies gemeente Houten en provincie Utrecht is gebaseerd op verouderde informatie;
  - c. de windturbines buitenproportioneel hoog worden waardoor de impact op het landschap vele malen groter is dan bij tot nu toe gangbare windturbines;
  - d. één van de vier windturbines staat solitair en zorgt daarmee voor versnippering van het landschap en de visuele enkelvoudige lijnopstelling;
  - e. in structuurvisies opgegeven alternatieve locaties zijn niet onderzocht. Deze alternatieven liggen langs snelwegen en spoorlijnen. De projectontwikkelaar heeft geen enkele inspanning geleverd om het windpark op een alternatieve locatie te ontwikkelen.

Reactie

Ad. a

Wanneer reclamanten menen schade te lijden als gevolg van het te realiseren windpark, dan kunnen zij een verzoek om planschade/nadeelcompensatie indienen bij het college van burgemeester en wethouders. Zie ook het gestelde onder thema I.

25 november 2022

Ad. b

Voor wat betreft de stelling dat de landelijke inpassing gebaseerd zou zijn op verouderde informatie is niet duidelijk waar reclamanten op doelen. Voor het aspect landschappelijke inpassing geldt dat dit wel degelijk in het kader van onderhavige aanvraag is beoordeeld en het gemeentebestuur verwijst hiervoor naar het gestelde onder thema A.

Ad. c

Het gemeentebestuur onderkent dat turbines met een tiphoogte van 241 meter vanuit een wijde omgeving zichtbaar zijn. Er is echter een bredere afweging gemaakt. Hierbij is o.a. betrokken dat zowel in gemeentelijk als in provinciaal beleid geen hoogtelimiet is opgenomen (wel een minimale hoogte). De voordelen van hogere turbines zijn onder meer dat deze meer energie-, en daarmee financiële opbrengsten genereren en dat deze per netto ruimtebeslag het meest effectief zijn. Daarbij draait een groter rotorblad langzamer en geeft daardoor een rustiger beeld voor de omgeving.

Ad. d

Anders dan reclamanten stellen, geldt dat alle vier de windturbines in één lijnopstelling worden geplaatst. Er is dus geen sprake van versnippering. Dat niet gesproken kan worden van een solitaire windturbine is duidelijk te zien in de visualisaties die als bijlage 6 bij de ruimtelijke onderbouwing van LBP Sight zijn gevoegd.

Ad. e

Ten tijde van de start van dit initiatief locatie van Windpark Goyerbrug is in de PRS en de PRV aangewezen als windenergielocatie voor windturbines met een ashoogte van 60 meter of meer. Het gemeentebestuur was bij het nemen van het besluit in 2019 gebonden aan de PRV. Dit betekent dat alleen een omgevingsvergunning kan worden verleend voor een windturbine met een ashoogte van 60 meter of meer op gronden die als windenergielocatie zijn aangewezen. Binnen de gemeente Houten is de locatie van het Windpark Goyerbrug op dat moment de enige windenergielocatie die in de PRS en PRV is aangewezen. Zie in dit kader ook de uitspraak van de Afdeling van 19 juni 2019, ECLI:NL:RVS:2019:1947 (Windpark Oude Maas), r.o. 34. Daar komt bij dat de gemeente ook zelf al sinds 2001 na heeft gedacht over mogelijke locaties voor windenergie (zie raadsbesluit windenergie d.d. 27 februari 2001). De locatie van Windpark Goyerbrug vloeit voort uit het raadsbesluit. Daarin zijn binnen de gemeente Houten drie geschikte locaties voor windenergie aangewezen. De locatie bij de Goyerburg is als zoekgebied vastgelegd in de gemeentelijke Structuurvisie Eiland van Schalkwijk. Aan deze keuze lag toen ook ten grondslag dat het milieurendement hoog is (veel wind). Dit betekent een hoge opbrengst van duurzame energie tegenover een relatief lage aantasting van natuur en milieu. Na inspraak van omwonenden bij de totstandkoming van de structuurvisie is het definitieve zoekgebied ingekort en naar het zuiden opgeschoven. Reclamanten kunnen dan ook niet worden gevolgd in hun stelling dat ten onrechte alternatieve locaties niet zijn onderzocht.

25 november 2022

- 3.17.10 Het plaatsen van windturbines zal aan cliënten onevenredige schade berokkenen vanuit het perspectief 'flora en fauna' doordat:
- f. de besluitvorming door de provincie Utrecht met betrekking tot de verleende ontheffing in het kader van de wet Milieubeheer is gebaseerd op verouderde informatie;
  - g. er op 29 mei 2019 uitspraak door de Raad van State is gedaan ABRvS 29 mei 2019, PAS-uitspraak: er is wel degelijk sprake van toename stikstofdepositie in naastgelegen Natura 2000 gebieden door aanleg, onderhoud, afvoer / vervanging van windturbines;
  - h. de natuurtoets is gebaseerd op verouderde onderzoeken. Het rapport is ontleend aan een eerder rapport uit 2010. Er is minimaal veldonderzoek gedaan naar beschermde (vogel)soorten buiten broedseizoen. Dit geeft een onjuist beeld;
  - i. wegens de hoogte van de windturbines de projectontwikkelaar zich niet kan baseren op ervaringen/effecten van andere windparken m.b.t. (rosse) vleermuizen en vogelsoorten die jaarrond in het plangebied verblijven;
  - j. onderbouwing voor verschillende hoogtes en marges in de aanvraag ontheffing Wet Milieubeheer substantieel zijn bij de beoordeling van milieueffecten;
  - k. er een m.e.r.-procedure moet worden doorlopen, rekening houdend met strafkorting voor geluidshinder van 5 dB en de neerwaartse bijstelling naar de normen WHO.

Reactie

Ad. f

Allereerst gaat het gemeentebestuur ervan uit dat de verwijzing naar de 'wet Milieubeheer' een verschrijving is en dat reclamanten hebben willen verwijzen naar de Wet natuurbescherming. In dat kader geldt dat Windpark Goyerbrug B.V. op 15 juni 2018 ontheffing heeft gevraagd van de verbodsbepalingen als bedoeld in de artikelen 3.1, eerste lid en 3.5, eerste lid Wnb. Bij besluit van 14 december 2018 hebben Gedeputeerde Staten van Utrecht ontheffing verleend.

Uit de uitspraak van de Afdeling van 7 augustus 2019, ECLI:NL:RVS:2019:2720 (Windpark Rietvelden), r.o. 10 e.v. volgt dat in situaties als onderhavige waarin de aanvraag om een omgevingsvergunning niet ook betrekking heeft op een benodigde ontheffing op grond van de Wnb, de vraag of deze Wnb ontheffing kon worden verleend, aan de orde komt in een eventueel te voeren procedure op grond van de Wnb. Wel moet bij de besluitvorming over de omgevingsvergunning voor het afwijken van het bestemmingsplan worden beoordeeld of de Wnb aan de uitvoerbaarheid van het project in de weg staat.

In het onderhavige geval kan het gemeentebestuur er in redelijkheid vanuit gaan dat de Wnb niet aan de uitvoerbaarheid in de weg staat. Als gezegd geldt namelijk dat op 14 december 2018 de ontheffing door Gedeputeerde Staten is verleend.

Ad. g

Voor een reactie wordt verwezen naar de beantwoording onder thema F.

25 november 2022

Ad. h

Het gemeentebestuur is van mening dat er voldoende onderzoek is gedaan naar de gevolgen van het plan voor beschermde soorten planten en dieren. Reclamanten hebben niet aannemelijk gemaakt dat het bestuur zich niet mag baseren op de conclusies uit het rapport. Het enkele gegeven dat het rapport van Bureau Waardenburg d.d. 18 juni 2018 mede steunt op gegevens uit veldbezoeken van 5 september 2017, 11 oktober 2017 en vijf bezoeken voor vleermuizen (periode mei-juni en aug-sep 2017), wil niet zeggen dat het onderzoek daardoor gebreken of leemten in kennis vertoont. Reclamanten hebben niet betoogd en ook niet aannemelijk gemaakt dat sindsdien feiten of omstandigheden hebben plaatsgevonden op grond waarvan moet worden geoordeeld dat de resultaten verouderd zijn.

Ad. i

Windturbines hebben een aantrekkende werking op vleermuizen (Cryan et al. 2014). Er is dus geen sprake van verstoring. In onderstaande reactie gaat het gemeentebestuur ervan uit dat met de stelling het effect van de hoogte van windturbines op het aantal slachtoffers wordt bedoeld.

Er bestaat inderdaad geen slachtofferonderzoek bij windturbines van deze hoogte. Echter, doordat Bureau Waardenburg is uitgegaan van het aantal slachtoffers bij windturbines met een lagere ashoogte heeft naar alle waarschijnlijkheid een overschatting van het aantal vleermuislachtoffers plaatsgevonden. Hiervoor zijn de volgende redenen:

Er is een significant negatief effect van zowel de ashoogte als de tiplaaagte (hoogte van de tip van een rotorblad in de laagste stand) op het aantal slachtoffers (Behr et al. 2018). Hoe hoger een windturbine, des te kleiner de kans op slachtoffers. Dit resultaat stemt overeen met verschillende andere studies.

De akoestische activiteit van vleermuizen (het aantal geluidsopnames) die vanuit de nacelle van windturbines gemeten is, hangt samen met het aantal slachtoffers (Korner-Nievergelt). Deze activiteit neemt af met toenemende hoogte (Behr et al. 2011). De kans op slachtoffers neemt dus af met toenemende hoogte.

De grootste windturbines van deze bovengenoemde studies hebben een ashoogte van 135 m en zijn daarmee kleiner dan de geplande turbines van Windpark Goyerbrug. Er is echter geen enkele reden om aan te nemen dat hetzelfde patroon zich niet voortzet tot op grotere hoogte. In noordwest Europa is de rosse vleermuis een van de vleermuissoorten met gemiddeld genomen de grootste vlieghoogte. Uit onderzoek van gezenderde rosse vleermuizen is gebleken dat de gemiddelde vlieghoogte ver beneden de 100 meter ligt en afneemt met toenemende hoogte.

De geplande windturbines van Goyerbrug hebben een tiplaaagte van 70 m. Dit betekent dat het rotorbereik zich ver boven de reguliere vlieghoogte van zelfs de hoogst vliegende soorten (in NW-Europa) bevindt. Door in de effectbeoordeling uit te gaan van windturbines met een lagere ashoogte, is daarom uitgegaan van windturbines waarvan het rotorbereik een grotere kans op slachtoffers heeft.

Het geplande formaat van de windturbines van Windpark Goyerbrug vormt overigens geen uitzondering in Nederland. Inmiddels zijn door bevoegde gezagen diverse ontheffingen van de Wet natuurbescherming verleend (onder andere Windpark Blauw en Windpark Deil) voor het mortaliteitsniveau van vleermuizen met een soortgelijk formaat windturbines als voor Windpark Goyerbrug is gepland.

25 november 2022

Ad j.

De door initiatiefnemer ingediende stukken bevatten voldoende informatie voor een goede beoordeling van de gevolgen van de aangevraagde activiteit voor de fysieke leefomgeving. In de onderzoeken die zijn gevoegd bij de ingediende stukken zijn van diverse typen windturbines de effecten onderzocht. Weliswaar staat thans nog niet vast welk type turbine zal worden geplaatst, de maatvoering van de te plaatsen turbines staat wel vast. Deze moet een ashoogte van minimaal 145 meter en maximaal 166 meter hebben, terwijl de rotordiameter maximaal 150 meter mag zijn. Tenslotte mag het totale vermogen van het windpark niet meer dan 24,0 MW zijn. De effecten op (onder meer) geluid, slagschaduw en externe veiligheid zijn voor alle turbintypes onderzocht. Bij de beoordeling van deze effecten is uitgegaan van de grootste mogelijke effecten (worst case scenario). Voor alle types staat vast dat met mitigerende maatregelen kan worden voldaan aan de gestelde normen.

Ad. k.

Voor zover reclamant stelt dat ten onrechte geen m.e.r.-procedure is doorlopen vanwege gezondheidsrisico's, geldt het volgende. In wetenschappelijk onderzoek is geen directe relatie gevonden tussen blootstelling aan windturbinegeluid en gezondheidseffecten. Het gemeentebestuur verwijst naar het hiervoor onder thema G gestelde. Reeds hierom was er dan ook geen aanleiding om een milieueffectrapport op te stellen.

3.17.11 Het plaatsen van windturbines zal aan cliënten onevenredige schade berokkenen vanuit het perspectief '(geluids)hinder' doordat;

- l. de cumulatie van windturbinegeluid na realisatie van het windpark enkel is berekend en niet (deels) is gemeten. Dit is in strijd met Verdrag van Aarhus en richtlijnen WHO;*
- m. het cumulatieve geluidniveau vóór en na realisatie van het windpark onjuist is berekend;*
- n. de kwaliteit van de akoestische omgeving methodisch is bepaald door middel van methode Miedema, waarmee de omgeving rond de woning van reclamanten voor realisatie van het windpark ten onrechte is geclassificeerd als matig;*
- o. uit referentiemeting onderzoek door 'raadgevend ingenieursbureau Ramakers' van 12 juli 2018 op 1,5 kilometer van woning van reclamanten is bepaald dat de omgeving van het windpark een zeer stil gebied betreft;*
- p. de cumulatie van het geluid vele malen groter is dan berekend. Dit wordt onderbouwd door conclusies in het rapport Ramakers omdat het Eiland van Schalkwijk een bijzonder stil gebied is;*
- q. de Nederlandse geluidsnormen de slechtste zijn van heel Europa;*
- r. reclamanten niet worden beschermd door het Activiteitenbesluit, omdat wordt gewerkt met jaargemiddelden;*

25 november 2022

- s. de geluidsemissie van de onderzochte turbinetypes veel hoger is dan wettelijk is toegestaan op gevel van reclamanten en derhalve voor alle turbinetypes geldt dat deze aanzienlijk moeten worden terug geregeld.

Reactie

Ad. l

Uit de zienswijze wordt niet duidelijk waarom in het voor de aanvraag uitgevoerde akoestisch onderzoek is uitgegaan van verkeerde uitgangspunten. De cumulatieve geluidbelasting is bepaald conform de rekenmethode uit het Reken- en meetvoorschrift windturbines.

Ad. m

Uit de zienswijze wordt niet duidelijk waarom het cumulatieve geluidniveau verkeerd is berekend.

Ad. n

In het akoestisch onderzoek is geconcludeerd dat ter plaatse van 11 van de 25 onderzochte referentietoetspunten de akoestische kwaliteit van de leefomgeving achteruit gaat. Daarbij is gebruik gemaakt van de zogenaamde 'methode Miedema'. Deze methode is een veelvuldig toegepaste methode om de akoestische kwaliteit van de omgeving ten gevolge van de cumulatieve effecten te beoordelen. De methode Miedema is een algemeen geaccepteerde methode (zie ook uitspraak van de Afdeling van 20 december 2017, ECLI:NL:RVS:2017:3504, r.o. 26.1). In de enkele stelling dat de omgeving rond de woning van reclamanten ten onrechte is geclassificeerd als matig, ziet het gemeentebestuur geen aanleiding het gebruik van de methode in het onderzoek ontoelaatbaar te achten.

Ad. o

Los van het gegeven dat het doel van de referentiemetingen van Ramakers was om de omgeving direct rond de locatie van een milieuvergunningplichtige inrichting aan de Pothuizerweg in kaart te brengen en daarmee anders dan het doel in het akoestisch onderzoek voor de onderhavige aanvraag, geldt het volgende. De locatie van waaruit het onderzoek van Ramakers is gedaan ligt op meer dan 1,5 kilometer van de woning van reclamanten. Met het onderzoek van Ramakers kan dan ook niet worden aangetoond dat ter hoogte van de woning van reclamanten is uitgegaan van een onjuiste classificatie van de kwaliteit van de akoestische omgeving.

Ad. p

Zie de reactie hiervoor onder o.

Ad. q

Uit de zienswijze wordt niet duidelijk wat reclamanten met deze stelling beogen.

25 november 2022

Ad. r

Het gemeentebestuur is van mening dat de opgenomen geluidnormen een goede bescherming bieden. Zie het in thema D gestelde.

Ad. s

De geluidsbelasting en de externe veiligheidsrisico's zijn berekend volgens de geldende reken- en meetvoorschriften. Verder zijn de effecten van verschillende windturbintypes onderzocht. Waar nodig is per windturbintype aangegeven met welke mitigerende maatregel (noisemodes voor geluid) aan de wettelijke geluidsnorm kan worden voldaan. De exploitant is zich ervan bewust dat het windpark moet worden teruggeregeld. In de business case is hier rekening mee gehouden.

3.17.12 Het plaatsen van windturbines zal reclamanten onevenredig schade berokkenen vanuit het perspectief 'slagschaduw' doordat:

- t. de woning en aangrenzend perceel zich ten noordoosten van het windpark bevinden en daardoor veel slagschaduw zal ontstaan van meerdere turbines waardoor een stroboscopisch effect en lichtschittering ontstaat;
- u. het voorkomen van stroboscopisch effect van meerdere turbines tegelijk niet wettelijk geregeld is en niet met het ontwerpbesluit wordt ondervangen;
- v. de woning van reclamanten en aangrenzend perceel de meeste slagschaduw ondervinden van alle woningen. Er is een stilstandvoorziening vereist van maximaal 17 dagen meer dan 20 minuten. Uit de aanvraag blijkt dat alleen het wettelijk kader wordt gevolgd wat betekent dat reclamanten veel meer slagschaduw gaan ontvangen dan bij wetgeving is bedoeld;
- w. het worst case scenario niet transparant in de aanvraag is verwerkt, maar separaat is toegelicht n.a.v. vragen van de gemeente Houten.

Reactie

Ad. t, u, v en w

Zie het gestelde onder thema E.

Aanvullend geeft het gemeentebestuur te kennen dat voor slagschaduw in de vergunning een norm van nul uren per jaar gesteld, exclusief de tijd die nodig is om een windturbine tot stilstand te laten komen. Het windpark dient te voldoen aan de gestelde norm. Daarin zit de slagschaduw van alle turbines, dus ook als deze vlak na elkaar slagschaduw op een woning veroorzaken. Voor de woningen ten noordoosten van het windpark geldt dat deze gezien de ligging nooit tegelijkertijd slagschaduw van meerdere windturbines kunnen hebben. Overigens geldt daarbij dat lichtschittering geen slagschaduw is. Dit hoeft daarom niet te worden betrokken in de berekening van de hoeveelheid slagschaduw op de omgeving. In de vergunning is een voorschrift opgenomen dat dat niet-reflecterende materialen of coatinglagen moeten worden toegepast om lichtschittering te voorkomen of te beperken. Windturbines moeten hieraan voldoen.

25 november 2022

Het worst-case scenario beperkt zich dus tot de afslagtijd, zijnde de tijd die nodig is om een windturbine stil te zetten indien omstandigheden geregistreerd worden die slagschaduw veroorzaken. Deze afschakeltijd is in de vergunning gemaximaliseerd tot 3 minuten per keer.

- 3.17.13 Het plaatsen van windturbines zal reclamanten onevenredig schade berokkenen vanuit het perspectief 'gezondheidsrisico's' doordat:
- x. aangetoond is dat een substantieel aandeel van omwonenden van windturbines identieke gezondheidsklachten ervaart. Als mogelijke oorzaken wordt gedacht aan het – deels – hoorbare geluid van turbines, de vibraties die voelbaar zijn, de slagschaduw op woningen, de (knipperende) lichten op de turbines en de visuele impact;
  - y. geluidsrichtlijnen van de WHO van 10 oktober 2018, het advies bevatten dat windturbines eigenlijk nooit meer dan 45 dB geluid per etmaal mogen produceren;
  - z. klachten over overmatig geluid blijken uit onderzoeken van de WHO;
  - aa. aantasting woon- en leefgenot optreedt door geluidhinder, het pulserende karakter is zeer storend;
  - bb. chronische slaapproblemen voorkomen, omdat 's nacht niet met het raam open kan worden geslapen (geluidsisolerende maatregelen bieden geen uitkomst);
  - cc. laagfrequent geluid en infrason geluid slaapverstoring en gezondheidsklachten veroorzaken, wetenschappelijk onderbouwd door het rapport van WHO. Hogere turbines produceren meer laagfrequent geluid dan kleinere;
  - dd. er wetenschappelijk bewijs is voor de relatie geluid en hart- en vaatziekten;
  - ee. stroboscopisch effect misselijkheid en duizeligheid veroorzaakt en het risico op epileptische aanvallen doet toenemen;
  - ff. er extra risico is voor kinderen op bronchitis, luchtwegeninfecties, depressie, ook voor de kinderen van reclamanten.

Reactie

Ad. x tot en met ff

In wetenschappelijk onderzoek is geen directe relatie gevonden tussen de nabijheid van windturbines en gezondheidseffecten. Het gemeentebestuur verwijst naar het hiervoor onder thema G gestelde.

- 3.17.14 Het plaatsen van windturbines zal reclamanten onevenredig schade berokkenen vanuit het perspectief 'veiligheidsrisico's' doordat:
- gg. er een verhoogd veiligheidsrisico is doordat de maximale werpafstand bij nominale toeren en overtoeren veel verder reikt dan de afstand van de woning tot het windpark;

25 november 2022

- hh. de woning van reclamanten behoort tot de categorie 'kwetsbaar object' en niet 'beperkt kwetsbaar', want er wonen twee minderjarige kinderen waarvan één lichamelijk beperkt en één getraumatiseerd pleegkind die 24/7 opvang krijgen van reclamanten;
- ii. reclamanten als gezin een gevoel van onveiligheid zullen ervaren omdat de impact en het effect op het veiligheidsgevoel van windturbines van dit formaat zo dicht op woningen nog niet bekend is;
- jj. de rekenregel veiligheidsrisico's onjuist en onvolledig toegepast is, er wordt niet voldaan aan rekenregels Handboek Risicozonering Windturbines (HRW);
- kk. het effect van ijsafwerping van turbines van deze hoogtes niet is onderzocht;
- ll. in het handboek voor onderhoudsmonteurs door een grote leverancier van turbines afgeraden wordt om binnen straal van 400 meter te verblijven, tenzij echt nodig, welke noodzaak niet is aangetoond.

Reactie

Ad. gg

Verwezen wordt naar bijlage II bij het rapport 'Externe veiligheidsrisico's' van LBP Sight. Ten behoeve van het windpark zijn de risico's die de windturbines voor de omgeving opleveren (o.a. afbrekende turbinebladen en mastbreuk), onderzocht en getoetst. De woning van reclamanten valt buiten de PR 10-5-contour en de PR 10-6-contour derhalve wordt voldaan aan de wettelijke normen en de overige richtwaarden voor externe veiligheid.

Ad. hh

De woning van reclamanten valt buiten de risicocontour voor een kwetsbaar object (PR 10-6-contour).

Ad. ii

Zie de reactie ad. gg. Overigens is in het rapport 'Externe veiligheidsrisico's' van LBP Sight wel met de specifieke werpafstanden van de onderzochte windturbines rekening gehouden.

Ad. jj

De zienswijze specificeert niet waarom de rekenregels voor het berekenen van de veiligheidsrisico's onjuist zouden zijn toegepast. In de stelling ziet het gemeentebestuur dan ook geen aanleiding om de bevindingen in het rapport 'Externe veiligheidsrisico's' van LBP Sight voor onjuist te houden.

Ad. kk

In het rapport 'Externe veiligheidsrisico's' van LBP Sight is opgenomen dat het risico op ijsafwerping in Nederland dermate klein is dat algemeen wordt aangenomen dat het PR hiervan

25 november 2022

verwaarloosbaar is. Er zijn geen bijzondere omstandigheden waardoor in dit geval aanvullend onderzoek noodzakelijk wordt geacht. Zekerheidshalve zal in de omgevingsvergunning een voorschrift worden opgenomen dat de windturbines moeten zijn voorzien van een ijsdetectie- en afschakelvoorziening. Dan bestaat er de facto geen enkel risico meer op ijsafwerping bij de woning van reclamanten omdat nooit ijs van draaiende rotorbladen zal vallen. Zie ABRvS 21 november 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BY3735 (windpark Neeltje Jans).

Ad. II

In de stelling wordt dan ook geen aanleiding gezien om de bevindingen in het rapport 'Externe veiligheidsrisico's' van LBP Sight voor onjuist te houden.

3.17.15 Het plaatsen van windturbines zal reclamanten onevenredig schade berokkenen vanuit het perspectief 'veiligheidsrisico's' doordat:

mm. de gemeente Houten handelt in strijd met de zorgplicht art. 22 Grondwet

nn. de gemeente Houten handelt in strijd met het voorzorgsbeginsel (art. 174 EG verdrag) waarin is bepaald dat passende maatregelen voor gevaren voor de volksgezondheid, veiligheid en het milieu moeten worden genomen, waarbij aan de vereisten voorrang moet worden verleend boven economische belangen;

oo. de woning van reclamanten niet meer zal voldoen aan minimale kwaliteitseisen
Bouwbesluit;

pp. de woning onbewoonbaar wordt en aangrenzend perceel onbruikbaar;

qq. afstand van de eerste turbine (die 241 meter hoog is) tot de woning van reclamanten slechts 283 meter is. Er worden steeds meer Europese minimumafstanden ontwikkeld voor woonbebouwing (Franse Académie Nationale de Médecine (2006): min. afstand 1.500 m, Landesregierung van Bayern (2014): afstand min. 10x hoogte van de turbine, Polen (2016): afstand min. 10x hoogte van de turbine;

rr. Provincie Utrecht in ruimtelijke verordening geen afstandscriterium voor windturbines tot geluidsgevoelige bestemmingen heeft opgenomen, anders dan de provinciale ruimtelijke verordening Noord-Holland (juni 2019): minimale afstand van 600 meter van gevoelige bestemmingen. Beleidslijn Provincie Gelderland: moderne windturbine indicatieve afstand van circa 400 meter tot geluidsgevoelige bestemmingen.

Reactie

Ad. mm

In de zienswijze wordt niet toegelicht waarom het voorgenomen besluit de zorgplicht van artikel 22 van de Grondwet schaadt.

25 november 2022

Ad. nn

Artikel 174 EG verdrag is al enige tijd geen geldend recht. Inzake het voorzorgsbeginsel verwijst het gemeentebestuur hiervoor naar het gestelde onder thema G.

Ad. oo

De zienswijze verduidelijkt niet waarom de woning van reclamanten door het voorgenomen besluit niet meer zal voldoen aan het Bouwbesluit 2012.

Ad. pp

De zienswijze verduidelijkt niet waarom de woning van reclamanten onbewoonbaar zal worden en het aangrenzend perceel onbruikbaar. De impact van het Windpark Goyerbrug op het landschap en de beleving daarvan zijn door het college in de beoordeling betrokken. Zie ook het hiervoor gestelde onder thema A.

Ad. qq

Het is zo dat de vierde windturbine relatief dichtbij de woning van reclamanten ligt. Echter, ook ter hoogte van de woning van reclamanten wordt aan de (wettelijke) normen voldaan en in het kader van de te maken belangenafweging meent het gemeentebestuur dat de belangen die gemoeid zijn met de realisatie van het windpark zwaarder wegen dan de effecten op de (directe) omgeving. Overigens is specifiek ten aanzien van de woning van reclamanten in de Oplegnotitie n.a.v. opmerkingen op de aanmeldnotitie van LBP Sight van 12 december 2018 het volgende toegelicht: initiatiefnemer heeft er bewust voor gekozen om het westelijke deel van het zoekgebied uit de structuurvisies niet te benutten. Een en ander om de geluidsemmissie in de richting van de burens aan de noordzijde van het Amsterdam-Rijnkanaal zo laag mogelijk te houden. In dit kader is er dus expliciet rekening gehouden met de ligging van de woning van reclamanten. Dat reclamanten dit onvoldoende vinden, is begrijpelijk, maar maakt de te maken afweging niet anders. In de onderzoeken die aan het voorgenomen besluit ten grondslag liggen, is onderbouwd dat de gestelde normen een goede balans vormen tussen benutten en beschermen. Zie ook het gestelde onder thema C.

In het door reclamanten gestelde ziet het gemeentebestuur geen aanleiding om in algemene zin een minimumafstand te vereisen.

Ad. rr

In hetgeen reclamanten aanvoeren ziet het gemeentebestuur – mede gelet op hetgeen hiervoor naar voren is gebracht – geen aanleiding om een afstandscriterium te hanteren.

3.17.16 Het plaatsen van windturbines zal reclamanten onevenredig schade berokkenen vanuit het perspectief 'sociale leefomgeving' doordat:

25 november 2022

- ss. niet aan de voorwaarde van draagvlak voor vergunningverlening uit het coalitieakkoord 2018-2022 gemeente Houten wordt voldaan en er is geen voorwaarde stellend criterium bij het beoordelen van vergunningaanvraag voor windpark;
- tt. omwonenden monddood worden gemaakt door financiële regelingen, grimmig klimaat, onderling wantrouwen;
- uu. sociale ontwrichting en splijting in de gemeenschap ontstaat tussen voor- en tegenstanders;
- vv. sociale cohesie binnen gemeenschap onder druk komt te staan;
- ww. omwonenden van de Goyerbrug worden gediscrimineerd ten opzichte van Houten, omdat door Houten aan de voorkant is aangegeven dat omwonenden van Goyerbrug niet in aanmerking komen voor maatwerkafspraken.

Reactie

Ad. ss tot en met ad. ww

In het coalitieakkoord staat niet dat Windpark Goyerbrug alleen mogelijk zal worden gemaakt als er (voldoende) draagvlak is. In het collegeakkoord is ten aanzien van windenergie aangegeven:

"We kiezen voor een tweede windturbinepark in de gemeente Houten. Dat is noodzakelijk om het klimaatprobleem het hoofd te kunnen bieden. Er ligt een concreet initiatief voor een windturbinepark met vier windturbines bij de Goyerbrug. Aantoonbaar draagvlak onder direct omwonenden is daarbij voor ons erg belangrijk."

Vervolgens is het gemeentebestuur van mening dat het creëren van draagvlak in de eerste plaats de verantwoordelijkheid is van de initiatiefnemer. In verband hiermee heeft de initiatiefnemer omwonenden vanaf een vroeg stadium op diverse manieren bij de ontwikkeling van Windpark Goyerbrug betrokken. Ook de gemeente heeft geïnvesteerd in het ophalen van input voor de eigen besluitvorming. Daarnaast is zo veel als mogelijk werk gemaakt van de suggesties van belangstellenden tijdens de diverse overleggen en gesprekken. Al deze inspanningen kunnen niet voorkomen dat er bij elk besluit voor- en tegenstanders zijn.

Het is niet de indruk van het gemeentebestuur dat er een grimmig klimaat in de omgeving is ontstaan. Het is de gemeente wel bekend dat er een harde kern van tegenstanders is, maar elk besluit – en zeker een besluit over een windpark – kent nu eenmaal voor- en tegenstanders.

Het gemeentebestuur acht de situatie Windpark Houten in veel opzichten onvergelijkbaar met het Windpark Goyerbrug. De ervaringen met Windpark Houten zullen dus niet één op één representatief zijn voor Windpark Goyerbrug.

Zo is het Windpark Houten gelegen dicht tegen de kern van Houten aan waardoor een ten opzichte van het Activiteitenbesluit afwijkend regime naar het oordeel van het gemeentebestuur noodzakelijk was/is. Voor Windpark Houten was op 15 december 2009 vergunning verleend op grond van de Wet milieubeheer. Deze vergunning is op 1 januari 2011 (door de komst van nieuwe wetgeving) van rechtswege komen te vervallen.

Aan de van rechtswege vervallen vergunning waren voorschriften verbonden met betrekking tot geluid, lichthinder en externe veiligheid. Deze voorschriften gingen verder dan op grond van het Activiteitenbesluit nodig was. Het gemeentebestuur heeft er toen voor gekozen om de

25 november 2022

uitgangpunten van de milieuvergunning te handhaven en de daarin geformuleerde voorschriften als maatwerkvoorschriften te stellen voor het windpark.

Windpark Goyerbrug wordt gesitueerd in een dun bevolkt gebied. De windturbines van Windpark Goyerbrug zullen hoger worden dan die van Windpark Houten en zullen daarom veel meer energie op (kunnen) wekken dan Windpark Houten.

3.17.17 Het plaatsen van windturbines zal reclamanten onevenredig schade berokkenen vanuit het perspectief 'participatie' doordat:

- xx. participatie leidt tot tegengestelde belangen: participanten hebben een financieel belang, die leiden tot maximale overlast voor omwonenden;
- yy. participatie leidt tot conflicterende belangen, omdat het collectief belang (compensatieregelingen) schuurt met het individuele belang (beperken overlast);
- zz. er geen vertrouwen bestaat in de integriteit van de businesscase en solvabiliteit van de projectontwikkelaar;

Reactie

Ad. xx

Het gemeente bestuur staat – anders dan reclamanten – juist open voor meer vormen van participatie. De verwachting van het gemeentebestuur is dat het kunnen meedelen in de voordelen van het park de (over)last niet kan wegnemen, maar wel kan verzachten. In dat kader heeft de gemeenteraad op 28 mei 2019 de intentie uitgesproken dat een windfonds

wordt opgericht en is het college bezig om voor de start van de bouw van het windpark de concrete vorm van dit fonds uit te werken.

Ad. yy

Het gemeentebestuur deelt niet de mening van reclamanten dat het collectieve belang bij compensatieregelingen automatisch zal schuren met het individuele belang van het beperken van overlast.

Ad. zz

De opmerking van reclamanten wordt voor kennisgeving aangenomen.

3.17.18 Het plaatsen van windturbines heeft reclamanten al onevenredig schade berokkend vanuit het perspectief 'proces' doordat:

- aaa. Het proces dat de gemeente Houten heeft doorlopen voor de realisatie niet democratisch, objectief, integer en transparant verlopen is. Niet voldaan aan normen verdrag Aarhus.

25 november 2022

Reactie

Ad. aaa

Het gemeentebestuur heeft getracht zo zorgvuldig mogelijk het besluitvormingsproces in te richten. Zie ook het gestelde onder thema H. De enkele stelling van appellanten dat geen sprake is geweest van een democratisch, objectief, integer en transparant proces wordt dan ook niet gedeeld.

Ten aanzien van de zienswijze omtrent het verdrag van Aarhus verwijzen wij naar de reactie onder zienswijze 3.17.5.

- 3.17.19 Conclusie: Er is sprake van onevenredige en onaanvaardbare schade. Er wordt niet voldaan aan wettelijke kaders. Feitelijk kan het park niet op deze wijze worden gerealiseerd, tenzij sprake zou zijn van een bedrijfswoning. Er heeft geen zorgvuldig onderzoek plaatsgevonden, geen evenwichtige belangenafweging, geen goede ruimtelijke ordening. Reclamanten doen verzoek tot mondeling horen.

Reactie

De conclusie van reclamanten geeft geen aanleiding tot het geven van een aanvullende reactie. Wettelijk bestaat de mogelijkheid om een zienswijze schriftelijk of mondeling in te dienen. Reclamanten hebben gebruik gemaakt van de schriftelijke zienswijze mogelijkheid. Desalniettemin is reclamanten de mogelijkheid geboden om de zienswijze mondeling toe te lichten.

3.18 Reclamant 18

- 3.18.1 De reclamant maakt zich zorgen over de bescherming van de omwonenden ten aanzien van geluid en slagschaduw en vraagt hoe dit precies vormgegeven gaat worden. Daarbij vraagt de reclamant zich af of handhaving wel mogelijk is bij een jaargemiddelde norm (geluid).

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het gestelde onder thema D.

Verder geeft zij aan dat ten aanzien van handhaafbaarheid in de vergunning niet alleen duidelijke normen worden gesteld, maar tevens voorschriften zijn opgenomen over het monitoren en registreren van data en het beschikbaar stellen hiervan aan het bevoegd gezag. Aan hand van die data kan de RUD Utrecht controleren of aan de voorschriften van de vergunning voldaan wordt. De gemeente Houten heeft een handhavingsbeleid dat van toepassing is op alle bedrijven in de gemeenten, dus ook op Windpark Goyerbrug. Dit beleid wordt uitgevoerd door de RUD Utrecht.

Het beleid bestaat uit 3 stappen:

1. Toezichtfase

25 november 2022

Indien er sprake is van een vermeende overtreding of ervaren overlast uit de omgeving is de eerste stap het aangaan van een gesprek tussen de RUD en de ondernemer over de overtreding/ervaren overlast en hoe dit op te lossen. Binnen deze stap onderzoekt de RUD de overtreding, dan wel klacht en blijft de voortgang in het ongedaan maken van een eventuele overtreding monitoren. Is de RUD van mening dat er sprake is en blijft van een overtreding, dan volgt stap 2.

2. Voornemen opleggen dwangsom

Er wordt een brief verstuurd met daarin het voornemen tot het opleggen van een dwangsom.

De hoogte van het bedrag van de dwangsom is afhankelijk van het type overtreding en daarmee een financiële prikkel richting de overtreder om de overtreding ongedaan te maken. Op dit voornemen heeft de overtreder het recht om een zienswijze in te dienen. Blijft de overtreding binnen de gestelde termijn voortduren dan volgt stap 3.

3. Definitief opleggen van dwangsom

Als na het verstrijken van deze termijn nog steeds sprake is van de overtreding dan volgt een verbeuring van het dwangsombedrag.

De aanleiding van toezicht en handhaving kan zijn:

- Inzichten van monitoring (proactief toezicht)*
- (Milieu)klachten per mail of telefoon*
- Een handavingsverzoek.*

Voor spoedeisende klachten heeft de RUD een Milieuklachtenlijn, 24 uur per dag, 7 dagen per week beschikbaar: 0800 – 0225510. Voor niet spoedeisende klachten is via de website van de RUD een milieuklachtenformulier beschikbaar via:

<https://rudutrecht.formulierenserver.nl/milieuklachten>

- 3.18.2 De reclamant stelt dat het haar verbaast dat de normen in het ontwerpbesluit omgevingsvergunning gelijk zijn aan die van het verouderde en “afgeschoten” Activiteitenbesluit

Reactie

Het gemeentebestuur stelt dat eigen normen vastgesteld zijn na zorgvuldig onderzoek en afweging. Het proces wat hierbij gevolgd is staat omschreven in hoofdstuk 2.

25 november 2022

3.19 Reclamant 19

- 3.19.1 De reclamant geeft aan dat bij de ontwerpvergunning een afwegingskader ontbreekt waarbinnen de (ruimtelijke) impact van reeds vergunde en nog op stapel staande energieprojecten integraal afgewogen wordt, zodat voor de inwoners van 't Goy duidelijk is waarom de voorgestane concentratie van duurzame energieprojecten in en om 't Goy noodzakelijk is.

Reactie

Ten aanzien van het gevraagde afwegingskader merkt het gemeentebestuur op dat dit kader wordt gevormd door de Regionale Energie Strategie (RES) 1.0 U16 in combinatie met het gemeentelijke Beleidskader zonnevelden (vastgesteld door de gemeenteraad op 8 juli 2021). Aanvullend daarop is in de ruimtelijke afweging van het windpark gekeken naar de draagkracht van het gebied voor dit specifieke initiatief. Zie daarvoor hetgeen gesteld onder thema A.

Verder stelt het gemeentebestuur dat er geen sprake is van actieve inzet op concentratie rondom 't Goy.

- 3.19.2 De reclamant geeft aan dat de onderliggende stukken bij de ontwerpbeschikking hinder (bijvoorbeeld geluid en slagschaduw) benaderen vanuit een technische kant (modelmatige berekeningen), maar voorbij gaan aan de verwachte belevingshinder. Volgens de reclamant is dit een veel breder begrip waarbij de perceptie van omwonenden, de wijze van totstandkoming van een besluit, het daarbij gevolgde participatietraject, de wijze waarop het project gerealiseerd wordt, maar ook het gevoel van omwonenden een rol spelen in de (subjectieve) hinderbeleving.

Reactie

Het gemeentebestuur maakt uit de zienswijze op dat reclamant zich niet gehoord voelt. Dat betreurt het gemeentebestuur. Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema C en H gestelde.

- 3.19.3 De reclamant geeft aan dat, als de plannen doorgaan, in het gebied vier windturbines en drie zonneparken nadrukkelijk aanwezig zullen zijn. Dit raakt aan de leefbaarheid van het gebied, juist in relatie tot de beleving van de bewoners.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het gestelde onder thema A en C en punt 3.19.1.

- 3.19.4 De reclamant geeft aan dat een kader gemist wordt waarin aangegeven is welk deel van de openbare leefomgeving gebruikt mag worden voor de duurzame opwek van energie. De reclamant geeft aan dat in de besluitvorming en de behandeling in de gemeenteraad er beperkt ruimte was voor discussie.

25 november 2022

Reactie

Door de uitspraak van de Raad van State van 25 mei 2022 moet het gemeentebestuur in een relatief kort tijdsbestek een besluit nemen. Dit neemt niet weg dat er een informatieavond is georganiseerd (22 augustus 2022) en dat er op 6 en 8 september 2022 een RTG over het ontwerpbesluit is gehouden waar belanghebbenden in staat zijn gesteld om in te spreken. De inbreng uit deze momenten is meegenomen in de uiteindelijke ontwerpbeschikking en ontwerpverklaring van geen bedenkingen.

Ten aanzien van het gevraagde kader merkt het gemeentebestuur op dat dit specifieke kader momenteel inderdaad niet voorhanden is. Dit neemt niet weg dat in de ruimtelijke afweging van het windpark wel gekeken is naar de draagkracht van het gebied en de geschiktheid voor dit specifieke initiatief. Zie daarvoor hetgeen gesteld onder thema A, H en punt 3.19.1.

- 3.19.5 De reclamant vindt dat de (geplande) grootschalige zonneparken en zeer hoge windturbines de leefomgeving in 't Goy op ongekende wijze industrialiseert.

De reclamant geeft aan dat in de aanmeldingsnotitie MER-beoordeling, onder 2.3 de cumulatie van dit project met andere windprojecten is beoordeeld. Hierbij geeft de gemeente in een ongedateerde brief het oordeel dat er sprake is van gedegen en uitgebreide onderzoeken, waardoor geen twijfel bestaat over de globale effecten voor het milieu of de conclusies uit deze onderzoeken. Door het onderzoek te verengen tot slechts andere windmolenparken en niet tot uitgangspunt te nemen opwek van duurzame energie, zijn effecten op de directe omgeving onvoldoende gewogen. Per slot van rekening wordt de grondslag van dit project mede gevonden in de doelstelling van de gemeente Houten om 9% van het totale energieverbruik duurzaam lokaal op te wekken. De reclamant ziet graag dat een integrale afweging wordt gemaakt waarbij alle opwerk van duurzame energie wordt meegenomen en wordt aangetoond dat dit plan daarin past.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema A en B gestelde.

Aanvullend stelt het gemeentebestuur dat voor aspecten als geluid en landschap er wel degelijk rekening is gehouden met cumulatief effect van andere objecten.

Ten aanzien van de gevraagde integrale afweging merkt het gemeentebestuur op dat dit kader wordt gevormd door de Regionale Energie Strategie (RES) 1.0 U16 in combinatie met het gemeentelijke Beleidskader zonnevelden (vastgesteld door de gemeenteraad op 8 juli 2021). Aanvullend daarop is in de ruimtelijke afweging van het windpark gekeken naar de draagkracht van het gebied voor dit specifieke initiatief. Zie daarvoor hetgeen gesteld onder thema A.

Daarbij wijst het gemeentebestuur erop dat de ambitie van de gemeente Houten is om in 2040 100% van het totale energieverbruik duurzaam lokaal op te wekken. Het tussendoel voor 2025 is 20%. Dit staat in het Energieplan Gemeente Houten (vastgesteld door de gemeenteraad d.d. 11 februari 2020), waarin ook de bijdrage van Windpark Goyerbrug aan die 20% in 2025 en 100% in 2040 is meegerekend.

25 november 2022

- 3.19.6 De reclamant verzoekt in de vergunning op te nemen dat alle windturbines hetzelfde type windturbine krijgen.

Reactie

Dit is reeds opgenomen in de aanvraag welke onderdeel uitmaakt van de vergunning.

- 3.19.7 De reclamant stelt dat in de besluitvorming in de gemeenteraad doorslaggevend belang toegekend is aan de opwekking van duurzame energie tegenover de hinder voor de omgeving. De reclamant geeft aan niet te begrijpen dat de gemeente in deze afweging de invulling van het maatschappelijk belang grotendeels overlaat aan de initiatiefnemer.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema A en C gestelde.

Aanvullend hierop stelt het gemeentebestuur dat binnen de procedure van een omgevingsvergunning de initiatiefnemer beslist welke activiteit zij/hij aanvraagt. Het bevoegd gezag toetst vervolgens of dit past binnen beleid, wet en regelgeving.

- 3.19.8 De reclamant stelt dat de ontwerp-omgevingsvergunning binnen de door de initiatiefnemer geschetste mogelijkheden onvoldoende rekening houdt met het beperken van hinder voor omwonenden en het realiseren van de maatschappelijke doelstelling. Reclamant stelt dat met 45 dB en een generatorvermogen van 4,5 MW of 5 MW dezelfde nettoproductie kan worden gehaald met minder geluidshinder.

Reactie

Het gemeentebestuur wijst op het feit dat binnen de procedure van een omgevingsvergunning de initiatiefnemer bepaalt welke activiteit zij/hij aanvraagt. Het bevoegd gezag toetst vervolgens of dit past binnen beleid, wet- en regelgeving.

- 3.19.9 De reclamant geeft aan dat netto slagschaduw in de ontwerp-omgevingsvergunning niet gedefinieerd wordt en dat zonder definitie het onmogelijk is om vast te stellen of van overschrijding van de norm sprake is. Reclamant verzoekt een definitie van slagschaduw op te nemen.

Reactie

Het gemeentebestuur erkent dat een definitie van slagschaduw meer duidelijkheid geeft. In reactie op deze zienswijze wordt de volgende definitie van slagschaduw opgenomen in de vergunning:

Binnen het kader van dit besluit wordt Slagschaduw gedefinieerd als:

De schaduw die wordt veroorzaakt door draaiende rotorbladen voor zover:

25 november 2022

- m. de afstand tussen de windturbine en de ontvanger minder dan 1.913 m bedraagt, en*
- n. er in de door de slagschaduw getroffen uitwendige scheidingsconstructie van het getroffen object zich ramen bevinden, en*
- o. de directe straling van het zonlicht – gemeten in een vlak loodrecht op de richting van de zon – groter is dan 120 W/m², en*
- p. de zon hoger dan 3 graden boven de horizon staat.*

3.19.10 De reclamant geeft aan dat de in de ontwerp-omgevingsvergunning niet is opgenomen wat de maximale duur mag zijn van het daadwerkelijk stilzetten van het in werking zijnde park als slagschaduw optreedt. Ook is in de aanvraag niet aangegeven wat per turbinetype de tijdsduur is waarbinnen de wieken niet meer draaien als slagschaduw optreedt. Indien de keuze aan de initiatiefnemer wordt gelaten verzoekt de reclamant om een eis te stellen aan de duur van het tot stilstand komen van de windmolen gebaseerd op het molentype met de kortste tijdsduur om tot volledige stilstand te komen.

Reactie

Naar aanleiding van deze zienswijze neemt het gemeentebestuur een maximale afslagtijd (tijdsduur) op in de vergunning van drie minuten voor het tot stilstand komen van de rotorbladen, in situaties waarbij de stilstandvoorziening voor slagschaduw in werking treedt. Dit is de minimale veilige afslagtijd voor windturbines van de omvang zoals deze komen op windpark Goyerbrug.

3.19.11 In voorschrift 3.2.2.4 is de keuze aan de initiatiefnemer gelaten voor een stilstandkalender of een actieve slagschaduwmonitoring. Voordeel van de stilstandkalender is dat nimmer slagschaduw hoeft op te treden, omdat het windpark uitgeschakeld wordt bij iedere kans daarop. Gelet op de doelstelling van 0 uur netto slagschaduw verzoekt de reclamant de stilstandkalender als verplichting op te nemen in de voorschriften van de vergunning.

Reactie

Het gemeentebestuur stelt dat het voorschrijven van een stilstandkalender inderdaad borgt dat er geen overlast door slagschaduw op kan treden. De manier waarop dit geborgd wordt is het stilzetten van windturbines op momenten dat slagschaduw kán optreden. Een stilstandvoorziening op basis van een sensor zet de windturbine stil op het moment dat er slagschaduw op zál treden. Bij een stilstandkalender staan windturbines derhalve vaker stil, ook op momenten dat er geen daadwerkelijk risico is op slagschaduw. Dit betekent een verder verlies van opbrengst aan opgewekte duurzame energie.

De norm van nul uren borgt al een minimale overlast voor de omgeving. Eventuele slagschaduw die op kan treden betreft dan enkel de slagschaduw die kan ontstaan gedurende de afslagtijd (het tot stilstand komen van de windturbine). Deze is maximaal drie minuten. Daarmee is het gemeentebestuur van mening tot een goede norm gekomen te zijn en laat keuze aan de initiatiefnemer hoe te borgen dat aan deze normstelling voldaan wordt.

25 november 2022

Eerder is in communicatie gesproken over afslagtijden van anderhalve minuut. Dit zijn afslagtijden voor gemiddelde windturbines. Uit informatie van diverse fabrikanten blijkt dat de afslagtijd voor het formaat windturbines van Goyerbrug drie minuten is. Dit heeft te maken met de tijd die nodig is om het vermogen om te leiden en zo de turbine beheerst tot stilstand te brengen. Bij een kortere afslagtijd loopt bij grote windturbines de temperatuur te snel op wat kans geeft op defecten.

- 3.19.12 De reclamant verzoekt om in de omgevingsvergunning vast te leggen op welke wijze slagschaduw bepaald dient te worden, welke apparatuur daarbij gebruikt wordt, op welke wijze deze dient te worden gebruikt en hoe dit dient te worden vastgelegd. Dit met het oog op de foutenmarge van 20% die acceptabel wordt geacht in het gebruikte onderzoek van de World Meteorological Organization.

Reactie

De norm van nul uren borgt een minimale overlast voor de omgeving. Eventuele slagschaduw die op kan treden betreft dan enkel de slagschaduw die op kan treden gedurende de afslagtijd (het tot stilstand komen van de windmolen). Deze is maximaal drie minuten. In de vergunning is een definitie van slagschaduw gegeven (zie 3.19.9) en zijn voorschriften opgenomen omtrent monitoring en registratie van relevante gegevens en het beschikbaar stellen van die gegevens aan het bevoegd gezag. Daarmee is het gemeentebestuur van mening tot een goede norm gekomen te zijn met voldoende duidelijkheid ten aanzien van monitoring en handhaving. Extra voorschriften over met welke apparatuur gemeten moet worden, worden onnodig geacht.

- 3.19.13 De reclamant verzoekt de gemeente te onderzoeken tot welke afstand de windturbines van windpark Goyerbrug slagschaduw hinder kunnen veroorzaken en de stilstandbepaling niet te beperken tot raamopeningen in de woning, maar de gehele ruimte waar mensen kunnen verblijven, bijvoorbeeld ook de tuin, in aanmerking te nemen. Hierbij geeft de reclamant aan dat in de ontwerp-omgevingsvergunning uitgegaan wordt van een afstand van 1913 meter, terwijl Duitse onderzoeken aangeven dat slagschaduw hinder optreedt tot 2000 meter.

De reclamant verzoekt de gemeente om in de omgevingsvergunning een helder handhavingsskader op te nemen, waarvan onderdeel is hoe omgegaan wordt met signalen uit de omgeving dat in afwijking van de aan de omgevingsvergunning verbonden voorwaarden gehandeld wordt.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema E gestelde.

Verder stelt zij dat uitgangspunt bij de berekening van slagschaduw een minimale afscherming is van de zon van 20% door het rotorblad. Voor Goyerbrug resulteert dit in een maximale afstand van 1913 m vanaf de turbines waarbinnen nog sprake is van mogelijke slagschaduw effecten. Diverse onderzoeken concluderen dat buiten deze afstand de schaduw zo diffuus is dat deze geen hinder meer kan opleveren. Zie bijvoorbeeld Update of UK Shadow Flicker evidence base - (GOV.UK) en Erläuterungen zur Schattensimulation von Windkraftanlagen 2016 1 (bayern.de).

25 november 2022

Verder wijst het gemeentebestuur er op dat bij slagschaduw rekening wordt gehouden met 'gevoelige objecten'. Dat zijn 'gevoelige gebouwen' en 'gevoelige terreinen' als bedoeld in artikel 1.1, lid 1, Activiteitenbesluit. Tuinen bij woningen worden niet beschermd ten aanzien van slagschaduw (zie ook expliciet Stcrt. 2022, nr. 223, blz. 55). Dat heeft verschillende redenen. Mensen mogen in een woning meer bescherming verwachten dan daar buiten. Ook is het effect van slagschaduw in een woning hinderlijker dan in een tuin. Dat komt omdat er buiten meer licht is, waardoor het hinderlijke schadueffect van slagschaduw minder sterk is.

Ten aanzien van handhaafbaarheid worden in de vergunning niet alleen duidelijke normen gesteld, maar zijn tevens voorschriften opgenomen over het monitoren en registreren van data en het beschikbaar stellen hiervan aan het bevoegd gezag. Aan hand van die data kan de RUD Utrecht controleren of aan de voorschriften van de vergunning voldaan wordt.

De gemeente Houten heeft een handhavingsbeleid dat van toepassing is op alle bedrijven in de gemeenten, dus ook op Windpark Goyerbrug. Dit beleid wordt uitgevoerd door de RUD Utrecht.

Het beleid bestaat uit 3 stappen:

1. Toezichtfase

Indien er sprake is van een vermeende overtreding of ervaren overlast uit de omgeving is de eerste stap het aangaan van een gesprek tussen de RUD en de ondernemer over de overtreding/ervaren overlast en hoe dit op te lossen. Binnen deze stap onderzoekt de RUD de overtreding, dan wel klacht en blijft de voortgang in het ongedaan maken van een eventuele overtreding monitoren. Is de RUD van mening dat er sprake is en blijft van een overtreding, dan volgt stap 2.

2. Voornemen opleggen dwangsom

Er wordt een brief verstuurd met daarin het voornemen tot het opleggen van een dwangsom.

De hoogte van het bedrag van de dwangsom is afhankelijk van het type overtreding en daarmee een financiële prikkel richting de overtreder om de overtreding ongedaan te maken. Op dit voornemen heeft de overtreder het recht om een zienswijze in te dienen. Blijft de overtreding binnen de gestelde termijn voortduren dan volgt stap 3.

3. Definitief opleggen van dwangsom

Als na het verstrijken van deze termijn nog steeds sprake is van de overtreding dan volgt een verbeuring van het dwangsombedrag.

De aanleiding van toezicht en handhaving kan zijn:

- Inzichten van monitoring (proactief toezicht)*
- (Milieu)klachten per mail of telefoon*
- Een handhavingsverzoek.*

25 november 2022

Voor spoedeisende klachten heeft de RUD een Milieuklachtenlijn, 24 uur per dag, 7 dagen per week beschikbaar: 0800 – 0225510. Voor niet spoedeisende klachten is via de website van de RUD een milieuklachtenformulier beschikbaar via:

<https://rudutrecht.formulierenserver.nl/milieuklachten>

Ten aanzien van het kader voor handhaving geldt dat dit voldoende duidelijk uit de wet volgt – zie hierboven. Er is geen reden om de omgevingsvergunning hierop aan te vullen.

- 3.19.14 De reclamant verzoekt een geluidsnorm van 45 dB Lden aan de vergunning te verbinden, in combinatie met een LAeq (equivalent geluidsniveau). Reclamant stelt dat een LAeq zorgt dat periodes van stiltes niet gecompenseerd worden met perioden van excessieve geluidsdruk.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema D gestelde.

- 3.19.15 De reclamant stelt dat voorkomen moet worden dat handhaving van de normen gepaard gaat met lange procedures, waarbij de overlast gedurende die procedure blijft voortduren. Reclamant stelt voor dat bij geconstateerde overlast boven het vastgestelde normenkader de overlast veroorzakende windturbine onmiddellijk stilgelegd wordt en dat deze pas weer op mag starten als de initiatiefnemer aangetoond heeft dat de overlast boven de vastgestelde norm niet meer voor kan komen.

Reactie

Toezicht en handhaving wordt verricht door de Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD). Bij overschrijding zal de RUD handhaven conform haar standaardprocedures, die in lijn zijn met de wet en de Landelijke Handhavingsstrategie. Zie ook 3.19.13.

Aanvullend daarop geeft het gemeentebestuur aan dat de RUD periodiek controles uitvoert op naleving van de normen, maar ook klachten en handhavingsverzoeken uit de omgeving behandelt. Bij een ontvangen klacht of handhavingsverzoek verricht de RUD altijd eerst onderzoek naar de situatie. Dit onderzoek moet duidelijk maken wat er precies gebeurd is, hoe/waarom dit gebeurd is en of het hier inderdaad gaat om een overtreding van een van toepassing zijnde norm.

De RUD gaat bij overlast altijd het gesprek aan met de ondernemer over de ervaren overlast en hoe dit op te lossen. Het daadwerkelijk overgaan tot het nemen van maatregelen (bestuursrechtelijk en/of strafrechtelijk) gebeurt als is aangetoond dat er inderdaad sprake is van een overtreding. Hierbij moeten de maatregelen in verhouding staan tot de ernst van de overtreding.

Het direct stilzetten van een windturbine naar aanleiding van een klacht ziet het gemeentebestuur als onevenredig. Eerst moet aangetoond zijn dat het gaat om een overtreding van een van

25 november 2022

toepassing zijnde norm. Op dat moment wordt aan hand van de aard en ernst van de overtreding een passende maatregel opgelegd. Dit hoeft niet noodzakelijkerwijs te betekenen dat bij iedere overschrijding onmiddellijk de windturbine stil wordt gelegd.

- 3.19.16 De reclamant verzoekt de gemeente Houten om met Stichting Mooi 't Goy in overleg te gaan, hoe een bepaling, ter bescherming van de bevolking, zoals bedoeld in zienswijze 3.19.15, verder vormgegeven dient te worden. De reclamant geeft hierbij aan dat minimaal ook voor laagfrequent geluid een afdwingbare norm in de omgevingsvergunning opgenomen zal dienen te worden. Dit ook met verwijzing naar de situatie bij het windturbinepark bij de N33.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema D gestelde.

Het gemeentebestuur heeft in samenspraak met Pondera en de RUD normen opgenomen die voldoende bescherming bieden voor de omgeving en goed handhaafbaar zijn. Derhalve ziet het gemeentebestuur geen reden deze normen verder aan te scherpen of aan te vullen.

3.20 Reclamant 20

- 3.20.1 De reclamant geeft aan dat duurzaamheid geen overlast en hinder mag veroorzaken voor omwonenden en flora en fauna.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema A, C, D, E, F en G gestelde.

- 3.20.2 De reclamant stelt dat de gemeente Houten pas een beslissing zou nemen over een nieuw windpark (Goyerbrug) als de klachten rondom windpark Houten afgewikkeld waren.

Reactie

In 2001 heeft de gemeenteraad besloten dat er binnen de gemeente drie locaties geschikt zijn voor het realiseren van windenergie. Daarbij heeft de raad besloten om op de locatie Veerwagenweg het eerste Houtense windpark te realiseren. Dat is nu Windpark Houten. In het besluit uit 2001 is de verplichting opgenomen om eerst het windpark aan de Veerwagenweg te evalueren alvorens te beginnen met de realisatie van een volgend windpark.

In 2015 is de gemeente met de evaluatie van Windpark Houten gestart. Deze is uitgevoerd door de Universiteit Utrecht. Naar aanleiding van de evaluatie zijn een aantal vervolgacties in gang gezet. Eén van deze acties was een mediation tussen gemeente, Eneco en omwonenden. Uit deze mediation volgde in 2018 een draaiproef. Het doel hiervan was om te kijken of met een aangepast draaiprogramma de geluidshinder voor omwonenden verder teruggebracht kon worden. Deze draaiproef heeft niet het gewenste resultaat opgeleverd en in januari 2019 is besloten het oude draaiprogramma te handhaven. Daarbij heeft de gemeenteraad expliciet

25 november 2022

besloten dat met afronding van de draaiproef ook de evaluatie van het eerste windpark was afgesloten (raadsbesluit 2019-008).

- 3.20.3 De reclamant stelt dat het type van de uiteindelijk te plaatsen windturbines niet bekend is en dat derhalve ook geen beeld gevormd kan worden van de impact van dit windpark op de omgeving, met name qua geluidsbelasting, slagschaduw, externe veiligheid en gezondheidsrisico's. De reclamant geeft aan dat de onderzoeken in de stukken dan ook onvoldoende zijn en dat aanvullend onderzoek nodig is.

Reactie

Inderdaad staat thans nog niet vast welk type turbine exact zal worden geplaatst. Er is sprake van een bandbreedte. De maatvoering van de te plaatsen turbines staat wel vast. Deze moet een ashoogte van minimaal 145 meter en maximaal 166 meter hebben, terwijl de rotordiameter maximaal 150 meter mag zijn. De tiphoogte moet liggen tussen de 211 en 241 meter. Tenslotte mag het totale vermogen van het windpark niet meer dan 24,0 MW zijn.

De effecten op (onder meer) geluid, slagschaduw en externe veiligheid zijn voor alle turbintypes onderzocht. Bij de beoordeling van deze effecten is uitgegaan van de grootst optredende effecten (worst case scenario). Voor alle types staat vast dat met mitigerende maatregelen kan worden voldaan aan de op te leggen normen. Voordat mag worden gestart met de uitvoering van de werkzaamheden moet de definitieve turbinekeuze voor goedkeuring worden voorgelegd. Daarmee zijn de kenmerken en de milieugevolgen die kunnen worden veroorzaakt bekend.

Het gemeentebestuur volgt dan ook niet de stelling van reclamanten dat de maximale invulling van het plan daarmee nog steeds niet duidelijk is. In dit verband wordt verwezen naar de uitspraak van de rechtbank Midden-Nederland d.d. 30 juni 2020 (ECLI:NL:RBMNE:2020:2433), r.o. 38 waaruit, met een verwijzing naar jurisprudentie van de ABRvS, volgt dat het is toegestaan om bandbreedtes in de omgevingsvergunning op te nemen in plaats van vaste kenmerken.

- 3.20.4 De reclamant stelt dat de volgende zaken nagekeken en gepubliceerd moeten zijn alvorens een goede afweging wordt gemaakt:
- a. Type turbine en hoogte met technische specificatie (geluidsproductie en beveiliging e.d.).
  - b. Geluidsrapport huidige toestand (stiltegebied) overdags en 's nachts.
  - c. Geluidsrapport nieuwe toestand overdags en 's nachts.
  - d. M.e.r. (Milieu Effect Rapportage) welke een eis is bij een windpark met dergelijke grootte, kan niet door een partijdige gemeente die zegt dat het niet nodig is.
  - e. Goede ruimtelijk onderbouwing met inachtneming van de juiste hinderafstanden en NNN gebieden.
  - f. Flora- en fauna onderzoek moet bij gewerkt worden er is immers ook een das gesignaleerd. Dus NB-vergunning moet gewijzigd worden waarbij de omwonende en verenigingen ook als belanghebbende dienen te worden aangemerkt zie uit spraak Raad van Staten.

25 november 2022

- g. Onderzoek naar natuurwet (natura 2000 gebied) omdat de turbines strak langs de uiterwaard van de lek liggen (hoe lopen de trekvogel routes).
- h. De huidige aangegeven geluidscontouren en slagschaduw contouren reiken verder dan vermeld en er moet meer rekening gehouden worden gezondheidsrisico's
- i. Rijkswaterstaat zal akkoord moeten gaan i.v.m. gevaar/hinder voor de scheepsvaart, denk aan vervoer gevaarlijke stoffen. In relatie tot tiphoogte met randafstand werp afstand van wieken.
- j. Hoe zal de ontsluiting verlopen (denk aan flinke weg en opstel plaatsen voor grote kranen) de wegen en opstelplaatsen zijn ook niet tijdelijk i.v.m. vele onderhoud en inspectie.
- k. Goede landschappelijke inpassing in Kromme Rijngebied (welke cultureel erfgoed is) is niet toereikend en vooringenomen standpunten en niet onafhankelijk.
- l. Omwonenden zullen goed geïnformeerd moeten worden en niet afgekocht moet worden
- m. zoals de ontwikkelaar nu doet met zwijgcontracten.
- n. Er zal een goede financiële compensatie voor de omwonden moeten komen, welke volgens de raad van state in een straal van 10 keer de tip hoogte moet zijn dus ca 2500 m en niet alleen op 500 m afstand.
- o. Wie gaat de geluid isolatie aan de omliggende woningen betalen, immers de geluidsdruk is 47 dB.
- p. De verlaging WOZ waarde door de gemeente Houten bij te leggen, dus ook inkomsten voor naaste gemeentes
- q. Regionaal overleg met buurgemeentes over plaatsing (wettelijke eis). Heeft onvoldoende plaats gevonden volgens Wijk bij Duursteden en Culemborg.
- r. Met het Nevele arrest moet ter degen rekening worden gehouden
- s. Afspraken gemaakt door initiatiefnemer en gemeente over de financiën moeten openbaar gemaakt worden, dat is nu nog niet zo. Er zijn erg duistere afspraken gemaakt en de gemeente is onder druk gezet door initiatiefnemer, waarom mogen we dat niet weten?
- t. Bij huidige windparken moet 50 procent van de turbines beschikbaar gesteld worden voor participatie voor omwonende. Dat is nu nog geen 25 % en die inschrijving zijn niet openbaar.
- u. Er is een goed alternatief plan ingediend voor zonnevelden langs water- en snelwegen welke voldoet aan de RES en op tijd is te realiseren. Wordt niet serieus opgepakt door gemeente Houten en afgedaan met oneigenlijke argumenten.
- v. Gemeente Houten is alleen maar bang voor claim van Berends en dwang van de provincie, dat zijn geen goede uitgangspunten om onafhankelijk zo'n belangrijke aanvraag die voor een grote ingreep in de omgeving zorgen te beoordelen.
- w. Waarom wordt er niet gewacht op meer duidelijkheid en kijkt men niet naar de overbruggingsregeling milieuregels windturbine parken (zie Infomil.nl 13 mei 2022)
- x. Zie ook aanpassingen: - externe veiligheid > afstand hinder 10 x tiphoogte
- y. Zie ook aanpassingen: - geluid > Lden 45dB

25 november 2022

- z. Zie ook aanpassingen: - slagschaduw en lichtschittering 10 x rotor diameter
- aa. De uitstoot en soort van het koelmiddel staat niet omschreven en ook niet de gevaren.
- bb. Voor het oprichten en vervaardigen van de materialen en transport wordt veel stikstof uitgestoten, de bijgevoegde berekening is niet juist. En voor windparken geldt geen uitzondering meer, zie uitspraak Raad van Staten.
- cc. De uitstoot van co2 is in zijn geheel niet bekeken
- dd. Blus voorziening in de turbines moet een verplichting zijn en ook de gemeente moet een blusmiddel hebben die tot die hoogte reikt ca 200 meter hoog
- ee. SDE subsidie is voor 15 jaar voor windturbine, de vergunning voor de windturbines moeten
  - a. dan ook 15 jaar zijn en daarna moet het terrein weer leeg opgeleverd worden en zit nu geen een dwang richting de initiatiefnemer.
- ff. Er ligt tegenover windpark een stille bosje griendbos, met extreem laag geluidswaarde 10 dB, daar wordt geen rekening mee gehouden.

Reactie

Ad a, Ad b, Ad c

De door de reclamant genoemde zaken onder zienswijzen a, b en c zijn meegenomen in de aanvraag, meegenomen in de besluitvorming en gepubliceerd als onderdeel van het ontwerpbesluit.

De aanvraag is een gewaarmerkte bijlage van de vergunning.

Ad d

Het gemeentebestuur is het bevoegd gezag voor het nemen van een besluit op een m.e.r.-beoordelingsnotitie. Zie verder het gestelde onder thema B en C.

Ad e

Zie het gestelde onder thema A, C en F.

Ad f

Het gemeentebestuur van Houten is niet het bevoegde gezag voor de Wet natuurbescherming. De ontheffing Wet natuurbescherming is onherroepelijk.

25 november 2022

Ad g

Zie het gestelde onder thema F.

Ad h

Zie het gestelde onder thema C, D en E..

Ad i

Het gemeentebestuur is geen bevoegd gezag inzake de Scheepsvaartverkeerswet.

Ad j

In de aanvraag is de ontsluiting van windturbines aangegeven. Verder is dit onderdeel meegenomen in het onderdeel Bouwen van de vergunning.

Ad k

Zie het gestelde onder thema A.

Ad l

Zie het gestelde onder thema H.

Ad m

Zie het gestelde onder thema H.

Verder merkt het gemeentebestuur op dat het geen partij is bij de private overeenkomsten die afgesloten zijn tussen de initiatiefnemer en omwonenden. Het gemeentebestuur is ook niet betrokken bij de totstandkoming van deze overeenkomsten.

Ad n

De financiële compensatie waar over gesproken wordt is een privaatrechtelijke aangelegenheid vallend onder de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer. Verder verwijst het gemeentebestuur naar het hierboven onder thema I gestelde.

Ad o

Het gemeentebestuur verwijst naar het hierboven onder thema D en I gestelde.

25 november 2022

Ad p

Het gemeentebestuur verwijst naar het hierboven onder thema I gestelde.

Ad q

Zie het gestelde onder thema H. Zie verder de zienswijze van het college van Wijk bij Duurstede en de reactie van het gemeentebestuur hierop (paragraaf 3.6)

Ad r

Het gemeentebestuur is zich terdege bewust van het Nevele-arrest en de uitwerking daarvan. In thema C, D en E wordt ingegaan op hoe wij, in reactie op het Nevele-arrest en de uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak naar aanleiding van het Nevele-arrest, tot normen zijn gekomen, welke zijn voorzien van een actuele, deugdelijke, op zichzelf staande en op de aan de orde zijnde situatie toegesneden motivering.

Ad s

De financiële afspraken tussen initiatiefnemer en gemeente betreffen de anterieure overeenkomst en het windfonds. Deze afspraken zijn openbaar en gepubliceerd via de gemeentelijke website.

Ad t

Bij het vaststellen van de Regionale Energie Strategie (oktober 2021) heeft de gemeenteraad van Houten een motie aangenomen, die oproept om bij alle grote nieuwe energie-initiatieven te streven naar 100% lokaal eigenaarschap. Op het moment van het vaststellen van de RES was voor Windpark Goyerbrug al een omgevingsvergunning verleend, die overigens door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State is vernietigd, in verband met het Nevele-arrest. Onderdeel van het project waren en zijn één coöperatieve turbine, private (compensatie)afspraken tussen direct omwonenden en de initiatiefnemer en een bijdrage van initiatiefnemer aan het gemeentelijke windfonds. Daarover hebben gemeente en initiatiefnemer op 4 december 2019 een intentieovereenkomst getekend.

Dat nu weer de volledige vergunningprocedure wordt doorlopen, volgt uit de vernietiging van de eerder verleende vergunning door de Afdeling. In deze (inderdaad zeer vergevorderde) fase ziet het gemeentebestuur geen mogelijkheden om de afspraken over financiële participatie en compensatie open te breken.

25 november 2022

Ad u

Er is onderzoek verricht naar mogelijk alternatieven. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat het niet mogelijk was alternatieven te vergunnen voor 2025. Dat is een voorwaarde uit de RES. Voorts wordt verwezen naar het onder thema A gestelde.

Ad v

Het gemeentebestuur verwijst naar het hierboven onder thema B en C gestelde.

Ad w

Het gemeentebestuur verwijst naar het hierboven onder thema C en D gestelde.

Ad x

Het gemeentebestuur verwijst naar het hierboven onder thema C gestelde.

Ad y

Het gemeentebestuur verwijst naar het hierboven onder thema D gestelde.

Ad z

Het gemeentebestuur verwijst naar het hierboven onder thema E gestelde.

Ad aa

Het gemeentebestuur verwijst naar het hierboven onder thema B en C gestelde.

Ad bb

Het gemeentebestuur verwijst naar het hierboven onder thema F gestelde.

Uit de AERIUS-berekening volgt dat de stikstofdepositie als gevolg van de bouwwerkzaamheden op alle punten 0,00 N/ha/jaar bedraagt. Verslechtering van de kwaliteit van de natuurlijke habitats in Natura-2000 gebieden als gevolg van de aanleg van Windpark Goyerbrug, is daarom met zekerheid uit te sluiten. Verwezen wordt voorts naar het hierboven onder 2.7, thema: natuur gestelde. Opgemerkt wordt verder dat de reclamant niet aangeeft wat er niet juist is aan de stikstofberekening. Daarom heeft het gemeentebestuur dit niet in overweging kunnen nemen.

25 november 2022

Ad cc

De uitstoot van CO2 is geen onderdeel van het afwegingskader en derhalve inderdaad niet bekeken. Daarbij stelt het gemeentebestuur geen twijfels te hebben over de positieve impact van duurzame energie op klimaatproblematiek in het algemeen.

Ad dd

De brandweer heeft generieke instructies en procedures voor brandbestrijding en hulpverlening, waaronder voor brand in hoge gebouwen. Voor speciale objecten zijn er specifieke inzetprocedures..

Ad ee

Als het al zo is dat de SDE subsidie (slechts) voor 15 jaar wordt verleend, dan betekent dat dat de initiatiefnemer na het verstrijken van deze termijn geen SDE subsidie meer krijgt. Het windpark kan hij blijven exploiteren, Voor het overige leest het gemeentebestuur hier geen zienswijze maar een mening van de reclamant. Deze nemen wij ter kennisgeving aan.

Ad ff

Het gemeentebestuur verwijst naar het hierboven onder thema's D en F gestelde.

3.20.5 De reclamant stelt dat er betere alternatieven zijn voor de duurzame opwek van energie.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema's A en C gestelde.

Ter aanvulling stelt zij dat alternatieven voor het windpark onderzocht zijn, maar dat het vergunnen van deze alternatieven voor eind 2025 niet mogelijk blijkt, terwijl dat een voorwaarde is om de gemaakte afspraak met onze regiopartners en de landelijke overheid na te komen.

3.21 Reclamant 21

3.21.1 De reclamant stelt dat het grote belang van een snelle energietransitie mogelijk botst met het nog grotere belang van de gezondheid van omwonenden. De reclamant geeft aan bekend te zijn met het feit dat er onder deskundigen geen eenduidige opvatting is over de mate waarin windturbines de gezondheid van omwonenden kunnen schaden. Nader onderzoek daarnaar wordt momenteel op veel plaatsen in de wereld uitgevoerd maar concrete uitkomsten die tot verantwoorde normen kunnen leiden ontbreken nog. De reclamant is van mening dat het gemeentebestuur door niet te wachten op die uitkomsten en op de daarop te baseren adviezen van gezaghebbende deskundigen, zoals de WHO, een besluit neemt waarvan op dit moment niet voldoende zeker is dat dit de gezondheid van omwonenden niet zal schaden en roept het

25 november 2022

gemeentebestuur op het definitieve besluit pas te nemen op het moment dat er op verantwoorde wijze onderbouwd kan worden dat omwonenden niet in hun gezondheid geschaad zullen worden.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het onder thema C en G.

3.22 College van burgemeester en wethouders van de gemeente Culemborg

3.22.1 In het klimaatakkoord is overeengekomen dat de komende jaar 30 verschillende regio's in Nederland zogenaamde Regionale Energiestrategieën (RES) ontwikkelen, waarbij wordt gekeken naar mogelijkheden met betrekking tot verduurzaming van de elektriciteitsproductie door windkracht en zonne-energie. Nadrukkelijk wordt gekeken naar de potentie van het buitengebied in iedere gemeente. Vanuit die ontwikkeling begrijpt de gemeente Culemborg de ambitie van Houten. Gemeente Culemborg constateert dat binnen de regio's over het algemeen goed wordt samengewerkt, maar dat niet of nauwelijks over de (regio)grenzen heen wordt samengewerkt. Culemborg en Houten zijn grensgemeenten (van de te onderscheiden regio's en provincies). Er moet over bestuurlijke grenzen worden heen gekeken. Culemborg zal daartoe het initiatief nemen.

Reactie

Het gemeentebestuur neemt deze analyse voor kennisgeving aan. Uiteraard staat het gemeentebestuur open voor samenwerking.

3.22.2 Het windpark zal de noordelijke skyline van Culemborg domineren, die nu wordt gevormd door de Lek en het groene buitengebied van het Eiland van Schalkwijk. Het gemeentebestuur van Culemborg verzoekt de reacties van de inwoners van Culemborg zorgvuldig te wegen en te beantwoorden.

Reactie

Het gemeentebestuur verwijst naar het hierboven onder thema's A en H gestelde. Het gemeentebestuur heeft alle betrokken belangen, ook die van de inwoners van Culemborg, zorgvuldig meegewogen in haar besluitvorming.

3.22.3 Binnen gemeente Culemborg speelt op dit moment ook een initiatief voor de ontwikkeling van een tweede windpark (Windwinning Culemborg), maar dit staat nog aan het begin van een lang proces. Basis voor dit initiatief is Windvisie Culemborg (vastgesteld door de gemeenteraad in november 2017). Culemborg beoordeelt het initiatief Goyerbrug ook op basis van De Windvisie, in het kader van gelijke beoordeling.

25 november 2022

Reactie

Het gemeentebestuur neemt dit voor kennisgeving aan.

- 3.22.4 Vanwege de unieke hoge windturbines vraagt de gemeente Culemborg zich af of prestaties (o.a. in de zin van geluidproductie) voldoende zijn in te schatten en te toetsen aan huidige normen. Culemborg ziet een risico en vraagt om de akoestische aspecten goed te beoordelen, de vergunningvoorschriften zodanig in te richten dat bijsturen, indien de geluidsnormen niet worden gerespecteerd, soepel en eenduidig kunnen worden afgedwongen. Daarnaast verzoekt Culemborg een monitoringsprotocol op te stellen op basis waarvan prestaties van het nieuwe windpark kunnen worden bepaald. Voorts verzoekt Culemborg om voorafgaand aan de definitieve vergunningverlening een handhavingstrategie op te stellen op basis waarvan bijsturing kan plaatsvinden. Tevens wordt verzocht om de prestaties te laten monitoren en evalueren zodra het windpark operationeel is. Culemborg adviseert om de wijze waarop de evaluatie wordt ingericht in samenspraak met de omgeving vorm te geven en de resultaten en conclusies naar aanleiding van de evaluaties met de omgeving te delen.

Reactie

De effecten van de te vergunnen windturbines zijn onderzocht door LBP Sight op basis van de specificaties van de betreffende turbine. Daarmee is inzichtelijk gemaakt wat de effecten zullen zijn op de omgeving. Pondera heeft dit onderzoek getoetst op volledigheid en juistheid. Aan de vergunning zijn de voorwaarden verbonden dat de initiatiefnemer voorafgaand aan de bouw detailgegevens van de gekozen turbine moet aanleveren en dat aangetoond moet worden dat met deze turbines voldaan kan worden aan de gestelde geluidsnorm. Ook is in de voorschriften de verplichting opgenomen dat de initiatiefnemer binnen 3 maanden na het in productie nemen van het windpark nogmaals controleert, middels akoestisch onderzoek, of het bronvermogen van de relevante operationele modi overeenkomt met de waarden die zijn gebruikt in het akoestisch onderzoek van het definitieve windturbintype én of het windpark hiermee inderdaad voldoet aan de gestelde geluidsnormen. Hiermee is naar de mening van het gemeentebestuur afdoende verzekerd dat de geluidproductie niet hoger uitvalt door de definitieve keuze voor een turbine. Het gemeentebestuur is bereid om deze gegevens met de omgeving te delen.

Voor zover het gemeentebestuur van Culemborg ons gemeentebestuur meegeeft om de vergunningvoorschriften zodanig in te richten dat soepel en eenduidig kan worden bijgestuurd en om een monitoringsprotocol op te stellen geldt het volgende. In de vergunning zijn voorschriften opgenomen over het monitoren en registreren van gegevens, evenals de verplichting om deze gegevens te overleggen indien het bevoegd gezag hierom vraagt. Aan hand van deze data kan vastgesteld worden wat op enig moment de werkelijke geluidproductie is geweest en kan geconstateerd worden of daarmee de gestelde norm overschreden wordt.

Indien er sprake is van een vermeende overtreding of ervaren overlast uit de omgeving is de eerste stap het aangaan van een gesprek tussen RUD en de ondernemer over de overtreding/ervaren overlast en hoe dit op te lossen. Binnen deze stap onderzoekt de RUD de overtreding, dan wel klacht en blijft voortgang in het ongedaan maken van een eventuele

25 november 2022

overtreding monitoren. Is de RUD van mening dat er sprake is en blijft van een overtreding van een wettelijk voorschrift dan volgt bestuursrechtelijke ingrijpen door het opleggen van een last onder dwangsom.

- 3.22.5 Culemborg hanteert een ondergrens van 50% burgerparticipatie als voorwaarde voor de realisatie van nieuwe windturbines in Culemborg. Culemborg verzoekt of onderzocht kan worden of deze gedachte alsnog (ondanks vergevorderd stadium) realiseerbaar is.

Reactie

Bij het vaststellen van de Regionale Energie Strategie (oktober 2021) heeft de gemeenteraad van Houten een motie aangenomen, die oproept om bij alle grote nieuwe energie-initiatieven te streven naar 100% lokaal eigenaarschap. Op dat moment was de omgevingsvergunning voor Windpark Goyerbrug al verleend en vervolgens vernietigd. Onderdeel van het project waren en zijn één coöperatieve turbine, private (compensatie)afspraken tussen direct omwonenden en het project en een bijdrage van het project aan het gemeentelijke windfonds. Daarover hebben gemeente en initiatiefnemer op 4 december 2019 een intentieovereenkomst getekend.

Dat we nu weer de volledige vergunningprocedure doorlopen, volgt uit de vernietiging van de eerder verleende vergunning door de Afdeling. In deze (inderdaad zeer vergevorderde) fase ziet het gemeentebestuur geen mogelijkheden om de afspraken over financiële participatie en compensatie open te breken.

- 3.22.6 Grondeigenaren die grond ter beschikking stellen voor de realisatie van windturbines ontvangen doorgaans een jaarlijkse vergoeding (de grondopbrengst). Uitgangspunt van de Windvisie Culemborg is dat alle landeigenaren en pachters binnen een nader te bepalen straal van minimaal 300 meter (in geval van Goyerbrug moet die straal groter zijn) rondom het windpark samen bepalen hoe de grondopbrengst wordt verdeeld. Bedrag per huishouden voor omwonenden. Minimaal 20% van de grondopbrengst moet beschikbaar worden gesteld voor omwonenden. Culemborg vraagt te onderzoeken of deze werkwijze realiseerbaar is.

Reactie

Het gemeentebestuur neemt deze reactie voor kennisgeving aan. Zie ook onze reactie op het voorgaande punt 3.22.6.

- 3.22.7 Bij veel windprojecten wordt een deel van de opbrengsten in een duurzaamheidsfonds gestort van waaruit nieuwe initiatieven op het gebied van duurzaamheid worden gefinancierd. Een dergelijk fonds zou ook kunnen worden ingesteld voor het initiatief Goyerbrug. Het fonds kan worden gefinancierd door een stichting, gevormd door omwonenden (waaronder ook inwoners van noordoost Culemborg). Uitgangspunt voor zo'n fonds is een richtbedrag, conform de gedragscode van de NWEA, van 50 eurocent per opgewekte Megawatt uur.

25 november 2022

Reactie

Het gemeentebestuur heeft gekeken naar de wijze waarop lusten en lasten worden verdeeld. Naast de inspanningen van initiatiefnemer daarvoor (o.a. één windturbine in eigendom van burgers, schadeloosstelling direct omwonenden) geldt ook dat de gemeenteraad op 28 mei 2019 de intentie heeft uitgesproken dat een windfonds wordt opgericht. Op 1 oktober 2019 zijn de kaders en de hoogte van het fonds vastgesteld. De gemeente stort € 100.000 in het fonds, het project € 50.000. Het college werkt het fonds binnen deze kaders uit, vóór de start van de bouw van het windpark. Dit gebeurt in samenspraak met omwonenden.

- 3.22.8 Mogelijk vallen de nieuwe landelijke normen straks strenger uit dan de normen die nu gesteld worden aan windpark Goyerbrug. Het is dan de vraag of deze landelijke normering ook gaat gelden voor Goyerbrug of dat het nu voorgestelde lokale normenkader gehandhaafd blijft. Dat zou in theorie kunnen leiden tot een situatie waarin de omwonenden van windpark Goyerbrug minder beschermd zijn omwonenden van windparken die aan de nieuwe landelijke normen moeten voldoen. Wij verzoeken u om, indien deze situatie ontstaat, de bereidheid uit te spreken de vergunningsvoorwaarden voor het windpark Goyerbrug te synchroniseren met het nieuwe landelijke kader.

Reactie

Het gemeentebestuur begrijpt de oproep van gemeente Culemborg, maar is hierin afhankelijk van de rijksoverheid. Het gemeentebestuur verwacht dat op het moment dat de rijksoverheid nieuwe landelijke regelgeving stelt voor windturbineparken, zij ook een overgangsrecht voor bestaande en (onherroepelijk) vergunde parken vast zal stellen. Indien de rijksoverheid besluit dat voor windpark Goyerbrug het bestaande normenkader gehandhaafd blijft, heeft het gemeentebestuur geen mogelijkheden om eenzijdig de vergunningsvoorwaarden van windpark Goyerbrug aan te passen.

4 CONCLUSIE ZIENSWIJZEN

De ingediende zienswijzen geven geen aanleiding om van vergunningverlening af te zien. Wel hebben de zienswijzen geleid tot de volgende aanpassingen in het besluit, ten opzichte van het ontwerpbesluit:

1. In de vergunning is de volgende definitie opgenomen van slagschaduw:

Binnen het kader van dit besluit wordt slagschaduw gedefinieerd als:

De schaduw die wordt veroorzaakt door draaiende rotorbladen voor zover:

- a. de afstand tussen de windturbine en de ontvanger minder dan 1.913 m bedraagt, en
  - b. er in de door de slagschaduw getroffen uitwendige scheidingsconstructie van het getroffen object zich ramen bevinden, en
  - c. de directe straling van het zonlicht – gemeten in een vlak loodrecht op de richting van de zon – groter is dan 120 W/m^2 , en
  - d. de zon hoger dan 3 graden boven de horizon staat.
2. In de vergunning is opgenomen in voorschrift 3.2.2.1 dat de afslagtijd van een windturbine niet meer dan drie minuten mag bedragen.
  3. In de vergunning is opgenomen in voorschrift 3.2.1.9 dat de vergunninghouder medewerking moet verlenen aan geluidsmetingen verricht door het bevoegd gezag. Hierbij inbegrepen het uitschakelen van één of meerdere turbines teneinde een goede meting te kunnen doen.
  4. In de vergunning is opgenomen in voorschrift 3.2.4.2 dat de vergunninghouder alle SCADA-data 2 kalenderjaren bewaart en indient bij het bevoegd gezag indien zij hierom verzoeken. Aan hand van de SCADA data kan de RUD Utrecht op ieder moment controleren of in de vergunning gestelde normen overschreden worden en of windturbines naar behoren functioneren.

5 AMBTSHALVE WIJZIGING

In onderstaande tabel zijn de ambtshalve wijzigingen aangegeven die wij als gemeente doorvoeren in het definitieve besluit. Deze wijzigingen betreffen aanvullingen, dan wel aanpassingen die tot doel hebben om de duidelijkheid van de bestaande tekst vergroten, de laatste informatie toe te voegen teneinde het complete beeld over een onderwerp te kunnen geven of het in lijn brengen van de tekst met de juridische vereisten die gesteld worden aan dit besluit. De aanvullingen en aanpassingen hebben geen relevante wijziging van de inhoud van het besluit tot gevolg.

Ambtshalve wijziging	Motivering	Pagina
In de paragraaf Welstandnota op pagina 7 is een korte uitleg opgenomen waarom de aanvraag niet getoetst is aan de welstandseisen. Dit ter verduidelijking van de in het ontwerpbesluit opgenomen tekst.	Aanvulling op tekst ter verduidelijking bestaande tekst.	Pagina 7
In de paragraaf Toe te passen procedure is de zinssnede: ...die aan de uitgangspunten voldoen..., vervangen door de zinsnede:...die aan de eerder genoemde kenmerken voldoen... De aangepaste tekst maakt beter duidelijk dat met kenmerken de opsomming op pagina 8 wordt bedoeld met de kenmerken van de diverse typen windturbines.	Aanvulling op tekst ter verduidelijking bestaande tekst.	Pagina 9
In de paragraaf Externe veiligheid op pagina 15 en 28 is een verwijzing verwijderd naar artikel 3.15a van het Activiteitenbesluit. Dit om de tekst in overeenstemming te brengen met het Nevele-arrest. Daar stelt de rechter dat in besluiten rondom windturbineparken tijdelijk niet verwezen mag worden naar de normen uit het Activiteitenbesluit aangaande geluid, slagschaduw en externe veiligheid. Het verwijderen van deze verwijzing heeft geen invloed op de inhoudelijke tekst of de betekenis daarvan.	Aanpassing in tekst in verband met juridische vereisten (Nevele-arrest).	Pagina 15 Pagina 28
In de eerste alinea van de paragraaf Geluid op pagina 15, is ter aanvulling opgenomen dat in het akoestisch onderzoek en het advies aan hand van dit onderzoek, ook aandacht is geschonken aan cumulatie van geluid. Deze aanvulling is opgenomen omdat dit onvoldoende uit de oorspronkelijke tekst naar voren kwam.	Aanvulling op tekst ter verduidelijking bestaande tekst.	Pagina 15
In de paragraaf Geluid is op pagina 16 een alinea toegevoegd. De alinea geeft kort aan dat er niet verwezen wordt naar geluidsnormen uit Activiteitenbesluit en -regeling, maar wel naar de methodiek om geluidsbelasting te bepalen. Deze methodiek, omschreven in bijlage 4 van de Activiteitenregeling, wordt door de gemeente nog steeds gezien als de beste manier om op eenduidige, transparante en controleerbare wijze de geluidsbelasting van windpark Goyerbrug vast te stellen.	Aanvulling op bestaande tekst in verband met juridische vereisten (Nevele-arrest).	Pagina 16
In de paragraaf Watertoets , tweede alinea op pagina 17, is opgenomen dat er, naast het verleggen van drie sloten, ook enkele duikers geplaatst worden. Ook is aangegeven dat de vergunning hiervoor, afgegeven door het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, inmiddels onherroepelijk is.	Aanvulling op bestaande tekst ter volledigheid van informatie.	Pagina 17

25 november 2022

Ambtshalve wijziging	Motivering	Pagina
In de paragraaf Overig op pagina 25 is toegevoegd dat de afgegeven ontheffing in kader van de Wet natuurbescherming inmiddels onherroepelijk is.	Aanvulling op bestaande tekst ter volledigheid van informatie.	Pagina 25
In de eerste alinea van de paragraaf Normen opgenomen in de aanmeldingsnotitie m.e.r.-beoordeling op pagina 29, is ter aanvulling opgenomen dat in het akoestisch onderzoek en het advies aan hand van dit onderzoek, ook aandacht is geschonken aan cumulatie van geluid. Deze aanvulling is opgenomen omdat dit onvoldoende uit de oorspronkelijke tekst naar voren kwam.	Aanvulling op tekst ter verduidelijking bestaande tekst.	Pagina 28
In de paragrafen: Geluid, Externe veiligheid en Slagschaduw, op respectievelijk pagina 28 en 29, is de afsluitende zin aangepast. Reden is dat het juridische kader van de Omgevingsvergunning Beperkte Milieutoets (OBM) enkel toetstaat dat het bevoegd gezag haar mening geeft in hoeverre de in de m.e.r.-beoordelingsnotitie opgenomen maatregelen borgen dat geen relevante nadelige effecten op de omgeving optreden.	Aanpassing in tekst in verband met juridische vereisten (Nevele-arrest).	Pagina 28 Pagina 29
In voorschrift 3.1.3.1 wordt in lid d en f verwezen naar artikelen uit het Bouwbesluit 2012. In het ontwerpbesluit wordt enkel het artikel genoemd. In het definitieve besluit is de volledige verwijzing opgenomen.	Aanvulling op tekst ter verduidelijking bestaande tekst.	Voorschrift 3.1.3.1
Voorschrift 3.1.4.6 is verwijderd aangezien de opruimplicht ook opgenomen is in voorschrift 3.2.4.4.	Verwijderen onnodige dubbeling in voorschriften	Voorschrift 3.1.4.6
Voorschrift 3.1.4.7 is verwijderd aangezien het Bouwbesluit 2012 rechtstreeks werkende regels oplegt ten aanzien van dagen en tijdstippen dat bouwwerkzaamheden mogen plaatsvinden. Daarmee hoeven deze regels niet opgenomen te worden in de vergunning.	Verwijderen van voorschriften over zaken waar al rechtstreeks werkende wetgeving op van toepassing is.	Voorschrift 3.1.4.7
Voorschriften 3.3.1.2 tot en met 3.3.1.5 zijn verplaatst van paragraaf 3.3 OBM naar paragraaf 3.2 Gebruik (ruimtelijke ordening). Reden daartoe is het juridische kader van het OBM dat enkel voorschriften in het OBM-deel toelaat die rechtstreeks volgen uit de m.e.r.-beoordelingsnotitie. De voorschriften blijven onveranderd van toepassing.	Aanpassing in tekst in verband met juridische vereisten (Nevele-arrest).	Voorschriften 3.3.1.2 tot en met 3.3.1.5
In voorschrift 3.3.1.2 van de ontwerpbeschikking wordt verwezen naar artikel 3.14a van de Activiteitenregeling. Deze verwijzing is in het definitieve besluit vervangen door voorschrift 3.2.1.5 waarin de vereisten van een akoestisch onderzoek zijn uitgeschreven. Dit om de tekst in overeenstemming te brengen met het Nevele-arrest. Daar stelt de rechter dat in besluiten rondom windturbineparken tijdelijk niet verwezen mag worden naar de normen uit het Activiteitenbesluit aangaande geluid, slagschaduw en externe veiligheid.	Aanpassing in tekst in verband met juridische vereisten (Nevele-arrest).	Voorschrift 3.3.1.2

25 november 2022

Ambtshalve wijziging	Motivering	Pagina
Voorschrift 3.2.2.3 is aangepast. De stilstandkalender moet overlegd worden voorafgaand aan inwerkingtreding van het windturbinepark, niet voorafgaand aan de bouw daarvan.	Aanvulling op tekst ter verduidelijking bestaande tekst.	Voorschrift 3.2.2.3
Voorschrift 3.2.2.4 is aangepast zodat duidelijk is dat de inrichtinghouder aan de start van ieder kalenderjaar data aanlevert over het voorafgaande kalenderjaar.	Aanvulling op tekst ter verduidelijking bestaande tekst.	Voorschrift 3.2.2.4
In de considerans staat een monitoringsplicht opgenomen in paragraaf: Monitoring in operationele fase. Deze verplichting is onveranderd opgenomen als voorschrift 3.2.4.3. Dit ter verduidelijking van de verplichting.	Ter volledigheid is de bestaande tekst uit de overwegingen nu ook in de voorschriften opgenomen.	Pagina 26
<p>In de aanvraag zijn diverse typen windturbines aangegeven met verschillende vermogens. In de diverse onderzoeken is gerekend met een worst-case benadering. Dat is 4 maal het grootst mogelijk vermogen, dus 4 maal 6.0 MW. Dat levert een maximaal totaal vermogen van het windpark van 24.0 MW. In de aanvraag van 2019 was dit maximaal vermogen 22.4 MW. In het ontwerpbesluit van 2022 is dit per abuis ook als maximaal vermogen genoemd.</p> <p>De maximale rotordiameter en de maximale ashoogte en tiphoogte veranderen niet ten opzichte van 2019. Het grotere vermogen heeft te maken met de technische vooruitgang van windturbines. Het heeft geen invloed op de norm van geluid, slagschaduw of externe veiligheid zoals opgenomen in de vergunning van 2022 en verandert ook niets aan de maximale omvang.</p>	Aanpassen fout in tekst	Pagina 5, 8, 10 en 22